

AKTINES

Έτος 34ον

ΜΑΪΟΣ 1971

Αριθ. 321

Η ΠΙΣΤΙΣ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΝΑΣΤΑΣΙΝ ΤΟΥ ΓΕΝΟΥΣ

Ἡ ἄλωσις τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐπέφερεν, ὡς γνωστόν, τὴν ὀριστικὴν κατάλυσιν τοῦ βυζαντινοῦ κράτους, τὸ ὁποῖον ἐπὶ χίλια καὶ πλέον ἔτη ὑπῆρξεν ὁ φάρος καὶ τὸ προπύργιον τοῦ πολιτισμοῦ εἰς τὴν Ἀνατολήν. Καὶ τοῦτο διότι ἡ Κωνσταντινούπολις ἦτο ἡ ψυχὴ καὶ ἡ καρδιά τοῦ Βυζαντίου, δὲν ἦτο ἀπλῶς ἡ πρωτεύουσα αὐτοῦ κατὰ τὸν ἱστορικὸν Π. Καρολίδην, ἀλλὰ «πόλις βασιλεύουσα τοῦ ὅλου κράτους... πόλις συγκεντροῦσα ἐν ἑαυτῇ ὀλόκληρον τὸν πολιτικόν, στρατιωτικόν, θρησκευτικόν καὶ καθόλου τὸν πνευματικόν καὶ ἠθικόν βίον τοῦ ὅλου ἑλληνικοῦ χριστιανικοῦ ἔθνους καὶ κράτους»⁽¹⁾.

Ἡ πτώσις τῆς βασιλίδος τῶν πόλεων εἰς χεῖρας τῶν Τούρκων ἐγέμισε μὲ ἄφατον θλίψιν τὰς ψυχὰς τῶν Ἑλλήνων, διότι ἠσθάνθησαν τὴν τραγικὴν σημασίαν τοῦ γεγονότος. Ὁ πόνος τοῦ λαοῦ φαίνεται κυρίως εἰς τὰ λαϊκὰ ποιήματα, τοὺς θρήνους τῆς ἀλώσεως, καθὼς καὶ εἰς τὰ ἔργα τῶν ἱστορικῶν καὶ ἄλλων συγγραφέων, οἱ ὅποιοι ὀμιλοῦν διὰ τὸ δραματικὸν ἐκεῖνο γεγονός. Ἐν τούτοις εἰς τὰς δυσκόλους ἐκεῖνας στιγμὰς δὲν ἔλειψεν ἡ ἐλπίς ἀπὸ τὰς ψυχὰς τῶν Ἑλλήνων, ἀπεναντίας ἀκράδαντος ὑπῆρξεν ἡ πίστις εἰς τὴν ἀναβίωσιν καὶ ἀποκατάστασιν τοῦ ἔθνους. Ἡ πίστις αὕτη

φαίνεται καθαρὰ εἰς τὸν γνωστὸν θρήνος τῆς ἀλώσεως, ὁ ὁποῖος τελειώνει μὲ τοὺς στίχους:

«Σώπασε κυρὰ Δέσποινα καὶ μὴ
πολυδακρύζης,
πάλι μὲ χρόνια μὲ καιροὺς, πάλι
δικὰ μας θάναϊ».

Οἱ στίχοι αὗτοι ἀποδεικνύουν τὴν μεγάλην πίστιν τοῦ λαοῦ εἰς τὴν ἐθνικὴν ἀναγέννησιν καὶ ἐλευθερίαν. Εἶναι δὲ ἀξία θαυμασμοῦ ἡ ψυχικὴ ἀντοχὴ τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ὁ ὁποῖος εἶχε τότε τὴν δύναμιν νὰ μὴ καμφθῇ ἀπὸ τὰς ἐθνικὰς δοκιμασίας καὶ συμφορὰς καὶ νὰ διατηρήσῃ τὸ θάρρος καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς ἐθνικῆς τοῦ ἀποκαταστάσεως. Οἱ θρήνοι, κατὰ τὸν Ν. Γ. Πολίτην, «ἐκφράζουν μὲ βαθεῖαν ἀπλότητα καὶ αἴσθημα ἐγκαρτερήσεως πρὸς τὰ μεγάλα ἐθνικὰ δεινὰ καὶ θεβαίαν τὴν ἐλπίδα τοῦ δουλωθέντος Γένους περὶ ἐλευθερίας καὶ ἀνορθώσεως. Εἶναι ἄξιον θαυμασμοῦ ὅτι ταῦτα ἐγεννήθησαν καθ' ὃν χρόνον τὸ ἔθνος ἐφαίνετο ἀπολέσαν τὰ πάντα, πεσοῦσης τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ οὐδαμῶθεν ὑπέφωσκέ τις ἀκτίς ἐλπίδος»⁽²⁾.

Παρόμοια αἰσθήματα θλέπομεν καὶ εἰς τὰ ἔργα τῶν λογίων ποιητῶν. Ἐκ τούτων πολλοὶ ἐλπίζουν εἰς τὴν ἀπελευθέρωσιν τοῦ ἔθνους μὲ τὴν βοήθειαν τῶν Εὐρωπαίων, ἐνῶ ὀλίγοι μόνον συνιστοῦν νὰ στηριχθῶμεν εἰς τὰς ἰδικὰς μας δυνάμεις. Εἰς τὸν θρήνον τὸν ἀποδιδόμε-

(1) Π. Καρολίδου, Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τῆς ὑπὸ τῶν Ὀθωμανῶν ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως μέχρι τῆς βασιλείας Γεωργίου τοῦ Α', Ἐν Ἀθήναις, ἔκδοσις Ἐλευθερουδάκη, Ἀθῆναι 1925, σελ. 7.

(2) Ν. Γ. Πολίτου, Ἐκλογή ἀπὸ τὰ τραγούδια τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ, ποίημα 2ον.

νον εις τὸν Ἐμμ. Γεωργιλᾶν, ὁ ποιητὴς παρακαλεῖ τοὺς Εὐρωπαίους νὰ ὁμονοήσουν καὶ νὰ ἔλθουν πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἀντιθέτως ἀργότερον ὁ Ματθαῖος, μητροπολίτης Μυρέων, προτρέπει τοὺς Ἕλληνας μὲ τοὺς στίχους του νὰ μὴ στηρίζωνται εἰς τὰς ὑποσχέσεις τῶν ξένων καὶ εἰς χρησιμολογίας, ἀλλὰ εἰς τὰς ἰδικὰς τῶν δυνάμεις.

Ἐκτὸς τῶν θρήνων τὴν πίστιν τοῦ λαοῦ εἰς τὴν μελλοντικὴν ἐθνικὴν του ἀποκατάστασιν ἐνισχύουν καὶ διάφοροι χρησιμοκαὶ παραδόσεις. Τὸ παράδοξον εἶναι ὅτι ἐνῶ πρὸ τῆς ἀλώσεως οἱ χρησιμοκαὶ αἱ προρρήσεις ἦσαν ἀπισιόδοξοι καὶ προέβλεπον ζοφερὰ πράγματα, μετὰ τὴν ἄλωσιν ἔγιναν αἰσιόδοξοι καὶ ἐτόνιζαν ὅτι τὸ ἔθνος πάλιν θὰ ἀναστηθῆ. Γνωσταὶ εἶναι αἱ παραδόσεις διὰ τὸν μαρμαρωμένον βασιλιᾶ, διὰ τὴν διακοπεῖσαν τελευταίαν λειτουργίαν τῆς Ἁγίας Σοφίας, ἡ ὁποία θὰ συνεχισθῆ ὅταν ἐλευθερωθῆ ἡ Πόλις, διὰ τὴν ἁγίαν Τράπεζαν καὶ τὰ ἅγια δισκοπότηρα τοῦ ναοῦ καὶ ἄλλαι. Αἱ παραδόσεις αὗται ἐκφράζουν τοὺς πόθους καὶ τὰ ὄνειρα τοῦ λαοῦ διὰ τὴν μελλοντικὴν ἐπιβίωσιν καὶ ἀνάστασιν τῆς φυλῆς.

Ἀπὸ τοὺς χρησιμοκαὶ τὰς προρρήσεις ἀναφέρομεν χαρακτηριστικῶς τὴν φυλλάδα τοῦ Ἀγαθαγγέλου, ἡ ὁποία ἐγράφη ἀπὸ τὸν Θεόκλητον Πολυειδῆ τὸ 1750, διὰ νὰ ἐξεγείρῃ τοὺς Ἕλληνας καὶ νὰ τοὺς ἐμπνεύσῃ τὴν πίστιν ὅτι θὰ ἐλευθερωθοῦν μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ ξανθοῦ γένους, δηλαδὴ τῶν Ρώσων. Εἰς τὸν πρόλογον ὁ συγγραφεὺς λέγει ὅτι τὸ ἔργον ἐγράφη τὸ 1279, ἐν συνεχείᾳ προλέγει μὲ ἀκρίβειαν ὅσα εἶχαν συμβῆ μέχρι τῆς ἐποχῆς του καὶ ἐν συνεχείᾳ προδιαγράφει τὰ μέλλοντα, δηλαδὴ «τὴν συντελείαν τῆς βασιλείας τῶν Ὀσμάνων» μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ ξανθοῦ γένους τῶν Ρώσων.

Ἀλλὰ δὲν περιορίσθη εἰς τοὺς θρήνους, τὰς παραδόσεις καὶ τὰς προρρήσεις ὁ ἑλληνικὸς λαός. Ἀπέδειξε τὴν πίστιν του καὶ μὲ ἔργα. Καθ' ὅλον τὸ διάστημα τῆς δουλείας ἠγωνίζετο συνε-

χῶς διὰ τὴν ἱεράν ὑπόθεσιν τῆς ἐλευθερίας του, τὸν πλεόν σκληρὸν καὶ ἄνισον ἀγῶνα. Κατ' ἀρχὰς οἱ λόγιοι, οἱ ὁποῖοι κατέφυγον εἰς τὴν Δύσιν, μὲ πρωτοστατοῦντας τὸν Βησσαρίωνα καὶ τὸν Ἰ. Λάσκαριν, προσεπάθησαν νὰ κινήσουν τοὺς ἡγεμόνας τῆς Δύσεως εἰς σταυροφορίαν ἐναντίον τῶν Τούρκων. Ἀπέτυχον ὅμως ἔνεκα τῶν διαιρέσεων τῶν Εὐρωπαίων καὶ τῶν συγκρουομένων συμφερόντων των, τὰ ὁποῖα ἔκαμαν πολλοὺς ἐκ τούτων νὰ συνεργάζωνται μὲ τοὺς Τούρκους πρὸς ἐξασφάλισιν ἐμπορικῶν καὶ ἄλλων προνομίων εἰς τὴν Ἀνατολήν. Ἀλλὰ καὶ ὁσάκις οἱ λόγιοι ἢ ἄλλοι ἡγεμόνες τῆς Δύσεως ἐπέτυχον νὰ κινήσουν τοὺς Εὐρωπαίους κατὰ τῶν Τούρκων, ἐπηκολούθουν ἐσωτερικαὶ καὶ ἐξωτερικαὶ ἀντιδράσεις, αἱ ὁποῖαι διέκοπτον τὰς προσπάθειάς καὶ ἐματαιῶνον τὰ σχέδιά των.

Οἱ Ἕλληνες τῆς κυρίως Ἑλλάδος, ὁσάκις ἔβλεπον μίαν ξένην δύναμιν νὰ εὐρίσκειται εἰς πόλεμον πρὸς τοὺς Τούρκους, ἐλάμβανον τὰ ὄπλα καὶ ἐπανεστάτουσαν κατὰ τοῦ δυνάστου των, ἐλπίζοντες εἰς τὴν εἰλικρίνειαν τῶν ὑποσχέσεων καὶ τὴν σταθερότητα τῆς πολιτικῆς τῶν ξένων δυνάμεων. Κατ' ἀρχὰς ἐστηρίχθησαν εἰς τὴν βοήθειαν τῶν Ἐνετῶν, τῶν Οὐγγρων, Αὐστριακῶν καὶ τῶν Γάλλων, ὁσάκις οὗτοι εὐρίσκοντο εἰς πόλεμον μὲ τοὺς Τούρκους, τέλος δὲ ὅταν ἀπηλπίσθησαν ἀπὸ αὐτοὺς ἐστράφησαν πρὸς τοὺς Ρώσους, τοὺς ὁποῖους ἐπίστευσαν περισσότερο, ἐπειδὴ ἦσαν ὁμόδοξοι. Δυστυχῶς ὅμως πάντοτε ἐγκατελείποντο ἀπὸ τοὺς ξένους, διὰ νὰ εὐρουν σκληρὰ ἀντίποινα ἀπὸ τοὺς Τούρκους καὶ νὰ πληρώσουν τὴν τὸλμην των μὲ τὸ αἷμα των.

Οἱ ἀγῶνες ὅμως αὐτοὶ καὶ αἱ θυσίαι δὲν θὰ μείνουν ἄκαρποι, θὰ ποτίσουν καὶ θὰ θρέψουν τὸ δένδρον τῆς ἐλευθερίας, θὰ ἀναπτύξουν τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν τῶν ὑποδοῦλων καὶ τὴν ἀγάπην πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ θὰ τοὺς ὠθήσουν εἰς τὸ τέλος εἰς τὸν ἄπελπιν καὶ ἀποφασιστικὸν ἀγῶνα τοῦ 1821. Αἱ συνεχεῖς διαφεύσεις τῶν ἐλπίδων εἰς τὴν ξένην βοήθειαν θὰ τοὺς πείσουν νὰ ἀναλά-

θουν μόνοι τὸν ἀγῶνα, στηριζόμενοι εἰς τὰς ἰδίας δυνάμεις.

Ἡ πίστις εἰς τὴν βοήθειαν τῶν ξένων δὲν πρέπει νὰ ἀποδοθῆ εἰς ἔλλειψιν θάρρους ἢ εἰς μοιρολατρικὴν διάθεσιν τῶν Ἑλλήνων. Ἐκτὸς τοῦ ὅτι οἱ ἴδιοι οἱ ξένοι ἐκαλλιέργουν αὐτὴν τὴν πίστιν δίδοντες μεγάλας, ἀλλὰ ἀνεκπληρώτους ὑποσχέσεις, αὐτὰ τὰ πράγματα ἠνάγκαζον τοὺς Ἕλληνας νὰ ζητοῦν κάποιον στήριγμα καὶ βοήθειαν ἀπὸ τοὺς ξένους. Διότι τότε ἡ Ὄθωμανικὴ αὐτοκρατορία εὐρίσκετο εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς δυνάμεως τῆς καὶ τὴν ἐφοβοῦντο καὶ αὐτοὶ οἱ Εὐρωπαῖοι, οἱ ὅποιοι δσάκις ἀντιμετώπιζον τουρκικὰς στρατιάς ἔκκαμον συμμαχίας καὶ συνασπισμοὺς δυνάμεων, διὰ ν' ἀντεπεξέλθουν κατ' αὐτῶν. Φυσικὸν εἶναι καὶ διὰ τοὺς Ἕλληνας νὰ πιστεύουν ὅτι χρειάζονται τὴν βοήθειαν καὶ ἄλλων κρατῶν εἰς τὸν δύσκολον ἀγῶνα των. Ἡ Τουρκία ἦτο μία κραταιὰ καὶ πανίσχυρος αὐτοκρατορία, ἰσχυρὰ ἀκόμη καὶ κατὰ τὴν περίοδον τῆς παρακμῆς τῆς. Κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 ἠδύνατο νὰ παρατάξῃ 100.000 καλῶς ἐξοπλισμένους στρατοῦ. Διὰ τοῦτο εἶναι θαῦμα πῶς κατάρθωσαν οἱ Ἕλληνες μετ' ὀλίγας δυνάμεις καὶ ἐλάχιστα μέσα νὰ διεξαγάγουν ἕνα τόσον σκληρὸν καὶ ἄνισον ἀγῶνα καὶ νὰ ἐπιτύχουν τόσους θριάμβους, οἱ ὅποιοι προεκάλεσαν τὸν θαυμασμὸν τῶν συγχρόνων των Εὐρωπαίων.

Τὴν πίστιν τῶν Ἑλλήνων εἰς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν διαμαρτυρίαν διὰ τὴν δουλείαν ἐκφράζουν μετ' ἑνὸς ἀγῶνα των οἱ ἄρματωλοὶ καὶ οἱ κλέφτες, οἱ ὅποιοι μὴ ἀνεχόμενοι τὸν Τουρκικὸν ζυγὸν κατέφευγον εἰς τὰ ὄρη, διὰ νὰ ἀναπνεύσουν τὸν ἀέρα τῆς ἐλευθερίας καὶ νὰ προστατεύσουν τὸν ἀδικούμενον λαὸν ἀπὸ τὰς αὐθαιρεσίας τῶν κατακτητῶν. Τοὺς ἀγῶνας καὶ τὰ κατορθώματα αὐτῶν ἔψαλε μετ' ἑνὸς ἀφθίστου λυρισμοῦ ἢ λαϊκῆς μουσικῆς μετ' ἑνὸς δημοτικῆς τραγούδι, τὰ ὅποια ἐκτὸς ἀπὸ τὸν θαυμασμὸν πρὸς τοὺς ἀρειμανίους ἐκείνους ἀγωνιστάς, ἐκφράζουν καὶ

τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν.

Τὰ κλέφτικα τραγούδια ἐκφράζουν τὴν ψυχὴν καὶ τὰς διαθέσεις τοῦ λαοῦ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δουλείας. Ὁ ποιὸς θέλει νὰ κατανοήσῃ τὸ θαῦμα τοῦ 21, γράφει κάποιος, μαζί μετ' ἑνὸς ἱστορικοῦ πρέπει νὰ μελετήσῃ τὰ κλέφτικα τραγούδια, τὰ ὅποια ἐκφράζουν τὸ πνεῦμα τῆς προεπαναστατικῆς περιόδου. Ἐκεῖ θὰ ἴδῃ τὴν Ἑλλάδα ἐλευθέραν εἰς τὰ θουνά, ὅπου διετηρήθη ἀλώβητος ἡ ἔθνικὴ παράδοσις. Τὰ κλέφτικα τραγούδια, λέγει ὁ Μέντελσον - Βαρθόλδου ὁμοιάζουν μετ' ἑνὸς ἀφρισμένου, οἱ ὅποιοι πηγάζουν ὄχι ἀπὸ χεῖλη ἀνθρώπινα, ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς βράχους τοῦ Ὀλύμπου καὶ τῆς Ὀσσης. Ὁ Θ. Κολοκοτρώνης τὰ ὠνόμαζε «ἐφημερίδες στρατιωτικῆς», ὁ ἴδιος δὲ λέγει ὅτι συνέθεσε τραγούδι κάποτε, ὅταν ἦτο κλέφτης εἰς τὰ θουνά, διὰ νὰ ἐνθουσιάσῃ τὰ παλληκάρια του. Τὸ ἴδιο ἔκαμαν καὶ ἄλλοι καπεταναῖοι, ἀλλὰ τὰ περισσότερα καὶ καλλίτερα δημοτικὰ τραγούδια ἔγιναν ἀπὸ ἀνωνύμων λαϊκῶν ποιητῶν.

Τὰ ποιήματα αὐτὰ δὲν ψάλλουν μόνον τὰ κατορθώματα καὶ τὰς ἀρετὰς τῶν προμάχων τῆς ἐλευθερίας τοῦ Γένους, τῶν γενναίων κλεφτῶν, ἀλλὰ ἐμμέσως τονίζουν ὕμνον πρὸς τὴν ἐλευθερίαν ὑπὲρ τῆς ὁποίας ἐκεῖνοι ἠγωνίζοντο. Μερικὰ τραγούδια μάλιστα ἐκφράζουν καθάρωτερον τὸν πόθον τῆς ἐλευθερίας, ὅπως εἶναι τὸ γνωστὸν τραγούδι τοῦ κλέφτη Βασίλη:

—«Βασίλη κάτσε φρόνημα νὰ γίνης
νοικοκύρης...

—Μάνα μ' ἐγὼ δὲν κάθομαι νὰ γίνω
νοικοκύρης...

καὶ νᾶμαι σκλάβος τῶν Τουρκῶν,
κοπέλλι τῶν ἀγάδων...».

Ἐν ἄλλο ποίημα ἐκφράζει τὴν ἀγάπην τοῦ κλέφτη πρὸς τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν ὑπερηφάνειάν του, τὴν ὁποίαν τοῦ δίδει ἡ τραχεῖα ζωὴ του, οἱ ἥρωικοὶ ἀγῶνες του καὶ ἡ πίστις εἰς τὸν ἑαυτόν του:

«Στὲς χῶρες σκλάβοι κάθονται τοὺς
Τούρκους ἐργατεύουν
καὶ στὰ βουνὰ κλεφτόπουλα μὲ τὸ
σπαθὶ στὸ χέρι,
Πασᾶ τοὺς ἔχουν τὸ σπαθί, βεζύρη
τὸ ντουφέκι,
κάλλιο νὰ ζῶ μὲ τὰ θεριά, παρὰ νὰ
ζῶ μὲ Τούρκους».

Ἄλλο ὅμοιο εἶναι ἡ ἐπιγραφή σπα-
θιοῦ Κοντογιάννη:

«Ὅποιος τυράννους δὲν ψηφεῖ
κι' ἐλεύθερος στὸν κόσμον ζῆ,
δόξα, τιμὴ, ζωὴ του,
εἶν' μόνο τὸ σπαθὶ του».

Τὸ πνεῦμα αὐτὸ τῶν Ἑλλήνων, τὸ ὁ-
ποῖον ἐκφράζεται εἰς τὰ δημοτικὰ τρα-
γούδια, τὸ διετύπωσε ἐντονώτερον ὁ Ρή-
γας Βελεστινλῆς εἰς τοὺς γνωστούς στί-
χους τοῦ θουρίου:

«Κάλλιο ἔναι μίᾳς ὥρας ἐλεύθερη ζωὴ,
παρὰ σαράντα χρόνια σκλαβιά καὶ
φυλακή».

Θὰ ἦτο μακρὸς ὁ λόγος, ἐὰν ἀνεφέ-
ραμεν καὶ ἄλλα παραδείγματα δημο-
τικῶν ποιημάτων, τὰ ὁποῖα ἐκφράζουν
τὴν ἀγάπην καὶ τὸν πόθον τῶν Ἑλλή-
νων πρὸς τὴν ἐλευθερίαν. Εἶναι τόσο
πολλὰ τὰ ποιήματα αὐτά, ὥστε ἀποδει-
κνύουν περιτρώως ὅτι ὁ πόθος τῆς ἐ-
λευθερίας δὲν ἔλειψε ποτὲ ἀπὸ τοὺς ὑπο-
δούλους Ἑλληνας. Ὑπέμειναν καρτε-
ρικῶς τὰ δεινὰ τῆς δουλείας, ἐπότισαν
πολλάκις τὴν γῆν μας μὲ τὸ αἷμα των,
ἀλλὰ δὲν ἔπαυσαν ποτὲ νὰ ὀνειρεύονται
τὴν ἐλευθερίαν, τὴν ἀνατολὴν μίᾳς νέας
ἡμέρας. Τὰ ὄνειρα αὐτὰ καὶ οἱ πόθοι ἐκ-
φράζονται μὲ δύναμιν, ἀπλότητα καὶ χά-
ριν, καὶ συχνὰ μὲ ἀλληγορίας εἰς τὰ
δημοτικὰ τραγούδια. Δὲν ἠδύναντο φυ-
σικὰ νὰ ἐκφράσουν μὲ ἄλλον τρόπον
τὰ συναισθήματα καὶ τὰς ἰδέας των οἱ
ὑπόδουλοι πρόγονοί μας, παρὰ μὲ τὸ
τραγούδι. Μὲ αὐτὸ προσεπάθει νὰ ἐλα-
φρώσῃ τὸν πόνον τῆς σκλαβιάς, ὁ ὁ-
ποῖος τοῦ ἐπίεζε τὰ στήθη, νὰ ἐκφράσῃ
τὸ μῖσος του κατὰ τοῦ τυράννου, τὴν
ἀπέχθειαν του πρὸς τὴν δουλείαν καὶ
τὸν διακαῆ πόθον του πρὸς τὴν ἐλευ-
θερίαν.

Τὴν πίστιν τῶν ὑποδούλων Ἑλλήνων
πρὸς τὴν μελλοντικὴν ἀποκατάστασιν
τοῦ Γένους ἀποδεικνύει ἀκόμη καὶ ἡ
συνεχὴς μέριμνα αὐτῶν διὰ τὴν παιδείαν.
Μετὰ τὴν πρώτην ἐκπληξιν ἐκ τῶν συμ-
φορῶν τῆς ἀλώσεως ἤρχισαν νὰ ἱδρύνω-
νται σχολεῖα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν
καὶ τὰς ἄλλας μεγάλας πόλεις μὲ σκο-
πὸν τὴν διάλυσιν τοῦ πνευματικοῦ σκό-
τους, τὸ ὁποῖον ἐσκόρπισεν ἡ ἐπάρα-
τος δουλεία καὶ τὸν φωτισμὸν τοῦ λαοῦ,
ὥστε νὰ λάθῃ συνειδηθῶν τῶν ἱστορικῶν
του πεπρωμένων καὶ νὰ ἀγωνισθῇ διὰ
τὴν ἐλευθερίαν του. Τὰ σχολεῖα πολλα-
πλασιάζονται κατὰ τὰ 50 πρὸ τῆς ἐπα-
ναστάσεως ἔτη. Ἐνας πνευματικὸς ὄρ-
γασμὸς παρατηρεῖται εἰς ὅλην τὴν χώ-
ραν. Ὁ σκοπὸς τῶν σχολείων δὲν εἶναι
ἀπλῶς ἡ παροχὴ γνώσεων, ἀλλὰ κυρίως
ἡ ἀφύπνισις τῆς ἐθνικῆς συνειδήσεως
τῶν ὑποδούλων καὶ ἡ προτροπὴ αὐτῶν
εἰς τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἀγῶνα. Τοῦ-
το τὸ τονίζουν καθαρὰ πολλοί, ὅπως ὁ
Κοραῆς, ὁ Ρήγας καὶ ἄλλοι, τὸ ἀναγνω-
ρίζουν δὲ εἰς τὰ ἀπομνημονεύματά των
καὶ αὐτοὶ οἱ ἀγράμματοι ἀγωνισταί.
«Ὅταν ἐμάθαμεν εἰς τὰ σχολεῖα, λέ-
γουν, ποίους εἶχομεν προγόνους ἀπεφα-
σίσαμε νὰ τοὺς ὁμοιάσωμεν, νὰ γίνωμεν
ἀντάξιόι των καὶ νὰ ἐλευθερωθῶμεν».

Ὁ ἀγὼν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν Τουρ-
κοκρατίαν ὑπῆρξε διπλοῦς, ἀφ' ἑνὸς μὲν
κατὰ τῆς δουλείας, ἀφ' ἑτέρου δὲ κατὰ
τῆς ἀπαιδευσίας. Διὰ νὰ ἀπαλλαγοῦν
ἀπὸ τὴν δουλείαν τῆς ἀπαιδευσίας ἴδρυ-
σαν σχολεῖα, ἐτύπωσαν βιβλία, ἀνέ-
πτυξαν τὰ γράμματα. Κατ' αὐτὸν τὸν
τρόπον προτοῦ συντρίψῃ τὸ ἔθνος μας
τὰ δεσμὰ τῆς δουλείας, ἀπηλλαγῆ ἀπὸ
τὰ βαρύτερα δεσμὰ τοῦ πνευματικοῦ
σκότους καὶ τῆς ἀμαθείας. Αὐτὸ ἔκαμε
τοὺς Ἑλληνας νὰ ὑπομένουν μὲ περισ-
σοτέραν δύναμιν καὶ ἀντοχὴν τὸν θα-
ρὺν ζυγὸν τῆς δουλείας, χωρὶς νὰ κάμ-
πτωνται ἠθικῶς, τοὺς ἔκαμε νὰ ἴστανται
ὑπερήφανοι καὶ πνευματικῶς ἀνώτεροι
ἔμπροσθεν τοῦ κατακτητοῦ των. Ἡ παι-
δεία ἔδωκεν αὐτοπεποίθησιν καὶ καύχη-
σιν εἰς τὸ ἔθνος διὰ τὴν ἔνδοξον ἰστορίαν
του, τοῦ ἐζωντάνευσε τὸ ὄραμα καὶ τὴν
ἐλπίδα τῆς ἐλευθερίας. Ἡ πνευματικὴ

αναγέννησις ἢ ὁποῖα συνετελέσθη διὰ τῶν σχολείων πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 21 ὑπῆρξε μία πνευματικὴ ἐπανάστασις, ἢ ὁποῖα προετοίμασε τὴν ἐποποιῖαν τοῦ 1821. Οἱ διδάσκαλοι τοῦ Γένους εἶναι ἰσάξιοι μὲ τοὺς ἀγωνιστὰς τῆς Ἐπαναστάσεως· αὐτοὶ μὲ τὰς ἀόκνους προσπάθειάς των ἔκτισαν τὸ λαμπρὸν οἰκοδόμημα, τὸν ναὸν ὃ ὁποῖος ἐπρόκειτο νὰ στεγάσῃ μαζί μὲ τὰς μούσας καὶ τὴν ἐθνικὴν ἐλευθερίαν.

Ὅλοι αὐταὶ αἱ ἐκδηλώσεις καὶ οἱ ἀγῶνες καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τῆς Τουρκοκρατίας μαρτυροῦν τὴν ἀδιάσπαστον συνέχειαν τῆς ἱστορίας μας καὶ τὴν διατήρησιν τῶν ἐθνικῶν μας ἰδανικῶν, τὰ ὁποῖα θὰ συντελέσουν εἰς

τὴν πραγματοποιήσιν τῶν πόθων καὶ τῶν ἐλπίδων καὶ τὴν τελικὴν ἀποκατάστασιν τοῦ ἔθνους. Ἐπομένως ἢ Ἐπανάστασις τοῦ 1821 δὲν ὑπῆρξεν ἀπέτελεσμα τυχαίων περιστατικῶν ἢ ξένων ἐπιδράσεων, ἀλλ' ὅπως λέγει ὁ Μ. Βολονάκης: «Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις ὑπῆρξεν ἀπαύγασμα τοῦ ἀθανάτου ἐλληνικοῦ πνεύματος... Ζωηροτάτη καὶ γονιμωτάτη ἐκδήλωσις τοῦ δαιμονίου ἐλληνικοῦ πνεύματος, τῶν ἀγιωτάτων τοῦ ἔθνους ἰδεωδῶν»⁽³⁾.

Β. ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΠΟΥΛΟΣ

(3) Μ. Βολονάκη, Ἑλληνικαὶ σελίδες, Ἐν Ἀθήναις 1939, σελ. 307.

ΤΟ ΚΡΥΦΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

Ἄπ' ἔξω μωροφόρ' ἀπελπισιά
πικρῆς σκλαβιάς χειροπιαστὸ σκοτάδι
καὶ μέσα στὴ θολόχτιστὴ ἐκκλησιά—
στὴν ἐκκλησιά πού παίρνει κάθε βράδυ
τὴν ὄψη τοῦ σχολεῖου—
τὸ φοβισμένο φῶς τοῦ καντηλιοῦ
τρεμάμενο τὰ ὄνειρα ἀναδεύει
καὶ γύρω τὰ σκλαβόπουλα μαζεύει.

Ἐκεῖ καταδιωγμένη κατοικεῖ,
τοῦ σκλάβου ἢ ἀλυσσόμενῃ πατρίδα,
θραχνά ὁ παπᾶς, ὁ δάσκαλος ἐκεῖ
θεριεύει τὴν ἄποσταμένη ἐλπίδα,
μὲ λόγια μαγικά.
Ἐκεῖ ἡ ψυχὴ πικρότερο ἀγκιῶ
τὸν νόνο τῆς σκλαβιάς της, ἐκεῖ βλέπει
τὶ ἔχασε, τί ἔχει, τί τῆς πρέπει.

Κι ἄπ' τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ψηλά,
πού ἐβούβανε τὰ στόματα τῶν πλάνων
καὶ ρίχνει καὶ συντρίβει καὶ κυλᾶ
στὴν ἄβυσσο τοὺς θρόνους τῶν τυράννων,
κι ἀπὸ τὴ σιγαλιά
πού δένει στὸ λαιμὸ πνιγμοῦ θηλεία
κι ἄπ' τῶν προγόνων τ' ἄφθαρτα βιβλία
πού δείχνουν τὰ πανάρχαια μεγαλεῖα,

ἓνας ψαλμὸς ἀκούγεται βαθύς,
σὲ μελωδίεσ ἐνὸς κόσμου ἄλλου
κι ἀνατριχιάζει ἀκούγοντας καθεὶς
προφητικὰ τὰ λόγια τοῦ δασκάλου
μὲ μιὰ φωνὴ βαριά:
«Μὴ σκιάζεστε στὰ σκότη! Ἡ λευτεριά
σάν τῆς αὐγῆς τὸ φεγγοβόλο ἀστέρι
τῆς νύχτας τὸ Ξημέρωμα θὰ φέρη».

ΙΩΑΝΝΗΣ ΠΟΛΕΜΗΣ (1862-1924)

ΣΥΝΘΗΚΑΙ ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ ΤΗΣ ΕΘΝΕΓΕΡΣΙΑΣ

Ἡ Ἐθνικὴ Παλιγγενεσία, τῆς ὁποίας τὴν 150ετηρίδα ἐορτάζομεν τὸ τρέχον ἔτος, ἀποτελεῖ μίαν ἀπὸ τὰς πλέον δυναμικὰς ἐκδηλώσεις βιολογικῆς καὶ ἠθικῆς ἰσχύος τοῦ Γένους. Ἡ ἐκδήλωσις αὕτη δύναται νὰ συγκριθῇ μὲ τὸ κοσμοϊστορικὸν γεγονός τῆς ἐξουδετερώσεως τῆς Μηδικῆς-Ἀσιατικῆς ἀπειλῆς, κατὰ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους. Οἱ δύο αὐτοὶ Ἱστορικοὶ Σημαντῆρες, ἐστοίχισαν τὴν πορείαν τῆς ἐθνικῆς μας ζωῆς καὶ διετήρησαν τὸν Ἑλληνισμὸν εἰς τὸ προσκείμενον τῆς παγκοσμιοτήτος.

Δὲν εἶναι μακρὰ ἡ χρονικὴ ἀπόστασις, ἡ ὁποία μᾶς χωρίζει ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἐθνεγεργίας. Ἐν τούτοις, ἡ ἐπακολουθήσασα ἀνασυγκρότησις τοῦ νέου Κράτους καὶ ὁ περισπασμὸς εἰς τὴν ὀλοκλήρωσιν τῶν ἐθνικῶν πόθων, διὰ τῆς συνεχίσεως τῶν ἀπελευθερωτικῶν ἀγώνων, προεκάλεσαν σύγχυσις ὀρισιμένων ἱστορικῶν δεδομένων, εἰς τρόπον ὅστε, νὰ καλλιεργηθοῦν ἀτόψεις καὶ γνώμαι παραπλανητικαὶ καὶ ἐσφαλμέναι εἰς ὅτι ἀφορᾷ τὰς συνθήκας προετοιμασίας, διεξαγωγῆς καὶ ἐπιτυχίας τοῦ ἀγώνος. Ὀλίγη δέ, προσπάθεια κατεβλήθη, ὡς πρὸς τὴν παρουσίαν τῶν πραγματικῶν συνθηκῶν, καὶ τοῦτο, διότι ὑπῆρξεν ἡ ἐσφαλμένη ἐντύπωσις ὅτι, διὰ τῆς ἀναφορᾶς μας εἰς αὐτάς, θὰ ἡμαυρώνετο ἡ αἰγλή ἐθνικῶν προσωπικοτήτων καὶ θὰ ἐμειώνετο ἡ ἀξία τῶν κατορθωμάτων τῶν προγόνων μας.

Ἡ ἀποψις αὕτη, σκοπίμως καὶ ἐπὶ μακρὸν καλλιεργηθεῖσα, ἰδιαίτερος δὲ ὑπὸ τῶν προστατῶν Δυνάμεων, τῶν ὁποίων αἱ ἐπιτροπαὶ ὑπὸ μορφὴν κομματικῶν συμφερόντων ἐπὶ μακρὸν ἐταλάνισαν τὸ νεοσύστατον κράτος, ἀπετέλεσεν ἐσφαλμένην καὶ πεπλανημένην τακτικὴν. Ἀλλά, καὶ σήμερον, συνιστᾷ, τοῦλάχιστον ἀτολμίαν, τῶν ὅσων παραμένουν εἰς τὰς θέσεις αὐτάς.

Καί, ὑπὸ τὸ πρῖσμα τοῦτο, μειώνουν τὰς διαστάσεις τοῦ μεγάλου ξεσηκωμοῦ.

Ἀντιθέτως, ἡ ἀντικειμενικὴ θεώρησις καὶ ἐκτίμησις τοῦ 21, εἰς ὅτι ἀφορᾷ τὰς ποικίλας καὶ ἰδιόμορφους συνθήκας τῆς ἐπιτυχίας του, ἀπληλαγμένου ἀπὸ τοὺς ἐξωραϊσμοὺς οἰασδήποτε σκοπιμότητος, θὰ προβάλῃ τὸν τιτάειον ἐκείνου ἀγῶνα ἱστορικῶς πλέον ἀφογον, ἠθικῶς τιμιώτερον, δυναμικῶς ἐπιβλητικώτερον.

Ἄς μᾶς ἐπιτραπῇ ἐνταῦθα, νὰ ἀναψηλαφήσωμεν τὰς πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως καὶ κατὰ τοὺς πρώτους χρόνους αὐτῆς ἐπικρατούσας συνθήκας, βάσει τῶν ἱστορικῶν δεδομένων τῆς σήμερον.

* * *

Ἐξωτερικαὶ συνθήκαι. Ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις ἐξεργάγη, ἀπὸ ἀπόψεως διαθέσεως τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων καὶ γενικώτερον ἐξωτερικῶν συνθηκῶν εἰς τὴν χειροτέραν δι' αὐτὴν στιγμήν. Ἡ σκιά τῆς Ἱερᾶς Συμμαχίας ἔπιπτεν βαρεῖα ἐφ' ὀλοκλήρου τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ χώρου, ἀποστεροῦσα τοὺς ὑποδούλους πάσης ἐλπίδος δι' ἐλευθερίαν καὶ ἐξέγερσιν. Αἱ Μεγάλαι Δυνάμεις καὶ ἰδιαιτέρως ἡ Αὐστρία καὶ ἡ Ρωσσία, ὑπῆρξαν οἱ πρωταγωνισταὶ τῆς συμμαχίας αὐτῆς. Ἡ Ρωσσία, μάλιστα, κατὰ τραγικὴν εἰρωνίαν θεωροῦντο ὡς προστατῆς τῆς ἐλληνικῆς φυλῆς. Καί, ναί μὲν, ἐνεφανίζετο αὕτη ὡς ὑπέρμαχος αὐτῆς, ἡ προστασία της, ὁμως, ἐκάλυπτε ὅλους τοὺς ὑπὸ τουρκικὴν κατοχὴν λαοὺς καὶ οὐχὶ ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον τοὺς Ἕλληνας. Σαφῶς δέ, αἱ ἐνέργειαι της, εὐρίσκοντο ἐνηρμοισμέναι ἐντὸς τῶν πλαισίων τῆς πολιτικῆς της, ἡ ὁποία ἐπεδίωκε μὲν τὴν ἀπελευθέρωσιν τῶν βαλκανικῶν λαῶν, ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν ὅτι, θὰ ἐξησφάλιζε τὴν

πολυπόθητον δι' αὐτὴν ἔξοδον εἰς τὴν Μεσόγειον, θέτουσα ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν τῆς τοῦ λαοῦ τούτου, ὑπὸ μορφὴν ἡμιαυτονόμων κρατιδίων καὶ ἐπαρχιῶν. Ἀκόμῃ καὶ ὁ Μάρξ ἐστιγματίσθη τὴν κατακτητικὴν πολιτικὴν τῆς Ρωσσίας εἰς τὰ Βαλκάνια, κατὰ τὴν μετεπαναστατικὴν περιόδον. Σειρά, ἐπίσης, ἐξεγέρσεων, τῇ ὑποκινήσει τῆς Ρωσσίας, καὶ ἰδιαίτερος ἡ τοῦ 1770, ἣτις ἀφειθέσα εἰς τὴν τύχην τῆς, ὅπως καὶ αἱ προηγουμέναι, ἐπνίγη εἰς τὸ αἷμα, ὡς καὶ ἡ κατὰ τὸ 1820 ὑπογραφή μετὰ τῆς Αὐστρίας νέας συμβάσεως ἀναζωπυρώσεως τῆς Ἰ. Συμμαχίας, ἐπέβαλλον τὴν ἐντύπωσιν ὅτι, ἡ Ρωσσία δὲν ἤθελε τὴν δημιουργίαν ἀνεξαρτήτου ἑλληνικοῦ κράτους. Ὁ χαρακτηρισμός, ἄλλωστε, τῆς Ρωσσίας, ὡς «φυγῆς καὶ χωροφύλακος τῆς Ἰ. Συμμαχίας», ἀποδεικνύει ποῖος ὑπῆρξεν ὁ ρόλος τοῦ Σλαβικοῦ Βορῶ εἰς τὴν προετοιμασίαν τῆς Ἐπαναστάσεως.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν Γ α λ λ ί α ν. Ἡ νεοφανὴς αὕτη «μήτηρ» τῆς Δημοκρατίας καὶ τῶν ἀνθρωπίνων ἐλευθεριῶν μετὰ τὴν Ἐπανάστασιν τῆς ἔδωκεν ἐλπίδας εἰς τοὺς ὑποδοῦλους λαοὺς, αἱ ἐλπίδες, ὅμως, αὐταὶ, ταχέως διεψεύσθησαν. Εἰδικῶς δὲ διὰ τὴν Ἑλλάδα, εἰς οὐδεμίαν ἐκδηλώσιν ἢ ἐνεργειαν εἶχε προβῆ, προεπαναστατικῶς, εὐνοοῦσα τὴν ἑλληνικὴν ἀνεξαρτησίαν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ναπολεὼν ἠγγόνησε τὸν Ἑλληνισμόν. Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰς Ἰδέας τῆς Γαλλικῆς Ἐπαναστάσεως, τίποτε δὲν πείθει, ὅτι αὐταὶ ἐπέδρασαν ἐπὶ τῶν ἑλληνικῶν πραγμάτων. Τὸ ὑπόδουλον, ἄλλωστε, Ὁρθόδοξον Ἑλληνικὸν Ἔθνος, δὲν ἀνέμενε τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν διὰ νὰ ἀνακτήσῃ τὴν ἐθνικὴν του συνείδησιν ἢ νὰ διδαχθῇ τὸ ἀγωνιστικὸν πνεῦμα τῆς ἀνεξαρτησίας καὶ τοῦ φιλελευθερισμοῦ. Πάντα ταῦτα, ἀπετέλουν ἐθνικὰ βιώματα ἀπὸ καταβολῆς τῆς ἑλληνικῆς φυλῆς, καὶ ἐπ' αὐτῶν, κατὰ μέγα μέρος, ἐστηρίχθη ὁ ἀγὼν. Ἡ Α Ὑ σ τ ρ ί α, ὁμοίως, ὁ μέγας συνεταιρὸς τῆς Ἰερᾶς Συμμαχίας, μετὰ ἀδιαλαξίας καὶ πάθους ἀντέδρα κατὰ πάσης ἰδέας περὶ ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας. Ἡ Ἀ γ λ ί α, ἐπίσης, ἂν καὶ μόλις τότε ἤρχισε νὰ ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν Ἀνατ. Μεσόγειον, τὴν ὁποίαν ἔβλεπε ὡς τὴν κυρίαν ὁδὸν ἐπικοινωνίας μετὰ τὰς νέας Ἰνδικὰς κτήσεις

τῆς, ἐν τούτοις, μετὰ τὴν κατάληψιν τῶν Ἰονίων νήσων καὶ τὴν γειτνιάσιν τῆς μετὰ τὴν ὑπόδουλον Ἑλλάδα, οὐδὲν ἐνδιαφέρον ἐπέδειξε διὰ τὴν τύχην τῆς. Ἡ ἐμπορικὴ, μάλιστα, πρᾶξις τῆς πωλήσεως τῆς Πάργας εἰς τοὺς Τούρκους, ἐξήγγειρε τὴν ἑλληνικὴν συνείδησιν κατὰ τῶν Βρεταννῶν.

Ἀλλὰ καὶ ἡ θεομουργὸς καὶ μυστικὴ ἐκείνη δύναμις τῆς Φιλικῆς Ἐταιρείας, ἣτις ἐπλανᾶτο ὡς ἄορατος ἐλπιδοφόρος ἰσχύς εἰς ὀλόκληρον τὸν βαλκανικὸν ἄντρονον, ἐμπειριεῖχε σπέρματα ὑποψιῶν καὶ ἀμφιβολιῶν. Φαίνεται δέ, ὅτι, διὰ τὸν λόγον αὐτὸν πολλὰ καὶ ἀξιόλογα πρόσωπα δὲν ἐπίστευσαν εἰς αὐτὴν. Τὰ πρόσωπα ταῦτα ἔβλεπον ὅτι, ἡ θεωρουμένη ὡς προστάτις τῆς Φ. Ἐταιρείας Ρωσσία, τὴν ἰδίαν ἐποχὴν, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐσκορποῦσεν ὑποσχέσεις καὶ ἐλπίδας εἰς τοὺς χριστιανικοὺς λαοὺς, ἢ ἐπίσημος πολιτικὴ τῆς ἀντιτίθετο εἰς πᾶσαν ἐπαναστατικὴν ἰδέαν, ἰδιαίτερος μετὰ τὴν ἐξέγερσιν τῆς Πορτογαλίας, Ἰσπανίας καὶ Νεαπόλεως.

Ἡ «ἀρχουσά», ἐπίσης, τάξις τοῦ ὑποδοῦλου Ἑλληνισμοῦ καὶ ἰδιαίτερος οἱ Φαναριῶται, κατέχοντες ἀξιολόγους θέσεις εἰς τὴν κοινωνίαν, τὴν διοίκησιν καὶ τὰ γράμματα τῆς Ὀθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας, παρὰ τὴν ὑποδόσκουσαν εἰς τὰς καρδίας τῶν προσδοκίαν καὶ ἐλπίδα διὰ μίαν ἀνάστασιν τοῦ Γένους καί, παρ' ὅλον ὅτι, ἠγωνίζοντο πολιτικώτατα δι' αὐτὴν, ἐν τούτοις, πρακτικῶς, δὲν προσεφέροντο ὡς στελέχη καὶ παράγοντες διὰ μίαν δυναμικὴν ἐξέγερσιν. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ μεγάλα κέντρα τοῦ ἔξωτερικοῦ, διάχυτος ὑπῆρχεν μία δυσπιστία διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τῆς Ἐπαναστάσεως. Ἡ ἀτμόσφαιρα δὲ αὕτη ἐδημιουργεῖτο οὐχὶ ἀπὸ ἀτολίαν ἢ μοιρολατρείαν διαφόρων ἀνευθύνων καὶ ὑπόπτων ἀτόμων, ἀλλὰ ἀπὸ ἠγετικᾶς προσωπικότητος τοῦ ἐθνικοῦ μας βίου. Οἱ παράγοντες οὗτοι, μετὰ τὴν εὐρείαν τῶν μορφῶν καὶ τὴν διεθνή ἐμπειρίαν τῶν, συναισθανόμενοι τὴν μεγάλην εὐθύνην τῶν ἐναντι τοῦ ὑποδοῦλου Ἑθνους, ἔθεταν ὡς γνώμονα καὶ ὁδηγὸν εἰς τὰς ἀποφάσεις καὶ τὰς ἐκδηλώσεις τῶν τὴν ἀνθρωπίνην λογικὴν καὶ οὐχὶ τὴν καρδίαν τῶν... Οὕτω, ἐδικαιολόγουν τὰς ἀπόψεις τῶν, τὰς ὁποίας μετὰ παρηγορίας καὶ θάρρους διετύ-

πωσαν δια του γραπτου και προφορικου λόγου, αντιτιθέμενοι εις την ιδεαν ενάρξεως της Έπαναστάσεως κατά το 1821. Μεταξυ τούτων, ως ανεφέρθη, υπήρξαν προσωπικότητες, αι οποιαι και ανεδείχθησαν μετά την έναρξιν του αγώνος όχι μόνον κήρυκες αυτου, αλλά ενιοι, δια του αιματος και της θυσίας των εστήριξαν και ενίσχυσαν αυτον. Ο Ι. Καποδίστριας, ο Α. Μαυροκορδάτος, ο Ίγνάτιος, ο σοφός Κοραής κ.ά., εδρίσκοντο μεταξυ των υποστηρικτων της ιδέας περι αναβολής της Έπαναστάσεως. Ουτοι επρέσβευον οτι, μία επανάστασις, θα επρεπε να στηριζεται κατά μέγα μέρος επι του μορφωτικου υποστρώματος του λαου, και, προς τούτο, θα επρεπε να επιδοθώσιν εις την ηθικην προπαρασκευην του Έθνους, δια της αναβαπτίσεως αυτου εις τα νάματα της αρχαίας ελληνικής παιδείας, δημιουργούντες ουτω μίαν αυτόχθονα πνευματικην αυτοδυναμίαν, εις τρόπον ωστε, η Έπαναστασις να εμφανισθῃ εις την Ευρωπαϊκην κοινήν γνώμην ως αποτέλεσμα πνευματικής εξεγέρσεως ενός λαου, και ουχι ως ανεύθυνος ανταρσία ολίγων οπλαρχηγών των βουνών. Οπωσδήποτε, η εκ μερους τώσων προσωπικότητων αντίθετος άποψις εις την έναρξιν της Έπαναστάσεως, άπετέλει μίαν επιπρόσθετον δυσμενή επίπτωσιν, ικανήν να επηρεάση τās συνθήκας προετοιμασίας του αγώνος. Είναι, ακόμη, χαρακτηριστικόν οτι, και μετά την έναρξιν του αγώνος και την μεταστροφήν της διεθνούς κοινής γνώμης, εκ των κατορθωμάτων των Έλλήνων, αλλά και των σφαγών των Τούρκων, ιδιαίτερος δε εκ του άπαγχονισμού του Πατριάρχου Γρηγορίου του Ε΄, η επίσημος διπλωματία της Ευρώπης δεν ήλλαξε γνώμην. Δείγμα των διαθέσεών της αποτελούν άπόψεις του Μέττερνιχ, ο οποίος εδέσποζε και εθριαμβευεν τότε εις όλκληρον τον ευρωπαϊκόν χώρον: «Τί σημασίαν έχουν — γράφει εις τὰ Άτομνημονεύματά του — έως σφαγούν η άπαγχονισθούν και 300 έως 400 χιλιάδες;»

Και, όμως, παρά τās τώσων δυσμενείς έξωτερικās συνθήκας, η Έπανάστασις του 1821 επραγματοποιήθη και επεκράτησεν! Πώς έγινε το θαύμα αυτό; Διά την κατανόησιν τούτου, θα πρέπει να

αναφερθώμεν εις τās συνθήκας εκείνας, αιτινες κατά κύριον λόγον επέδρασαν επι της πορείας και της τύχης της Έπαναστάσεως. Και, αι συνθήκαι αυται ήσαν αι έσωτερικαι.

Εις αυτάς, τās έσωτερικās συνθήκας, τās οποίας δεν ήδύναντο, προφανώς, να εκτιμήσουν οι ταλαντευόμενοι, εστηρίχθη και εγιγαντώθη ο αγών. «Ουδεμία άλλη επανάστασις — γράφει ο Κ. Παπαρηγόπουλος — ήξιώθη να εκραγῃ εν μέσω τωσούτων ευμενών έσωτερικών συνθηκών, όσον η του 1821». Άναντιρρήτως δε, η εκτίμησις των συνθηκών αυτών, θα μās παρουσιάση κατά πειστικόν τρόπον τούς παράγοντας της επιτυχίας και θα αποκαλύψη τās πηγās δυνάμεως και εμπνεύσεως των αγωνιστών.

Τα συνθήματα και μόνον του αγώνος: «Για του Χριστου την πιστι...» και, τό: «Έλευθερία η Θάνατος», εμπριέχουν το μυστικόν της επιτυχίας! Το μυστικόν τουτο εβλάστησεν εις τās καρδιάς των ραγιαδών ως πόθος Έλευθερίας και Νίκης. Και, εξεχύθη από το ήφαιστειον της εθνικής ψυχής, δια να λάβη τās διαστάσεις ενός μεταφυσικου γεγονότος... Εις την εδραίωσιν και κραταίωσιν του φρονήματος των αγωνιστών μεγάλως συνετέλεσεν και η δύναμις της Όρθοδόξου Πίστεως, της οποίας την λυτρωτικην επίδρασιν επι των υποδούλων εθέρμανε και εγιγάντωσε με την σιωπηλήν της διδαχήν η Έκκλησία δια μέσου των αιώνων της δουλείας. Η τεραστία αυτη ηθική δύναμις, ήτις άπετέλεσε τον συνδετικόν κρικον όλων των αλυτρώτων και τον κώδικα τιμής των αγωνιστών, δεν ήτο δυνατόν να μετρηθῃ με τās συνήθη ανθρώπινα μέτρα... Ο άγνωστος ναυτης των αιγιαλών και του πόντου, ο άσμος ποιμήν του βουνου και της σάνης, ο σεμνός γραμματικός της κοινότητος, ο φλογερός ιερεύς, ο υπερήφανος κλεφτοαρματολός και ο κοσμοπολίτης καπετάνιος και έμπορος, όλοι μαζί με κοινήν την πίστιν εις τὰ αυτα ιδανικά εξεκίνησαν δια τον μεγάλον ξεσηκωμόν.

Άλλά η Έπανάστασις ηυδοκίμησε και

επεβλήθη και διά πρακτικούς ακόμη λόγους: Ἡ Πελοπόννησος, ἡ ὁποία ὀρθῶς προεκοιμήθη ὡς ἡ πλέον πρόσφορος περιοχὴ διὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ ἀγῶνος προσέφερε ἰδεώδη πλεονεκτήματα. Ἀποτελοῦσα τὸ πλέον ἀπομακρυσμένον τμήμα τῆς ἡπειρωτικῆς Ἑλλάδος, εἶχεν ἀφεθῆ σχεδὸν ἀφρούρητος, λόγω τῆς μετακινήσεως τῶν τουρκικῶν δυνάμεων πρὸς τὰς παραδουναβίους ἡγεμονίας καὶ ἰδιαιτέρως πρὸς τὴν Ἡπειρον διὰ τὴν συντριβὴν τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων. Οὕτως, ἡ πρωτοβουλία μέχρι τοῦ 1825, εὐρίσκετο εἰς χεῖρας τῶν ἐπαναστατῶν. Κατὰ τὴν ἰδίαν ἐποχὴν, ἡ Ὄθωμανικὴ Αὐτοκρατορία εὐρίσκετο πρὸ μᾶς ἠθικῆς καὶ διοικητικῆς ἀποσυνθέσεως. Οἱ πασᾶδες τῆς Βαγδάτης, τοῦ Ἰκονίου, τῆς Αἰγύπτου καὶ τῆς Παλαιστίνης ἐκινουῦντο πρὸς ἀνεξαρτητοποίησιν. Ὅπως, ὅμως, ἰδιαίτως, ἡ ἀνταρσία τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων κατὰ τῆς Ἰ. Πύλης, ἐξήσκησεν ἰδιαίχουσαν εὐνοϊκὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῆς Ἐπαναστάσεως. Ἄλλοτε ἐχθροὶ καὶ ἄλλοτε φίλοι του, οἱ ὄπλαρχηγοὶ τοῦ Σουλίου καὶ τῆς Ρούμελης ἐξησκούντο εἰς τὰ ὄπλα κατὰ τοὺς ἐναντίον αὐτοῦ ἀγῶνας των. Ἀλλὰ καὶ γενικώτερον, ἡ Αὐλὴ τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ, ἀπετέλεσε κέντρον ἐκπαιδευσεως στρατιωτικῶν καὶ πολιτικῶν ἀνδρῶν, οἱ ὁποῖοι ἐν συνεχείᾳ ἐστελέχουσαν τὴν Ἐπανάστασιν. Ὁ Τουρκικὸς στρατός, ἐπίσης, κατὰ τὴν ἰδίαν περίοδον, εὐρίσκετο εἰς κακὴν κατάστασιν. Ὁ ὄπλισμός του, ὁμοίως, ἦτο ὁ αὐτὸς πρὸς τὸν ὄπλισμὸν τῶν Ἑλλήνων. Τὸ πυροβολικόν, εἰς τὸ ὁποῖον ὑπερεῖχον οἱ Τούρκοι, ἐνῶ οἱ ἐπαναστάται ἐστεροῦντο ἐντελῶς τοιοῦτου, εἶχε καταστῆ ἄχρηστον ἐλλείψει στελεχῶν. Τὸ ἱππικόν των, ἐπίσης, τὸ ὁποῖον οὐδέποτε ἐχρησιμοποιήθη, λόγω ἐδαφολογικῶν συνθηκῶν, ἀπετέλει ἐμπόδιον καὶ ἐδημιούργει προβλήματα συντηρήσεως καὶ διατροφῆς.

Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν θάλασσαν: Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ὑπῆρχεν συντριπτικὴ ὑπεροχὴ τῶν Τούρκων, τόσον εἰς ἐκτόπισμα, ὅσον καὶ εἰς δύναμιν πυρός. Παρὰ ταῦτα, ἡ ὑπεροχὴ τῶν Τούρκων ἐξουδετερώθη ὑπὸ τῶν ἐπαναστατῶν. Ἡ ἐγκατάλειψις τῶν τουρκικῶν πλοίων ὑπὸ τῶν ἐμπειρῶν ἐλληνικῶν πληρωμάτων, τὰ

ὁποῖα ἅμα τῇ ἐκρήξει τῆς Ἐπαναστάσεως ἔσπευσαν νὰ ἐπανδρώσουν τὰ ἐπαναστατικὰ πλοῖα, ἐδημιούργησεν ἕνα τεράστιον κενὸν καὶ πῶσιν τῆς μαχητικῆς ἰκανότητος τοῦ τουρκικοῦ στόλου. Οἱ Ἕλληνες ναυτικοί, διὰ τῶν μακρῶν κατὰ θάλασσαν ἀγῶνων των ἐναντίον τῶν πειρατῶν τῶν Ἀφρικανικῶν ἀκτῶν, ἀλλὰ καὶ τῆς κτηθείσης πείρας ἐκ τοῦ ἀποκλεισμοῦ τῆς Εὐρώπης κατὰ τοὺς Ναπολεοντείους πολέμους, ἀνεδείχθησαν ἀκαταμάχητοι εἰς τοὺς κατὰ θάλασσαν ἀγῶνας. Ἀναφερόμεθα καὶ πάλιν εἰς τὸν Κ. Παπαρηγόπουλον: «Ἀπὸ τοῦ 1821 μέχρι τοῦ 1825, ὁ κατὰ ξηρὰν ἀγὼν διεξήχθη ὑπὸ ἀντιπάλων ἐχόντων τὸν αὐτὸν ὄπλισμὸν καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον τοῦ πολεμεῖν. Ἐν τῷ συνόλω δὲ οἱ Τούρκοι δὲν ἠδυνήθησαν νὰ παρατάξουν δυνάμεις ἀνωτέρας κατὰ πλῆθος καὶ ἰσχὸν τῶν Ἑλλήνων. Ἡ κατὰ θάλασσαν δὲ ὑπεροχὴ τῶν ἀντιπάλων κατεστρατηγεῖτο ὑπὸ τῶν ἡμετέρων λόγω κακῆς κυβερνήσεως καὶ ἀδεξίου χειρισμοῦ τῶν σκαφῶν ὑπὸ τῶν πληρωμάτων καὶ κυβερνητῶν».

Ἀλλὰ καὶ ἡ πνευματικὴ ἀνάπτυξις καὶ πρόοδος, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 19ου αἰῶνος, εὐρίσκετο εἰς καλὴν πορείαν. Ἐκατοντάδες σχολεῖον εἶχον ἰδρυθῆ εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς ἐπαρχίας. Πολλὰ μάλιστα, εἶχον τεθῆ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν ἀληθινῶν σοφῶν ἀνδρῶν, ὡς τοῦ Εὐγενίου Βουλγάρεως, τοῦ Νικηφόρου Θεοτόκη, Νεοφ. Βάμβα, Γαζῆ, Ψαλλίδα κ.ἀ., εἰς Ἰωάννινα, Κοζάνην, Δημητσάναν, Χίον, Κυδωνίας, Μολδοβλαχίαν καὶ ἄλλαχοῦ.

Ἀπὸ ἀπόψεως, ἐπομένως, ἐσωτερικῶν συνθηκῶν, καὶ ἰδιαιτέρως ἠθικῶν τοιούτων, ἡ Ἐπανάστασις ἐξεροράγη εἰς τὴν εὐνοικώτεραν δι' αὐτὴν στιγμὴν.

Δὲν γνωρίζομεν, μετὰ βεβαιότητος, ποία θὰ ἦτο ἡ τύχη τῆς Ἐπαναστάσεως ἐὰν αὕτη ἀνεβάλλετο διὰ 30-40 ἔτη. Τὸ πιθανώτερον, ἐν τούτοις, εἶναι ὅτι, αὕτη θὰ εὐρίσκετο πρὸ γενικωτέρων δυσμενῶν συνθηκῶν τόσον εἰς τὸν πολεμικὸν ὅσον καὶ τὸν πολιτικὸν τομέα. Καί, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν στρατιωτικὸν τομέα: Ἡ μεταβατικὴ ἐκείνη περίοδος, μετὰ τοὺς Ναπολεοντείους πολέμους, θὰ ἔδιδε τὸν καιρὸν εἰς τὴν Τουρκίαν νὰ ἐξοπλίση καὶ ἀναπροσαρμώσῃ τὸν στρατὸν της βάσει τῶν νέων μεθό-

δων τῆς πολεμικῆς τέχνης, τὸ ναυτικόν της δὲ νὰ μετατρέψῃ εἰς ἀτμοκίνητον τοιοῦτον. Ἐνῶ, οἱ Ἕλληνες, μὴ ἔχοντες τὰς δυνατότητας, σαφῶς θὰ ὑστεροῦσαν εἰς τὴν πολεμικὴν προπαρασκευήν. Περὶ τούτου, ἤδη εἶχεν ἀποκτηθῆ ὁδυνηρὰ πείρα κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἀγῶνος, ὅτε ὁ Ἰμβραήμ ἀπεβιβάσθη εἰς Πελοπόννησον ἠγούμενος συγχρόνου στρατοῦ... Ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὸν διπλωματικὸν τομέα: Οὐδεμία ἔνδειξις ὑπῆρχεν ὅτι, ὁ παράγων «χρόνος» θὰ ἐδημιούργει εὐνοϊκότερας ἐξωτερικὰς συνθήκας διὰ τὴν Ἐπανάστασιν. Οὐδεμία Δύναμις εἶχεν λόγους νὰ ὑποκινήσῃ μίαν ἐξέγερσιν τῶν Ἑλλήνων. Ἐὰν παρατηρήθῃ ἡ φιλελληνικὴ καὶ σωτήριος μεταστροφή τῶν Εὐρωπαϊκῶν Δυνάμεων ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος, αὕτη παρατηρήθῃ ἐκ τῶν ὑστέρων. Παρ' ὅλον δὲ ὅτι, ἡ μεταστροφή αὕτη ἔλαβε τὴν μορφήν μιᾶς διὰ τῶν ὅπλων δυναμικῆς συμβολῆς μὲ τὴν ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου, ἐπισφραγίσασα τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἀγῶνος, ἐν τούτοις, ἡ νίκη ἐκείνη διέτρεξεν τὸν κίνδυνον «νὰ μὴ γνωρίσῃ ἐπαύριον» (Ἰ. Μελετόπουλος). Καὶ τοῦτο, λόγῳ τῆς ἀσταθοῦς πολιτικῆς τῆς Ἀγγλίας, ἡ ὁποία ἐνῶ εἶχεν θέσει ἐπικεφαλῆς τοῦ συμμαχικοῦ στόλου τὸν ἰδικὸν της ναύαρχον Κόδριγκτων, ἐτιμώρησε τοῦτον διὰ τὴν ἡρωϊκὴν καὶ τιμίαν του προᾶξιν! Ὁ ἴδιος δὲ ὁ πρωθυπουργὸς τῆς Ἀγγλίας, νικητῆς τοῦ Βατερλώ, στρατηγὸς Οὐέλλιγκτων, ἐνώπιον τῆς Ἀγγλικῆς Βουλῆς, ἐχαρακτήρισε τὴν ἔνδοξον ἐκείνην νίκην ὡς «ἀτυχὲς καὶ ἀπροσδόκητον γεγονός», ἐξέφρασε δὲ καὶ τὴν λύπην του διὰ τὴν συντριβὴν τῶν Τουρκοαιγυπτίων... Ὑπὸ τὰς συνθήκας αὐτάς, οὐδεὶς, βεβαίως, γνωρίζει τί ἐπεφύλασσε τὸ μέλλον διὰ τὴν Ἐπανάστασιν. Ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τῆς πλευρᾶς τῆς Ρωσικῆς πολιτικῆς, ἡ Ἐπανάστασις θὰ διέτρεχε μέγιστον κίνδυνον. Ὅπως, πολὺ ὀρθῶς, παρατηρεῖ ὁ Ἄ. Μαζαράκης - Αἰνιάν: «Ἡ Ρωσικὴ εὐνοια θὰ ἐξεδηλοῦτο ἀποκλειστικῶς καὶ μόνον πρὸς τὰς σλαβικὰς φυλὰς τῆς Βαλκανικῆς καὶ ἰδιαίτερος τὴν Βουλγαρικὴν, ἣτις εἶχεν ἀρχίσει ν' ἀνακτᾷ ἐθνικὴν συνείδησιν, τῆς ὁποίας μέχρι τότε ἐστερεῖτο, θὰ ἀντέδρα δὲ κατὰ πάσης ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως τῶν Ἑλλήνων».

★ ★ ★

Ὁρθῶς, ἐπομένως, καὶ καταλλήλως, προεκρίθη ὁ χρόνος διὰ τὴν ἔναρξιν τοῦ ἀγῶνος. Ὡς δὲ τὰ γεγονότα ἀπέδειξαν, αἱ ἐσωτερικαὶ εὐνοϊκαὶ συνθήκαι ἐβάρυναν εἰς τὴν πλάστιγγα τοῦ ἀγῶνος, ἐνῶ, αἱ ἐξωτερικαὶ δυσμενεῖς τοιαῦται, οὐδεμίαν ἐπίδρασιν εἶχον ἐπ' αὐτῆς. Καὶ τοῦτο, διότι, ὁ ἀγὼν ἐκείνος ὑπῆρξεν ἀποκλειστικῶς ὑπόθεσις τῶν Ἑλλήνων. Οὐδεὶς ξένος τὸν εἶχε κηδεμονεύσει ἢ κατευθύνει. Ἄλλ' οὔτε καὶ ἐπεβλήθη ἡ ἐνοθεύθη ἐκ λόγων ταξικῶν, κοινωνικῶν ἢ οικονομικῶν. Ἀντιθέτως, ἡ συσπείρωσις ὄλων ἀνεξαιρέτως τῶν Ἑλλήνων γύρω ἀπὸ τὴν ιδέαν τῆς ἐθνικῆς ἀποκαταστάσεως, ἐνεφάνισεν τὸν ἀγῶνα ἐνιαῖον καὶ πανεθνικόν. Οἱ ἡρωϊκοὶ ἐκείνοι πολεμισταὶ διὰ τῶν κατορθωμάτων καὶ τῆς αὐτοθυσίας των ἐπέβαλλον τὸν δίκαιον ἀγῶνα των καὶ μετέστρεψαν τὴν διεθνῆ κοινωνίαν γινώμην ὑπὲρ αὐτῶν. Ὅλα τὰ ἄλλα ἦλθον ὡς ἐπακόλουθον: Φιλελληνισμός, προστασία, βοήθεια... Οὐδεὶς ἐκ τῶν προτέρων τὰ εἶχεν ἐξασφαλίσει. Οὔτε ἡ διπλωματία, τῆς ὁποίας παντελῶς ἐστεροῦμεθα, οὔτε ἡ παρουσία ἐνὸς ἔστο ὑποτυπώδους κράτους ὑπῆρχεν διὰ νὰ κινήσῃ τὰ νήματα μιᾶς μεταστροφῆς τῆς Εὐρωπαϊκῆς κοινῆς γνώμης καὶ διπλωματίας. Μόνον μαχητάς, θυσίας, ἡρωϊσμοὺς καὶ ὀλοκαυτώματα εἶχεν νὰ παρουσιάσῃ ἡ Ἑλλάς, ὡς συνέχεια μιᾶς ζωῆς τριάκοντα τῶν αἰώνων δόξης, πόνου καὶ καθήκοντος, ἣτις εὔρε τὴν πλέον μεγαλειώδη τῆς ἔκφρασιν εἰς τὴν σημαίαν τοῦ Σταυροῦ, τοῦ συμβόλου αὐτοῦ τῆς ἑλληνικῆς ἀνεξαρτησίας. Αὐτὰ ἦσαν τὰ μόνα ἐφόδιά της, τὰ ὁποία ἀπεδείχθησαν τόσον ἰσχυρὰ καὶ ἀκαταμάχητα ὥστε ἐπέβαλλον τὴν ἐπανάστασιν ὡς ἱστορικὸν γεγονός.

Οὔτω, διὰ μίαν ἀκόμη φορὰν ἀποδεικνύεται ὅτι, ἡ Ἑλλάς διὰ τοῦ αἵματος καὶ τῶν θυσιῶν τῶν τέκνων της, ἀρδευομένη ἀπὸ τὰς ἀκενώτους πηγὰς τῆς ἠθικῆς καὶ πνευματικῆς παρακαταθήκης της, ἐπιζῆ καὶ μεγαλοουργεῖ, παραμένονσα εἰς τὸ διηνεκὲς πρωτοπόρος εἰς εὐγενεῖς καὶ ὠραίους ἀγῶνας, ὡς ὁδηγὸς καὶ φωτοδότης τοῦ Ἐλευθέρου Κόσμου.

ΑΘΑΝ. Ι. ΓΚΙΑΛΑΣ

ΗΡΩΪΣΜΟΙ ΤΟΥ ΕΙΚΟΣΙΕΝΑ

Ὁ στοχαστής τῆς 25ης Μαρτίου εὐρίσκει μέσα εἰς τὴν δίνην τῶν γεγονότων μίαν παράδοξον σύμπτωσιν τριῶν ἑτερογενῶν δυνάμεων, αἱ ὁποῖαι ἐγκλείουν τὸ αὐτὸ ἡρωϊκὸν στοιχεῖον τῆς ἀναγεννήσεως καὶ ἀναδημιουργίας. Πρόκειται διὰ τὴν ἀνοιξιν τῆς φύσεως, τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν ἐπανάστασιν τοῦ 1821. Ἐγείρεται ἡ φύσις ἀπὸ τὸν λήθαργον τοῦ χειμῶνος μέσα εἰς τὸ πράσινον, τὰ πολυχρώμα ἄνθη καὶ τὴν χαρὰν τῆς ζωῆς. Κατέρχεται ἐπὶ τῆς γῆς ὁ Λυρωτῆς τοῦ κόσμου, ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ὁ ὁποῖος θὰ βασιλεύῃ εἰς τοὺς αἰῶνας «καὶ τῆς βασιλείας αὐτοῦ οὐκ ἔσται τέλος». Ἀνίσταται τὸ δοῦλον Γένος τῶν Γραικῶν μέσα ἀπὸ τὴν τέφραν, μικρόν, περιφρονημένον, καθημαγμένον, ἀλλὰ ἡρωϊκόν, τροπαιοῦχον καὶ ἔνδοξον. Τί νὰ θαυμάσῃ κανεὶς πρῶτον καὶ τί ὕστερον ἀπὸ τὴν τριπλὴν αὐτὴν ἀναγέννησιν; Νομίζομεν ὅτι ἡ μεγάλη ἐπέτειος τῆς Ἐθνικῆς μας Παλιγγενεσίας μᾶς ὑποχρεώνει κατ' αὐτὰς περισσότερον νὰ στρέψωμεν ἐπ' ὀλίγον τοὺς ὀφθαλμοὺς μας εἰς τὴν προθήκην τῆς ἱστορίας μας, διὰ ν' ἀποθαυμάσωμεν ὀρισμένας ἡρωϊκὰς σκηνὰς ἀπὸ τὴν ἔθνοσωτήριον ἐπανάστασιν τοῦ 1821.

1. Ἔτος 1814. Εἰς τὴν Ὀδησοῦν ὁ Σκουφᾶς, ὁ Τσακάλωφ καὶ ὁ Ξάνθος συναπεφάσισαν νὰ ἐγείρουν τὸ ὑπόδουλον Ἔθνος τῶν Ἑλλήνων εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τῶν Τούρκων. Οὕτω συνέπηξαν τὴν Φιλικὴν Ἐταιρείαν. Ἐξ ἔτη θρα-

δύτερον τὰ μέλη αὐτῆς μόλις ὑπερέβαινον τοὺς δέκα. Ἐν τούτοις, ἀρχομένου τοῦ 1820, ἡ Ἐταιρεία ἐπλασιώθη ἀπὸ πολλὰ ἐπιφανῆ πρόσωπα καὶ ἐζητεῖτο πλέον ἀρχηγὸς τοῦ Σώματος. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς ὁ Ξάνθος ἐπλησίασε τὸν Ἰωάννην Καποδίστριαν, ὑπουργὸν τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας Ἀλεξάνδρου, ἀλλ' Ἐλληνα τὴν καταγωγὴν, καὶ τοῦ ὠμίλησε σχετικῶς. Ὁ Καποδίστριας ὁμῶς ἀπεποιήθη, πλὴν προσέθεσεν: «Ἐὰν ἐγὼ δὲν ἤμπορῶ τώρα, οἱ διευθύνοντες τὴν Ἐταιρείαν δύνανται, ἂν γνωρίζωσι, νὰ μεταχειρισθῶσιν ἄλλα μέσα καὶ εὐχομαι νὰ τοῖς βοηθήσῃ ὁ Θεὸς διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ των». Τότε ὁ Ξάνθος ἀπηυθύνθη πρὸς τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, ὑπασπιστὴν τοῦ αὐτοκράτορος Ἀλεξάνδρου καὶ Ἐλληνα ὡσαύτως τὴν καταγωγὴν. Ὁ Ὑψηλάντης, πρὶν ἢ δώσῃ ὀριστικὴν ἀπάντησιν, ἠθέλησε νὰ συνεννοηθῇ μὲ τὸν Καποδίστριαν, ὁ ὁποῖος τὸν ἐνεθάρρυνε ν' ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν, ἀλλὰ τὸν ἀπέτρεψε νὰ ὀμιλήσῃ περὶ αὐτοῦ κατ' εὐθείαν εἰς τὸν ἡγεμόνα τῆς Ρωσίας, διότι, ὡς εἶπεν, «ὁ αὐτοκράτωρ ἦτο τοσοῦτον προκατειλημμένος κατὰ πάσης οἰασθήποτε μεταβολῆς τῶν καθεστώτων, ἔστω καὶ τῶν τῆς ἀνατολῆς καθεστώτων, ὥστε ἤθελεν ἀκούσει δυσμενῶς τὰ ἐνεργούμενα»⁽¹⁾. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν ἐπτόησε τὸν Ἀλέξανδρον Ὑψηλάντην, ὅστις περὶ τὰ τέλη Ἀπριλίου 1820 ἀνηγορεύθη Γενικὸς Ἐπίτροπος τῆς Ἀρχῆς.

(1) Κ. Παπαρρηγοπούλου, Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἔθνους, 5ος τόμος, σελ. 701.

2. Περί τὰ μέσα τοῦ 1820 ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἔλαβεν ἀπεριόριστον ἄδειαν, ἵνα δυνηθῆ νὰ ἐτοιμάσῃ τὸ κίνημα, καθ' ὅτι οἱ Τούρκοι εἶχον πληροφορηθῆ τὰ τεκταινόμενα ὑπὸ τῶν Φιλικῶν διὰ τοῦ προδότου Ἀσημάκη καὶ τινῶν ἄλλων καὶ συνεπῶς ὁ χειρισμὸς τοῦ ζητήματος δὲν ἔπαιρνε ἀναβολήν. Ἐξ ἄλλου μεταξὺ τοῦ Σουλτάνου Μαχμούτ Β' καὶ τοῦ πασᾶ τῶν Ἰωαννίνων Ἀλῆ εἶχεν ἀρχίσει ἐμφύλιος πόλεμος, ὅστις ἀπέτελε κατάλληλον εὐκαιρίαν διὰ τὴν ἐπανάστασιν. Ἀλλ' ὁ Ὑψηλάντης ἀντιμετώπιζεν ἓν πρόβλημα: Πόθεν ἔπρεπε ν' ἀρχίσῃ, «ἐκ τῶν περιστρίων ἡγεμονιῶν ἢ ἐκ τῆς κυρίως Ἑλλάδος»; Τελικῶς ἐπροτίμησε τὸν Βορρᾶν καὶ περὶ τὰ τέλη τοῦ Φεβρουαρίου τοῦ 1821 ἦλθεν εἰς τὸ Ἴασιον τῆς Μολδαυίας. Ἐδῶ ἐκάλεσε τὸ ἑλληνικὸν Ἔθνος εἰς ἐπανάστασιν. Κατόπιν μετέβη εἰς Φοξάνι, ἔνθα διοργάνωσε τὸν ἱερὸν λόχον — σῶμα 500 νέων, ἀποτελούμενον ἰδίως ἀπὸ σπουδαστᾶς. Ἀκόμη ἐμερίμνησε διὰ τὴν συγκέντρωσιν κανονικοῦ στρατοῦ. Ἀλλὰ δυστυχῶς διὰ πάντα ταῦτα ἀπεδοκιμάσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος τῆς Ρωσίας. Ἐν τῷ μεταξὺ ἐπέπεσαν ἐναντίον του καὶ οἱ πασάδες τῆς Βραϊλας, τῆς Σιλιστρίας καὶ τοῦ Βιδινίου μὲ τὰ στρατεύματά των. Οὕτως οἱ πλείστοι τῶν ἱερολοχιτῶν ἔπεσαν ἠρωτικῶς εἰς ἓνα ἄνισον ἀγῶνα εἰς τὸ Δραγατσάνι. Οἱ δὲ συνεργάται του διελύθησαν, φονευθέντες ἢ συλληφθέντες ὑπὸ τῶν Ὀσμανιδῶν. Τοιοῦτοτρόπως τὴν 15ην Ἰουνίου 1821 ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἠναγκάσθη νὰ διέλθῃ μὲ συντετριμμένην τὴν καρδίαν τ' αὐστριακὰ σύνορα, διὰ νὰ συλληφθῆ ἔν συνεχείᾳ καὶ φυλακισθῆ κατ' ἀρχὰς εἰς τὸ φρούριον τοῦ Μούγκατς καὶ μετὰ εἰς τὰς φυλακὰς τῆς Θηρεσιουπόλεως.

3. Περί τὰ τέλη τοῦ 1820 εἶχε σταλῆ ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Ὑψηλάντου εἰς τὴν Ἑλλάδα ὁ ἀρχιμανδρίτης Δικαῖος ἢ Παπαφλέσσας, ὁ ὁποῖος διὰ τῶν κηρυγμάτων του ἠλέκτρισε καὶ ἐξήγειρε τὰ πλήθη. Ὁ ἡγεμὼν τῆς Μάνης Πετρόμπεης Μαυρομιχάλης τὴν 23ην Μαρτίου 1821 ἐκήρυξε τὴν ἐπανάστασιν εἰς τὴν

Καλαμάταν. Σχεδὸν συγχρόνως ὁ Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανὸς ἠυλόγησε τὰ ὄπλα τῶν ἐπαναστατῶν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ Ἁγίου Γεωργίου τῆς πόλεως τῶν Πατρῶν. Ὀλόκληρος ἡ Πελοπόννησος εὐρίσκετο ἐπὶ ποδός. Τὸ πῦρ τῆς ἐπανάστασεως ἐπέρασεν εἰς τὴν Στερεάν, τὴν Ἠπειρον καὶ τὴν Θεσσαλίαν, ἤστραψεν εἰς τὴν Μακεδονίαν καὶ ἤναψεν εἰς τὰ νησιά τοῦ Αἰγαίου. Οἱ Τούρκοι ἐλύσσαξαν. Παντοῦ ἔκαιον καὶ ἔσφαζον.

4. Ὁ Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε' ἐθεωρήθη ὑπαίτιος τῆς δημιουργηθείσης καταστάσεως. Ἦτο πλέον ἢ βέβαιον ὅτι ὁσονούπω θὰ συνελαμβάνετο καὶ θὰ ἐφονεύετο. Δι' αὐτὸ ὠρισμένοι φίλοι τὸν προέτρεψαν νὰ φύγῃ. Ἀλλ' ὁ γενναῖος Ἐθνάρχης ἀπήντησε: «Μὲ προτρέπετε νὰ φύγω... Ὅχι. Ἐγὼ διὰ τοῦτο εἶμαι Πατριάρχης, διὰ νὰ σώσω τὸ Ἔθνος μου καὶ ὄχι νὰ καταστραφῆ τοῦτο ἀπὸ τοὺς γενιτσάρους. Ὁ θάνατός μου θὰ φέρῃ μεγαλυτέραν ὠφέλειαν παρὰ ἡ ζωὴ μου. Οἱ ξένοι Χριστιανοὶ ἡγεμόνες θ' ἀγανακτήσουν διὰ τὸν ἄδικον θάνατόν μου καὶ θὰ ἐννοήσουν ὅτι καὶ αὐτῶν ἡ πίστις ὑβρίσθη. Οἱ Ἕλληνες πολεμισταὶ θὰ πολεμοῦν μὲ μεγαλυτέραν μανίαν, ἢ ὁποία θὰ φέρῃ τὴν νίκην...». Τὴν 10ην Ἀπριλίου 1821 συνελήφθη καὶ ἀπηγχονίσθη! Παραλλήλως εὗρον μαρτυρικὸν θάνατον καὶ οἱ Μητροπολίται Ἐφέσου, Ἀγγιᾶλου καὶ Νικομηδείας, ὡς καὶ πολλοὶ ἄλλοι σημαίνοντες κληρικοὶ καὶ λαϊκοί.

5. Εἰς τὴν Πελοπόννησον ἐπρωτοστάει ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης. Οὗτος εἶχε διατελέσει εἰς τὰς Ἰονίους νήσους ὑπὸ τὰς διαταγὰς τῶν Ἀγγλων ὡς ταγματάρχης. «Τὸ εὐπαγὲς αὐτοῦ σῶμα, γράφει ὁ ἱστορικός μας Κ. Παπαρρηγόπουλος, ἡ μεγάλη κεφαλὴ του, ἡ μακρὰ κόμη, οἱ αἰτώδεις ὀφθαλμοί, τὸ εὐρὺ μέτωπον, ἡ θρονιώδης φωνή, τὰ πάντα ἦσαν παρ' αὐτῷ ἐπιτήδεια νὰ καταπλήξωσιν ἐκ πρώτης ὄψεως τοὺς ρωμαλέους τῆς χερσάνησου ὄρειτας».

Εἰς τὴν Καρύταιναν οἱ Ἕλληνες εἶχον περικυκλώσει τοὺς Τούρκους, ἀλλὰ, ὅταν ἐνεφανίσθη τουρκικὴ ἐπικου-

ρία ἐκ Τριπόλεως, ἠναγκάσθησαν νὰ λύσουν τὴν πολιορκίαν καὶ νὰ διαλυθοῦν. Εἰς μάτην προσεπάθησεν ὁ Κολοκοτρώνης νὰ συγκρατήσῃ τοὺς ἀτάκτους στρατιώτας του. Τότε ὁ Παπαφλέσας ἐπρότεινε νὰ φύγουν ὅλοι εἰς τὴν Μεσσηνίαν. Ἀλλὰ, ἐπειδὴ ἐν τῷ μεταξύ οἱ Τούρκοι ἐγκατέλειψαν ἐξ ὀλοκλήρου τὴν Καρύταιναν, ὁ Γέρος τοῦ Μωριά ἐσκέπτετο νὰ συγκεντρώσῃ ἐκ νέου τοὺς ἀνδρας του, διὰ νὰ τοὺς ἐκπαιδεύσῃ καὶ πολιορκήσῃ τὴν Τρίπολιν. Οἱ ἄλλοι ὀπλαρχηγοὶ ὅμως, σύμφωνα ὄντες μετὰ τὸν Παπαφλέσαν, ἠξίωσαν ν' ἀπέλθουν εἰς τὴν Μεσσηνίαν. «Δὲν πάγω πουθενά, ἀνέκραξεν ὁ Κολοκοτρώνης. "Ἄν θέλετε σεῖς, τραβάτε" ἐγὼ θὰ μείνω ἐδῶ, ὅπου καὶ τὰ θουὰ καὶ τὰ πουλιὰ μὲ γνωρίζουν. "Ἄν χαθῶ, κάλλιο νὰ μὲ φᾶν αὐτά».

Τότε ὁ Παπαφλέσας, ἐνῶ ὅλοι ἀνεχώρουν, εἶπε εἰς ἕνα τῶν ἀτάκτων: «Βρέ μεῖν' ἐσὺ μαζί του, γιὰ νὰ μὴν τὸν φᾶν οἱ λύκοι». Μόνος πλέον ὁ Γέρος τοῦ Μωριά συνεκέντρωσεν εἰς τὸ χωρίον Πιάνα 300 περίπου ἀνδρας, πλὴν, μόλις τὴν 5ην Ἀπριλίου ἦλθεν ἐναντίον των ὁ τουρκικὸς στρατός, οἱ νεοσύλλεκτοὶ διελύθησαν. Ὁ Θεόδωρος Κολοκοτρώνης ὅμως οὔτε τότε ἀπεγοητεύθη. Ἀνέλαβε μίαν νέαν προσπάθειαν καὶ εἶδεν ὅτι ἐντὸς ὀλίγου προσῆλθον πολλοὶ ἐθελονταί, οἵτινες κατέλαβον τὰ περίξ τῆς Τριπόλεως⁽²⁾, πολιορκήσαντες οὕτω τὴν ἀρκαδικὴν πρωτεύουσαν.

Ὁ Χουρσίτ πασᾶς, εὐρισκόμενος εἰς τὰ Ἰωάννινα καὶ πληροφορηθεὶς τὴν ἐπανάστασιν τῆς Πελοποννήσου, ἔστειλεν ἐναντίον αὐτῆς τὸν Μουσταφάμπεην. Ἀλλ' ὁ Γέρος τοῦ Μωριά καὶ οἱ περὶ αὐτὸν ὠχύρωσαν τὸ Βαλτέτσι καὶ ἀπέκρουσαν τοὺς Τούρκους, προξενήσαντες εἰς αὐτοὺς πολλὰς ζημίας. Περὶ τὰ τέλη δὲ τοῦ Σεπτεμβρίου ἡ Τρίπολις ἐπιπτεν εἰς τὰ χέρια τῶν Ἑλλήνων.

6. Ἐν τῷ μεταξύ εἶχε κατέλθει εἰς τὴν Πελοπόννησον ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης, ὡς «διωρισμένος ἀπὸ τὸν Ἀρχιστράτη-

γον τοῦ Γένους Ἀλέξ. Ὑψηλάντην, νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν φιλότιμην Ἑλλάδα πληρεξούσιος ἀρχιστράτηγος τῆς Πελοποννήσου καὶ τῶν ἄλλων μερῶν»⁽³⁾. Οὗτος εἶχε πολλὰ ἐλαττώματα, ἀλλ' ἦτο καὶ πολὺ φιλόπατρις. Εἰς μίαν μάχην, κατὰ τὴν ὁποίαν τοῦ ὑπέδειξαν νὰ ὑποχωρήσῃ, εἶπεν ὅτι δὲν δύναται νὰ φύγῃ. «Ὅταν δὲ κάποιος ἐπροθυμοποιήθῃ διὰ τὸ ἀσθενὲς καὶ ἐλαφρὸν τοῦ σώματος, νὰ τὸν ἐπάρῃ εἰς τὸ θῶμον, ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης ἀπεκρίθη: «Ναί, ἐλαφρὸν εἶναι τὸ σαρκίον τοῦτο, ἀλλ' ἡ καρδία αὐτοῦ θαρεῖα».

Ἐκτὸς τοῦ Δημητρίου Ὑψηλάντου ἀφίκετο εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ὁ Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος, τρέφων καὶ οὗτος φιλοδοξίαν διὰ τὴν ἀρχηγίαν καὶ προσεγγικῶν πολυτιμοτάτας ὑπηρεσίας. Τὴν ἐπομένην μάλιστα τῆς ἀφίξεώς του ἔγραφε πρὸς τὸν Ὑψηλάντην, εἰς δὲν ἐκῶν ἄκων ἀνεγνωρίζε τὴν ἀρχὴν: «Ἐν ἐνὶ λόγῳ ἐγὼ κρέμαμαι ἀπὸ τὰς προσταγὰς τῆς, τὰς ὁποίας θεωρῶ ὡς προσταγὰς τῆς πατρίδος... Ἄς προστάξῃ, ἄς δώσῃ τὰς ἀναγκαίας ὁδηγίας καὶ θέλει εὐρεῖ εἰς ἐμὲ δοῦλον πιστὸν τῆς πατρίδος».

7. Εἰς τὴν Στερεάν Ἑλλάδα ἐξηγέρθη πρῶτος ὁ Πανουργιάς εἰς Ἀμφισσαν, μετὰ ὁ Σκαλτσᾶς εἰς Δωρίδα, ὁ Διάκος εἰς Λεβάδειαν καὶ ὁ Δουβουνιώτης εἰς Βουδουνίτσαν. Κατ' αὐτῶν ἐξεστράτευσαν οἱ πασάδες Ὁμέρ Βρυώνης καὶ Κιοσὲ Μεχμέτ. Ὁ Ἀθανάσιος Διάκος τότε κατέλαβε τὴν Δαμάσταν καὶ τὴν γέφυραν τῆς Ἀλαμάνας εἰς τὸν Σπερχεῖον, ὁ Πανουργιάς τὴν Χαλκομάταν καὶ ὁ Ἰωάννης Δουβουνιώτης τὴν γέφυραν τοῦ Δύρου. Ἀλλὰ, ἅμα τῇ προσβολῇ τῶν Τούρκων, ὁ Πανουργιάς καὶ ὁ Δουβουνιώτης ἔφυγαν, ἐνῶ ὁ Διάκος ἔμεινε καὶ ὑπεστήριξε κατὰ μῆνα Ἀπρίλιον ἡρωϊκώτατα τὴν θέσιν του:

«Τρεῖς ὧρες ἐπολέμαε μετὰ δέκα ὀχτῶ χιλιάδες.

(2) Τὸ Πάπαρι, τὴν Βλαχοκερασιάν, τὸ Διάσελον, τὴν Ἀλωνίσταιναν καὶ τὰ Βέρβεννα.

(3) Κ. Παπαρηγοπούλου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 729.

Σχίστηκε τὸ τουφέκι του κι' ἐγίνη-
κε κομμάτια
καὶ τὸ σπαθί του ἔσυρε καὶ στή φω-
τιά ἐμβήκε».

Ἀρχὰς Μαΐου ὁ Ὀδυσσεὺς Ἀνδρου-
τσος μὲ 120 ἄνδρας ἐσταμάτησε τὸν Ὀ-
μῆρ Βρυώνης εἰς τὸ χάνι τῆς Γραβιάς,
προξενήσας εἰς αὐτὸν μεγάλην φθοράν.
Τὴν 9ην Ἰουλίου παρεδόθη εἰς τοὺς ἡ-
μετέρους ἢ Ἀκρόπολις τῶν Ἀθηνῶν.
Περὶ τὸ τέλος Αὐγούστου ὁ Δουβουνιώ-
της, ὁ Πανουργιάς καὶ ὁ Γκούρας ἐνί-
κησαν τὸν Βεϋράν πασᾶν εἰς τὰ Βασι-
λικά. Τοιοῦτοτρόπως οἱ Πασάδες ἠναγ-
κάσθησαν νικημένοι ν' ἀπέλθουν εἰς τὰ
Ἰωάννινα.

Εἰς τὴν Δυτικὴν Ἑλλάδα ἐξηγέρθη-
σαν ὡσαύτως ἡ Αἰτωλία καὶ ἡ Ἀκαρνα-
νία μὲ ἐπικεφαλῆς τὸ Μεσολόγγι καὶ μὲ
σημαντικὰς κατὰ τῶν Τούρκων ἐπιτυ-
χίας. Εἰς τὴν Ἠπειρον, λόγῳ τῆς ἐκεῖ
συγκεντρώσεως πολλῶν τουρκικῶν
στρατευμάτων διὰ τὸν πόλεμον ἐναντίον
τοῦ Ἀλῆ πασᾶ, «μόνοι πρόμαχοι τῆς
ἐλληνικῆς ἐπαναστάσεως... ἔμειναν οἱ
Σουλιῶται», οἱ ὅποιοι, ἀρχομένου τοῦ
1822, ἐζήτουν βοήθειαν, διότι εἶχον προ-
σβληθῆ ὑπὸ πολυαριθμῶν Τούρκων. Ὁ
Ἀλέξανδρος Μαυροκορδάτος ἐνδιεφέρ-
θη πρὸς τοῦτο, πλὴν ὅμως οἱ Ὀσμανί-
δαι, λόγῳ τῆς μεγάλης ἀριθμητικῆς
των δυνάμεως, κατάρθρωσαν μετὰ τὴν
μάχην τοῦ Πέτα νὰ ἐπικρατήσουν.

Ἐπανεστάτησε καὶ ἡ Θεσσαλία ἄλ-
λά καὶ αὕτη ἀπέκλυψεν ἐκ νέου, ἐπελ-
θόντος κατ' αὐτῆς τοῦ Μελέκ πασᾶ.
Εἰς τὴν Μακεδονίαν ἐξηγέρθη τὸν Μάιον
τοῦ 1821 ἡ Χαλκιδικὴ ὑπὸ τὸν Ἐμμα-
νουὴλ Παπαῦ. Βραδύτερον ἐπανεστάτη-
σαν καὶ οἱ ἄρματωλοὶ τοῦ Ὀλύμπου
καὶ τῆς Ναούσης. Δυστυχῶς ὅμως τὰ
κινήματα αὐτὰ κατεπνίγησαν εἰς τὸ αἴ-
μα ὑπὸ τοῦ Τούρκου διοικητοῦ τῆς Θε-
σσαλονίκης Ἀμπουλαμποῦτ πασᾶ.

8. Μετὰ τὴν κατατρόπωσιν τοῦ Ἀλῆ
εἰς τὰ Ἰωάννινα ὑπὸ τοῦ Χουρσίτ, ὁ
Σουλτάνος ἀνέθεσε τὸ 1822 εἰς τὸν Μαχ-
μουτ πασᾶν τῆς Δράμας — γνωστὸν ὡς
Δράμαλην — νὰ ἐκστρατεύσῃ κατὰ τῆς
Νοτίου Ἑλλάδος. Ὄντως ὁ Δράμαλης

κατῆλθεν ἀκωλύτως εἰς τὴν Βοιωτίαν
καὶ τὴν Ἀττικὴν καὶ ἐντεῦθεν διὰ τῆς
Μεγαρίδος ἔφθασε τὴν 5ην Ἰουλίου
εἰς τὴν Κόρινθον καὶ τὴν 12ην εἰς τὸ
Ἄργος. Οἱ πάντες πρὸ τῆς προελάσεώς
του ἐτρέποντο εἰς φυγὴν. Μόνον ὁ Κο-
λοκοτρώνης, ὁ Ὑψηλάντης, ὁ Παπαφλέ-
σας καὶ ὁ Νικήτας ἀπεφάσισαν ν' ἀντι-
μετωπίσουν τὸν ὑπερήφανον πασᾶν. Οὗ-
τοι, ὑποψιασθέντες ὅτι ὁ Δράμαλης θὰ
ὑπεχώρει λόγῳ ἑλλείψεως τροφῶν, κα-
τέλαθον τὸν χεῖμαρρον τῶν Δερβενα-
κίων καὶ κατέκοψαν τὴν τουρκικὴν ἐμ-
προσθοφυλακὴν, ἀναγκάσαντες τὸν πα-
σᾶν νὰ ἐπιστρέψῃ ἀπὸ τὸ Ἄγιονόρι, ποῦ
εὑρίσκεται ἀνατολικώτερον. Πλὴν καὶ
ἐδῶ ὁ στρατὸς τοῦ ὑπέστη ἐπίθεσιν καὶ
ἀπεδεκατίσθη.

9. Εἰς τὴν Δυτικὴν Στερεὰν Ἑλλάδα
ὁ Ὀμῆρ Βρυώνης καὶ ὁ Κιουταχῆς κα-
τῆλθον περὶ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου 1822
μὲ 11.000 καὶ ἐπολιόρκησαν τὸ Μεσο-
λόγγι ἀπὸ τὴν ξηράν. Ἦλθεν ἐπίσης
ὁ Γιουσούφ καὶ ἐπολιόρκησε τοῦτο ἀπὸ
θαλάσσης. Ἐντὸς τῆς πόλεως, ἐκτὸς τῶν
κατοίκων, ἦσαν ὁ Ἀλέξανδρος Μαυρο-
κορδάτος καὶ ὁ Μᾶρκος Μπότσαρης μὲ
600 ἄνδρας. Ἡ κατάστασις ἦτο δύσκο-
λος, ἀλλὰ μία μοῖρα ὑδραϊκοῦ στόλου
διέλυσε τὸν ἀποκλεισμὸν τοῦ Γιουσούφ
πασᾶ καὶ ἔφερε τροφίμα, πολεμοφόδια
καὶ 1.000 Πελοποννησίους πρὸς ἐνίσχυ-
σιν. Οὕτω, ὅταν ὁ Ὀμῆρ Βρυώνης ἐπε-
τέθη τὴν 25ην Δεκεμβρίου, ἀπεκρούσθη
καὶ ἠναγκάσθη νὰ λύσῃ τὴν πολιορκίαν
καὶ ν' ἀπέλθῃ μὲ ἀρκετὰ μειωμένας
τάς δυνάμεις του.

10. Εἰς τὸν ἀγῶνα κατὰ θάλασσαν διε-
κρίθησαν κυρίως τρεῖς νῆσοι: Ἡ Ὑδρα,
αἱ Σπέτσαι καὶ τὰ Ψαρά. Ἡ προεδρία
ὅμως ἐδόθη εἰς τὴν Ὑδραν. Ἡ ἀρχη-
γία ἀνετέθη εἰς τὸν Ἀνδρέαν Μιαούλην,
ἄνδρα τολμηρότατον καὶ πείσμονα. Κύ-
ριον ὄπλον ἦσαν τὰ πυρπολικά. Ἡ τὸλ-
μη τῶν ναυτικῶν μας ἦτο πρωτοφανής.
Ἴδου τί γράφει ὁ Γάλλος πλοίαρχος
Brait, παρευρεθείς εἰς τινὰς ναυμαχίας:
«Τῆ ἀληθείᾳ οἱ ἄνδρες οὗτοι ὑπῆρξαν
θαυμαστοί, διερχόμενοι καὶ ἐπανερχό-
μενοι ἐντὸς ἡμισείας βολῆς ἀπὸ τῶν
Τούρκων καὶ ὕφιστάμενοι ἀπτόητοι τὸ

φοβερὸν ἐκεῖνο πῦρ, τὸ ὁποῖον ἔπρεπε νὰ τοὺς ἐξοντώσῃ, οὐδὲν δὲ ἄλλο κατάρθωσιν εἰ μὴ νὰ ἐξακοντίξῃ ἐπ' αὐτοὺς τὸ ὕδωρ τῆς περικειμένης θαλάσσης». Ἡ δρᾶσις ἤρχισε τὴν 27ην Μαΐου 1821, ὅταν ὁ ψαριανὸς Παπανικολῆς ἐπυρπόλησεν εἰς τὴν Ἐρεσσὸν τῆς Μυτιλήνης ἓνα δίκροτον 74 πυροβόλων. Τὸν Μάρτιον τοῦ 1822 ὁ Καρα - Ἀλῆς ἐπέδραμεν κατὰ τῆς Χίου, τὴν ὁποῖαν ἐκατοποίησεν οἰκτρῶς. Ἐκ τῶν 100.000 κατοίκων οἱ 70.000 ἤ ἐφονεύθησαν ἢ ἐπωλήθησαν ὡς ἀνδράποδα εἰς ξένας ἀγοράς. Ὅθεν ὀλίγους μῆνας ἀργότερον ὁ Κωνσταντῖνος Κανάρης προσεκόλλησε τὸ πυρπολικὸν του εἰς τὴν τουρκικὴν ναυαρχίδα καὶ τὴν ἀνετίναξεν εἰς τὸν ἀέρα, ἐνῶ 2.000 καὶ πλέον Τούρκοι, μαζὶ καὶ αὐτὸς ὁ Καρα - Ἀλῆς, εἶρον τὸν θάνατον. Ὁ ναύαρχος Jurien de la Gravière γράφει διὰ τὸν Κανάρην ὅτι ἦτο «εἷς τῶν γενναιοτέρων ἀνδρῶν, ἐξ ὅσων μνημονεῦει ἡ τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων ἱστορία». Καὶ δὲν ἔχει ἄδικον. Ὁ Κωνσταντῖνος Κανάρης περὶ τὰ τέλη Ὀκτωβρίου κατεπυρπόλησε μετὰ τὸν Τενέδου καὶ Τρωάδος ἄλλο τουρκικὸν πλοῖον, ἦτοι ἓνα δίκροτον τοῦ Μεχμέτ πασᾶ με 800 περίπου ἀνδρας. Ἐκτοτε τὸ ἑλληρικὸν ναυτικόν, καίτοι ὀλιγάριθμον ἔναντι τοῦ τουρκικοῦ, εἶχε γίνῃ ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος τῶν Ὀσμανιδῶν.

11. Ἐν τούτοις τὴν 7ην Ἰουνίου 1824 ὁ Χουσεΐμπεης κατέστρεψε τὴν Κάσσον. Τὴν 22αν Ἰουνίου ὁ Χοσρέφ πασᾶς κατέκαυσε τὰ Ψαρά. Κατέφθασεν ὅμως ὁ ἑλληνικὸς στόλος καὶ ἐξεδικήθη. Οἱ Τούρκοι ἀπέπλευσαν εἰς τὴν Κῶ, ὅπου ἠνώθησαν μετὰ τὸν αἰγυπτιακὸν στόλον ὑπὸ τὸν Ἰμπραήμ, ἀποτελέσαντες οὕτω μίαν δύναμιν ἐκ 450 πλοίων πολεμικῶν καὶ σκευαγωγῶν, 2.500 πυροβόλων καὶ 50.000 στρατιωτῶν καὶ ναυτῶν. Οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τὸν γενναῖον Ἀνδρέαν Μιασούλην ἠκολούθησαν, ἀλλὰ δὲν εἶχον εἰ μὴ 70 σκάφη καὶ 800 πυροβόλα. Ἡ σύγκρουσις ἦτο ἀναπόφευκτος καὶ ἔλαβεν χώραν τὴν 29ην Ἰουλίου εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Γέροντα. Οἱ Ἕλληνες μπουρλοτιέροι ἐρρίφθησαν μέσα εἰς τὴν φωτιὰν τῶν πυροβόλων. Οἱ Ὑδραῖοι Μα-

τρόζος καὶ Βατικιώτης καὶ ὁ Σπετσιώτης Μουσοῦς ἐπυρπόλησαν αἰγυπτιακὸν πᾶρωνα πρώτης δυνάμεως. Ὁ Ὑδραῖος Γεώργιος Θεοχάρης ἐπυρπόλησε φρεγάδα 44 πυροβόλων, εἰς τὴν ὁποῖαν ἐπέβαιναν ὁ ναύαρχος τῆς Τύνιδος, ὁ ὁποῖος καὶ συνελήφθη αἰχμάλωτος. Οἱ Ὀσμανίδαι πρὸ τῆς τοιαύτης καταστάσεως ἐτράπησαν εἰς φυγὴν, καταφυγόντες εἰς Ἀλικαρνασὸν καὶ Κῶ, ἐνῶ οἱ ἡμέτεροι, ἀφοῦ διελύθη κάπως ὁ καπνός, ἤρχισαν τὴν καταμέτρησιν. «Τρύπια ἦσαν τὰ πανιὰ ὄλων, ἱστορεῖ ὁ Ἀνάργυρος, τὰ ἐξάρτια ἐκυμάτιζαν εἰς τὸν ἀέρα, αἱ δὲ κεραεῖαι μεσοβαστοῦνται μόνις δὲ τὰ σημεῖα τῶν ναυάρχων φαίνονται τὴν ἀπαρίθμησιν προκαλοῦντα, ὅλοι ἀποκρίνονται, καὶ εἰς τὴν κλῆσιν οὐδεμία ναῦς ἐμπόλεμος τῶν Χριστιανῶν ὑστερεῖ. Μόνον τὰ πυρπολικά ἀπεχαιρέτησαν τοὺς συναδέλφους των ἀντὶ τοσοῦτων καὶ τηλικούτων θυμάτων τουρκικῶν, ὅσα ἐκείνην τὴν ἡμέραν κατεβρόχθισεν ὁ ἀχανὴς πόντος. Ἄσιτοι ἦσαν ὄλην τὴν ἡμέραν, μαῦροι δὲ ὡσάν τὴν πίσσαν ἀπὸ τὴν πυροκοινίαν καὶ τοῦ Ἄρεως τὸν σφαδασμὸν. Ναῦται, τριήραρχοι καὶ ναύκληροι κατεκλίθησαν εἰς τὸ δειπνοποιῆσαι, ὅψον δὲ προσεφέρετο ἄρτος καὶ ὀλίγα ἑλαῖα εἰς ὄλους με φαιδρὰ ὅμως τὰ πρόσωπα τούτων ἐγεύοντο, ἐδόξασαν δὲ τὸν Θεὸν τὸν δωρήσαντα εἰς αὐτοὺς τὰ νικητήρια καὶ φεισθέντα τῶν ὑπερμάχων τῆς τοῦ Χριστοῦ πίστεως, ἐξ ὧν ὀλίγοι τὴν ἡμέραν ἔπαθον τραυματισθέντες, ὀλίγιστοι δὲ νεκροὶ ἔπεσον».

12. Πρὸ τῶν ἀποτυχιῶν αὐτῶν τῶν Τούρκων, ὁ Σουλτάνος ἀνέθεσε τὴν περιστολήν τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὸν αἰγύπτιον Μεχμέτ Ἀλῆν. Οὗτος ἀπέστειλε τὸν Ἰμπραήμ, ὅστις τὸν Ἰανουάριον τοῦ 1825 ἀπέθιβασε τὸν στρατὸν του εἰς τὴν Μεσσηνίαν καὶ ἔμελλε νὰ προελάσῃ εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Πελοποννήσου. Ὁ Παπαφλέσας, πού ἦτο τότε ὑπουργὸς τῶν Ἐσωτερικῶν τοῦ ἀναγενομένου ἑλληνικοῦ κράτους, ἤλαθε ν' ἀντιμετωπίσῃ τὸν Ἀραβὰ πασᾶν, με 300 μόνον ἀνδρας εἰς τὸ Μανιάκι, ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς κλιτύος τοῦ ὄρους Μάλ-

λια⁽⁴⁾. Ὁ Ἴμπραήμ ἐπετέθη μὲ 6.000 στρατιώτας. Τ' ἀποτέλεσμα ὑπῆρξεν οἰκτρόν. Ἔπεσαν ὅλοι οἱ Ἕλληνες, ἀφοῦ ἐφονεύθησαν 600 Αἰγύπτιοι. Ἔπεσε καὶ ὁ ἥρωσ Ἀρχιμανδρίτης Δικαῖος ἢ Παπαφλέσας. Ἡ κεφαλὴ του προσήχθη ἐνώπιον τοῦ Ἴμπραήμ, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ τὴν ἐκοίταξεν ἐπὶ μίαν στιγμὴν ἀκίνητος καὶ σιωπηλός, εἶπεν: «Τῆ ἀληθεία γενναῖος ἦτο ἀνήρ». Μετὰ ταῦτα ὁ Αἰγύπτιος πασᾶς προήλασεν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν καὶ ἐντεῦθεν κατήλθεν ἀκωλύτως εἰς τὴν Ἀργολίδα. Ἐδῶ ὁ Δημήτριος Ὑψηλάντης μὲ τὸν Μακρυγιάννην, τὸν Κ. Μαυρομιχάλην καὶ τινὰς φιλέλληνας ἔσπευσε νὰ καταλάβῃ τοὺς Μύλους.

13. Ὁ Ρεσίτ πασᾶς ἦλθε καὶ ἐπολιορκήσεν τὸ Μεσολόγγι κατὰ ξηρὰν καὶ θάλασσαν, ἀπὸ μὲν τὸν Ἰούλιον ἕως τὸν Δεκέμβριον τοῦ 1825 μόνος του, ἀπὸ δὲ τὸν Δεκεμβρίου μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ Ἀπριλίου τοῦ 1826 μετὰ τοῦ Ἴμπραήμ. Ἔγιναν πολλοὶ ἔφοδοι, ἀλλ' ἀπεκρούσθησαν. Ὁ δὲ Μιαούλης κατῶρθωσε τρεῖς φορές νὰ διασπάσῃ τὸν ἀποκλεισμὸν καὶ νὰ εἰσαγάγῃ τρόφιμα εἰς τὴν πόλιν. Ἐν τῷ μεταξῦ οἱ πολέμιοι ἔρριπτον κατὰ τοῦ Μεσολογγίου ἀνὰ 24ωρον 2.000 θάμβας. Οἱ πασᾶδες ἀπεφάσισαν νὰ καταλάβουν δι' ἐπιθέσεως τὴν Κλείσοβαν — σύρτιν ἀπέχουσαν ἐν μίλιον ἀπὸ τὸ Μεσολόγγι — τὴν ὁποῖαν ἐφύλασσαν ὁ Κίτσος Τζαβέλλας μὲ 130 ἄνδρας καὶ 4 πυροβόλα. Ὁ Ρεσίτ ἐπεχείρησε πρῶτος, ἀλλ' ἀπώλεσεν 600 ἄνδρας καὶ ὁ ἴδιος ἐτραυματίσθη εἰς τὴν κνήμην. Ὁ Ἴμπραήμ ἐνέπαιξε τὴν ἀποτυχίαν τοῦ συναδέλφου του λέγων: «Τώρα θὰ ἰδῆς πῶς οἱ Ἀραβῆς μου θέλουσι κυριεύσει τὸ δὺρῶμα τοῦτο». Ἀμέσως διέταξε νὰ ἐπιτεθοῦν δύο τάγματα ὑπὸ τὸν Χουσεῖμπεην, ὁ ὁποῖος εἶχε διακριθῆ κατὰ τὸ παρελθὸν εἰς πολλὰς ἐφόδους⁽⁵⁾. Ἀλλὰ δυστυχῶς διὰ τὸν Αἰγύπτιον πασᾶν ἐφονεύθησαν 800 στρα-

τιῶται του καὶ ἐτραυματίσθη ὁ Χουσεῖμπεης θανασίμως εἰς τὸ μέτωπον. Ὁ,τι ὅμως δὲν ἠδύναντο νὰ ἐπιτύχουν οἱ Ὀσμανίδαι διὰ τῶν ὄπλων, τὸ ἐπέτυχεν ἡ πολιορκία διὰ τῆς πείνης καὶ τῶν ἀσθενειῶν. Οἱ πολιορκούμενοι ἠναγκάσθησαν τὴν 10ην Ἀπριλίου νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν πόλιν, ἐνεργήσαντες τὴν ἠρωϊκὴν ἔξοδον.

14. Μετὰ τὸ Μεσολόγγι ὁ Ρεσίτ πασᾶς ἐστράφη πρὸς τὴν Ἀνατολικὴν Ἑλλάδα, ἐνῶ ὁ Ἴμπραήμ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Εἰς τὴν Στερεᾶν ἀρχηγός τῶν ἐξεγερθέντων Ἑλλήνων εἶχεν ὀρισθῆ ὁ Γεώργιος Καραϊσκάκης. Οὗτος, ἔχων τὸ στρατηγεῖον του εἰς τὴν Ἐλευσίνα, ἦλθε τὴν 5ην Αὐγούστου 1826 καὶ ἐστρατοπέδευσε εἰς τὸ Χαϊδάρι. Τὴν ἐπομένην προσεβλήθη ἐνταῦθα ὑπὸ τῶν Τούρκων, ἀλλὰ τοὺς ἔτρεψεν εἰς φυγὴν, κυριεύσας μάλιστα καὶ δύο σημαίας των. Μετὰ ταῦτα οἱ Τούρκοι ἐπολλαπλασίασαν τὰς δυνάμεις των. Ρεσίτ πασᾶς, Κιουταχῆς πασᾶς καὶ Ὁμέρ πασᾶς εἶχον κατακλύσει μὲ τὰ στρατεύματά των ὀλόκληρον τὸ λεκανοπέδιον τῆς Ἀττικῆς. Τὴν Ἀκρόπολιν κατεῖχον οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τὸν Γκούραν. Ὁ Καραϊσκάκης εἶχεν ὑποχωρήσει εἰς τὴν Ἐλευσίνα. Παραδόξως ὅμως τὴν 9ην Αὐγούστου ὁ ἀρχηγός τῆς Στερεᾶς συνήντησεν ἔξωθεν τοῦ Πειραιῶς ἐπὶ ναυλοχούσης γαλλικῆς ναυαρχίδος τὸν Ρεσίτ πασᾶν, ὅστις τοῦ ἐπρότεινεν ὑποταγὴν καὶ ἅπαντα τὰ θιλαετία ἀπὸ Ἀθήνας ἕως τὴν Ἄρταν. «Ἄλλ' ὁ Καραϊσκάκης, ἀπαντήσας προσηκόντως, κατέβαλε τὴν ὄφρυν τοῦ ἀνδρός»⁽⁶⁾. Τὴν 30ην Σεπτεμβρίου ἐφονεύθη ὁ Γκούρας καὶ τὴν θέσιν του κατέλαβεν ὁ Κριεζώτης. Τὴν 22αν Ἀπριλίου 1827 ἐφονεύθη καὶ ὁ γενναῖος Γεώργιος Καραϊσκάκης, εὔρεθεις εἰς κάποιαν μικρὰν συμπλοκὴν, ἐνῶ ἦτο ἀσθενής. Ἐν τῷ μεταξῦ ἡ Συνέλευσις τῆς Τροιζήνης προεχειρίσθη τὸν λόρδον Κόχραν στόλαρχον καὶ τὸν Ριχάρδον Τζῶρτζ ἀρχιστράτηγον, οἵτινες καὶ ἀπεστάλησαν τὸν

(4) Ἀρχικῶς εἶχε 1.000 ἄνδρας, ἀλλὰ, πρὶν ἢ ἀρχίσῃ ἡ μάχη, οἱ περισσότεροι ἐφυγαν.

(5) Ἀνέκτησε τὴν Κρήτην, τὴν Κάσον, τὴν Σφακτηρίαν, τὸ Βασιλάδιον καὶ τὸ Αἰτωλικόν.

(6) Κ. Παπαρηγοπούλου, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 896.

Ἄπριλιον εἰς τὸν Πειραιᾶ. Ἄλλ' οὗτοι τὴν ἐπομένην τοῦ θανάτου τοῦ Καραϊσκάκη ὠδήγησαν τοὺς Ἕλληνας εἰς τὴν καταστροφὴν. Ὀλίγον θραδύτερον ἔπεσε καὶ ἡ Ἀκρόπολις.

15. Ὁ Ἰμπραήμ, ἐπιστρέψας εἰς τὴν Πελοπόννησον, δὲν ἠθέλησε νὰ συμμορφωθῆ πρὸς τὴν συνθήκην, ἣ ὁποία ὑπεγράφη εἰς τὸ Λονδίνον περὶ τὰ τέλη Ἰουνίου ὑπὸ τῶν τριῶν μεγάλων Δυνάμεων, τῆς Ἀγγλίας, τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ρωσίας. Διὰ τῆς συνθήκης αὐτῆς «ὠρίζετο ὅτι θέλει ἀπαιτηθῆ ἄμεσος τῶν ὅπλων ἀνακωχὴ μεταξὺ τῶν διαμαχομένων» (?). Ἄλλ' ὁ Αἰγύπτιος πασᾶς συνέχιζε νὰ προβαίνει εἰς λεηλασίας καὶ καταστροφὰς ἀνά τὴν Πελοπόννησον. Οὕτως εἶχον τὰ πράγματα, ὅτε οἱ ναύαρχοι τῶν τριῶν Δυνάμεων Κόδριγκτων, Δεριγνὺ καὶ Χέυδεν ἐκήρυξαν τὸν Ἰμπραήμ «ἐκτὸς τοῦ νόμου τῶν ἐθνῶν καὶ ἐκτὸς τῶν ὕφισταμένων συνθηκῶν» καὶ ἔδωσαν ἐντολὴν εἰς τὸν τουρκοαιγυπτιακὸν στόλον, πού ἐναυλόχει εἰς τὴν Πύλον, ν' ἀπέλθῃ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ τὴν Αἴγυπτον, εἰ δ' ἄλλως θ' ἀντεμετωπίζετο διὰ τοῦ πυρός. Ἄλλ' ὁ Ἰμπραήμ ἐξηκολούθει νὰ κωφεύῃ. Τοιοῦτότρόπως τὴν 20ὴν Ὀκτωβρίου 1827 οἱ τρεῖς προαναφερθέντες ναύαρχοι ἐπετέθησαν κατὰ τῶν Τουρκοαιγυπτίων καὶ ἐντὸς 4 ὥρων ἐκ τῶν 120 πολεμικῶν καὶ φορτηγῶν τῶν Ὀσμανιδῶν δὲν ἔμειναν εἰ μὴ μόνον 20 δρόμωνες καὶ πάρωνες, ἐν πολλοῖς ἄχρηστοι. Περὶ τὰ μέσα Αὐγούστου τοῦ ἐπομένου ἔτους ἀπεβιβάσθη εἰς τὸ Πεταλίδι τῆς Μεσσηνίας γαλλικὴ στρατιὰ ὑπὸ τὸν στρατάρχην Μαιζῶν, ὁ δὲ Ἰμπραήμ ἠναγκάσθη ν' ἀποχωρήσῃ ἐκ τῆς Πελοποννήσου.

16. Πολλοὶ ἦσαν οἱ φιλέλληνες ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἀκόμη τῆς ἐπαναστάσεως. Ἀναφέρομεν ἐνδεικτικῶς μερικοὺς μόνον: Ὁ λόρδος Βύρων καὶ ὁ δημοσιογράφος Μάγερ, κυριευμένοι ἀμφότεροι

(7) Κ. Παπαρρηγοπούλου, μν. ἔργ., σελ. 908.

ἀπὸ μίαν ἀπέραντον ἀγάπην πρὸς τὸ ὑπόδουλον Γένος τῶν Γραικῶν, ἄφησαν τὴν ἡσυχίαν τῆς ἰδιαίτερας τῶν ἐστίας καὶ προσέτρεξαν νὰ προσφέρουν τὰς πολυτίμους ὑπηρεσίας τῶν εἰς τὴν ἡγαπημένην μας πατρίδα. Ὁ Πολωνὸς Μιρζεύσκης καὶ ὁ Ἴταλὸς Δάνιας, μαζὶ μὲ 180 ἄλλους, ὡσαύτως φιλέλληνας, συμμετέσχον εἰς τὴν μάχην τοῦ Πέτα καὶ ἔπεσαν ἡρωϊκῶς. Ὁ πρῶτος ὀλίγον πρὸ τῆς μάχης ἔλεγεν: «Ἐκ νεότητος ἐπολέμησα ἀπανταχοῦ τῆς ὑπ' οὐρανόν· ἐν δὲ μόνον ἐκέρδησα ἐκ τούτου, τὴν πεποίθησιν ὅτι ἀπανταχοῦ τῆς ὑπ' οὐρανὸν κακῶς ἔχουσι τὰ πράγματα. Τώρα ἐν καὶ μόνον ποθῶ, ν' ἀποθάνω μαχόμενος ἐπὶ τῆς ἡγιασμένης ταύτης γῆς ἢ νὰ ἴδω τὴν ἐλευθερίαν ἀναθάλλουσαν ἐν αὐτῇ ὡς γηραιὸς αὐτῆς πολίτης». Ὁ δεύτερος, προτείνων τὴν δεξιάν, διεκήρυσε: «Καὶ ἂν οἱ πολέμιοι στήσωσι τὰς πολιὰς ἡμῶν κεφαλὰς ἐπὶ τῶν σεραίων αὐτῶν, τὰ λείψανα ἐκεῖνα θέλουσι διδάξει πῶς θνήσκουσιν οἱ ἄνθρωποι ὑπὲρ ἐλευθερίας καὶ πίστεως».

17. Τὴν 12ην Ἰανουαρίου 1828 εἶχεν ἔλθει εἰς τὴν Αἴγινα ὁ νέος Κυβερνήτης Ἰωάννης Καποδίστριας. Τὴν 22αν Μαΐου 1829 ἐρρυθμίσθησαν τὰ πρὸς ἑσθρᾶν σύνορα τοῦ νέου κράτους τῆς Ἑλλάδος. Ταῦτα ἤρχιζαν ἀπὸ τὸν Παγασητικὸν Κόλπον, ἠκολούθουν τὴν γραμμὴν Ὀθρυς - Ἄγραφα - Ἀσπροπόταμος - Μακρυνόρος καὶ ἀπέληγον εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν Κόλπον. Βραδύτερον ὁ πρεσβευτὴς τῆς Ἀγγλίας ἐν Κωνσταντινουπόλει Στράτφορντ Κάννιγκ ἀνέλαβε διαπραγματεύσεις μὲ τὴν Ὑψηλὴν Πύλιν καὶ ἐπέτυχε τὴν προέκτασιν τῶν συνόρων ἀκόμη θορειότερον τῶν ἀρχικῶς ὀρισθέντων. Οὕτως ἀνεστήθη ἐκ τῆς τέφρας ἡ Ἑλλάς, ἀφοῦ, ὅπως ἐπιλέγει ὁ ἱστορικὸς μας Κ. Παπαρρηγόπουλος, «ἐδέησε νὰ προηγηθῶν ἀφοσιώσεις καὶ θυσίαι, τὰς ὁποίας ἡ ἱστορία θέλει ἀποθαυμάζει, ἐν ὅσῳ ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τιμῶνται τὰ ἱερά ὀνόματα τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας».

ΑΡΙΣΤΟΔΗΜΟΣ ΧΡ. ΖΑΓΚΑΣ

ΝΕΟΤΗΣ, ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ Η ΝΕΑ ΗΘΙΚΗ

Α'

Μετά την εξάσκηση και την καθοδήγησιν την οποίαν παρέχει η οικογένεια εις τὸ σπίτι, κλινικὰ πορίσματα ἐργασίας, ἢ ὅποια ἔγινε εἰς τὸ πεδῖον παιδικῆς καθοδηγήσεως, ἀποδεικνύουν ὅτι ἡ σημαντικωτέρα προσφορὰ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν μιᾶς ὑγιоῦς προσωπικότητος εἶναι ἡ πίστις. Ἐν τούτοις δυστυχῶς πολλοὶ ἐκπρόσωποι τῆς Ἐκκλησίας ἐνόθευσαν τόσον τὸ πνευματικὸν στοιχεῖον τῆς θρησκείας, τὸ ὁποῖον ὑπῆρξε κάποτε μία βαθέως ἐμφυχωτικὴ καὶ ἀποτελεσματικὴ ὁδηγὸς δύναμις, ὥστε θεωρεῖται τώρα ἀπὸ πολλοὺς νέους τῆς γυμναστικῆς καὶ κολλεγιακῆς ἡλικίας ἀπλῶς ὡς μία ἄλλη φιλοσοφικὴ ἢ ψυχολογικὴ ἀποψις τῆς ζωῆς, καὶ ἡ ὁποία δύναται νὰ διαμφισβητηθῇ μὲ τὸς ἰδίους πραγματικὸς ὅρους πού θὰ συνεζητεῖτο ἡ ἐκλογή ἐνὸς ἐπαγγέλματος ἢ τὰ σχετικὰ προσόντα διαφόρων εἰδῶν σιγαρέττων. Ἐνθερμος ζῆλος καὶ ἀφοσίωσις ἀντικατεστάθησαν κατ' αὐξανόμενον ρυθμὸν ἀπὸ ὀρθολογιστικὴν καὶ διανοητικὴν ἐσωτερικὴν διαμάχην. Τὸ «πιστεῦναι αὐθορμήτως», τόσον οὐσιῶδες διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν μιᾶς ἀποδοτικῆς θρησκευτικῆς ζωῆς, γίνεται ὀλονὲν δυσκολώτερον διὰ τὸς νέους, ἐξ αἰτίας τῶν ἐπικρατουσῶν προσπαθειῶν νὰ ἐξηγηθῇ μὲ ἐπιστημονικὴν λογικὴν — συχνὰ μὲ τὸς πλέον ἀκαταλλήλους, ἀσυναρτήτους ψυχολογικοὺς ὅρους — τί σημαίνει τὸ ὑπερπῆδαν καθημερινῶς τὴν κοσμικὴν «λογικότητα»! Οἱ κληρικοὶ οἱ ὅποιοι ἔχουν χάσει τὸ θάρρος τῶν πνευματικῶν των πεποιθήσεων ἔχουν στερήσει καθοδηγήσεως καὶ ἐμπνεύσεως μίαν σημαντικὴν ὁμάδα νέων, οἱ ὅποιοι τὰς χρειάζονται ἀπεγνωσμένως.

Μαρτυρίαν τῆς διαπιστώσεως ταύτης δίδει τὸ πόρισμα μιᾶς σφυγμομετρήσεως

τῆς κοινῆς γνώμης δημοσιευθὲν εἰς τὸ Redbook Magazine τὸν Αὐγουστον τοῦ 1964, κατὰ τὸ ὁποῖον μόνον δύο τοῖς ἑκατὸν τῶν θεολόγων παρεδέχοντο ὅτι πιστεύουν εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς!

Μία μελέτη ἐπὶ πεντακοσίων μαθητῶν κολλεγίου, δημοσιευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Gordon Allport εἰς τὸ βιβλίον του: *The Individual and his religion*, «Τὸ ἄτομον καὶ ἡ θρησκεία του» (N. York, The Macmillan Co, 1950) διαφεύδει ἐν πολλοῖς τὴν τρέχουσαν κοινὴν πεποίθησιν ὅτι οἱ μαθηταὶ κολλεγίων δὲν ἐπηρεάζονται ἀπὸ τὴν θρησκείαν. Διεπίστωσεν ὅτι ὀγδόντα δύο τοῖς ἑκατὸν τῶν φοιτητῶν τῶν Πανεπιστημίων Harvard καὶ Radcliffe ἐπίστευον ὅτι ἀπαιτεῖται θρησκεία διὰ τὴν ὀριμότητα τῆς προσωπικότητος. Ἐπτά εἰς τοὺς δέκα ἐθεώρουν τὸν ἑαυτόν των πραγματικῶς ἢ δυνητικῶς θρησκευομένους. Εἶναι δύσκολον νὰ συνδυάσῃ τις τοῦτο μὲ τὴν διαπίστωσιν τοῦ H. O. J. Brown τὴν δημοσιευομένην εἰς τὸ ἄρθρον τοῦ Ἰουνίου 1965 εἰς τὸ National Review ὑπὸ τὸν τίτλον: «The Protestant Deformation», «Ἡ παραμόρφωσις τῶν Διαμαρτυρομένων». Ἀνεφερέν ἓνα ἱερέα κολλεγίου ὡς εἰπόντα: «Ὁμιλεῖτε εἰς φοιτητὰς τοῦ Harvard καὶ τοῦ Radcliffe. Ἐὰν θέλετε νὰ σᾶς ἀκούσουν δὲν μπορεῖτε νὰ τοὺς ὀμιλῆτε περὶ Θεοῦ!»

Μερικοὶ παρατηρηταὶ θεωροῦν ὑπεύθυνον τὴν προσέγγισιν θρησκείας καὶ ψυχιατρικῆς ὡς αἰτίαν τῆς ἐκλαϊκεύσεως τῆς θρησκείας. Ἐνῶ εἶναι δυνατόν ὁ ἰσχυρισμὸς αὐτὸς νὰ ἔχῃ ποσοστὸν ἀληθείας, δὲν εἶναι καὶ ἀπαραιτήτως ἰσχυρὸς διότι ἐκάστη ἐξ αὐτῶν (θρησκεία καὶ ψυχιατρικὴ) ἐπιλαμβάνεται κατὰ διάφορον τρόπον τῆς ἀνακουφίσεως τοῦ ἀνθρωπίνου πόνου. Ἡ μία δύναται ν' ἀρυσθῇ ἰδέας καὶ νὰ ἐμπνευσθῇ ἀπὸ τὴν ἄλλην, ἀλλὰ ἡ πλήρης συγχώνευσίς των θὰ κατέστρεφεν ἀμφοτέ-

ρας. Είναι δύσκολον νὰ καθορίση τις πόσον δύναται νὰ χρησιμοποιήσῃ ἢ μία τὰς ἰδέας καὶ τὰ σχέδια τῆς ἄλλης, ἀλλὰ πρέπει τοῦτο νὰ γίνῃ ἐντὸς τῶν ὁρίων ἀμοιβαίου σεβασμοῦ — οὐχὶ μὲ πνεῦμα ἀνταγωνισμοῦ ἐπὶ ἀκαδημαϊκοῦ ἢ κοινωνικοῦ ἐπιπέδου. Ψευδοθρησκευόμενοι ὁμιλοῦν περὶ ἐαυτῶν ἐνίοτε ὡς πολιτῶν κατωτέρας τάξεως ὅσον ἀφορᾷ τὴν βοήθειαν ποῦ δύναται νὰ προσφέρουν εἰς τὸν συνάνθρωπόν των, ὡσὰν νὰ εἶχον οἱ ψυχοθεραπευταὶ τὴν μόνην «ἀληθῆ» ἀπάντησιν πρὸς ἴασις τῆς πασχούσης ψυχῆς. Τὸ αἰσθημα τοῦτο τῆς κατωτέρουθεν δὲν μειώνεται ἀπὸ τὴν ἐκπεφρασμένην γνώμην τῶν θεραπευτῶν, οἱ ὁποῖοι ὑποτιμοῦν τὴν θρησκείαν καὶ διαωρίζουν τὸν μῦθον ὅτι οἱ εὐφρυνεῖς ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἔχουν προβλήματα, δὲν εὐρίζσκουν λύσεις εἰς τὴν θρησκείαν, ἀλλὰ μᾶλλον εἰς τὴν ψυχιατρικὴν. Ἡ εὐφροσύνη δὲν προβάλλεται ὡς ἐμπόδιον εἰς τὴν θρησκευτικὴν πίστιν οὐδενός· οὔτε ἔρχεται πάντοτε ἀρωγὸς εἰς τὴν ὑγείαν διὰ τῆς ψυχιατρικῆς. Ἐνίοτε μάλιστα ἡ διανόησις δύναται νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἐσωτερικὴν ἐπίγνωσιν. Τὸ ἀποτέλεσμα τῆς θρησκευτικῆς πεποιθήσεως εἰς τὸ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν νευρικὴν κρίσιν ὅσον καὶ εἰς τὴν ἀνάκτησιν τῆς διανοητικῆς ὑγείας πρέπει νὰ μελετηθῇ καὶ ν' ἀνακοινωθῇ ἀπὸ τοὺς ἐπιστήμονας εὐρύτερον παρ' ὅσον ἔγινε μέχρι τοῦδε. Αἱ γενόμενα ὀλίγα μελέται δεικνύουν ὅτι ἡ θρησκεία δύναται νὰ ἐξασκήσῃ μίαν ἀποτρεπτικὴν ὅσον καὶ θεραπευτικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ νευρωτικῶν συμπτωμάτων.

ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΟΣ

Ἡ θρησκεία δύναται νὰ καταστῇ ἰσχυρὸς παράγων ἀναπτύξεως τῆς προσωπικότητος κατὰ τὴν νηπιακὴν ἡλικίαν. Τὸ Κατηχητικὸν Σχολεῖον, παρακολούθησις ἐκκλησιαστικῆς λατρείας, συζητήσεις τῶν γονέων σχετικαὶ μὲ τὸν Θεὸν καὶ τὴν Βίβλον ἀποτυπώνονται ζωηρὰ εἰς τὸ πνεῦμα τοῦ παιδιοῦ καὶ παίζουν σημαντικὸν ρόλον εἰς τὴν ἐνίσχυσιν τῶν ἀπαγορεύσεων καὶ τῶν προσδοκιῶν. Ἡ διάστασις ἢ ὁποία

προστίθεται ἀπὸ μίαν θρησκευτικὴν ἔκφρασιν δίδει βαθυτέραν ἔννοιαν εἰς τὰ πρότυπα καὶ τὰς ἀξίας τὰς ὁποίας ἐδίδαξαν οἱ γονεῖς καὶ τὸ σχολεῖον. Τόσον ἡ ἐλπίς τῆς μελλούσης ζωῆς καὶ ὁ φόβος τῆς θείας τιμωρίας, ὅσον καὶ ἡ πνευματικὴ ἐπικοινωνία μὲ ἕνα πνευματικὸν πατέρα εἶναι παράγοντες ἐξ ἴσου ἰσχυροὶ καὶ σημαντικοὶ διὰ τὴν διαμόρφωσιν καὶ ἀνάπτυξιν ὑγιῶς συνειδήσεως, ὅσον καὶ ἐκ μέρους τῶν γονέων ἐπιτιμήσεις καὶ ἀνταμοιβαί. Μία σαφὴς ἰδέα ἐπὶ ἠθικῆς μεταλαμπαδευομένη ὑπὸ τοῦ κλήρου, καὶ ἡ ἐρμηνεία τῆς Γραφῆς δύναται νὰ θέσουν τὸν θεμέλιον λίθον μιᾶς βασικῆς ἠθικῆς, ἥτις δύναται νὰ καταστήσῃ ἕνα νέον ἰκανὸν νὰ ὑποστῇ καὶ νὰ ἀντιστῇ μὲ πολὺ ὀλιγώτερον κόπον εἰς τὴν ἀναπόφευκτον καταγιγίδα καὶ πίεσιν τῆς ἐφηβείας.

Ὅταν ἡ φυσικὴ ἐπανάστασις τῆς ἐφηβικῆς ἡλικίας ἐμφανίζεται, ἡ Ἐκκλησία πρέπει νὰ εἶναι ἐτοιμὴ νὰ τὴν ἀντιμετωπίσῃ. Ἡ προσωρινὴ ἀπόθησις τῶν ὄσων οἱ νέοι αἰσθάνονται ὅτι ἐπεβλήθησαν εἰς αὐτοὺς ὑπὸ τῶν γονέων τῶν συνήθως περιλαμβάνει ἐγκατάλειψιν ἐκκλησιασμοῦ ἐνίοτε δὲ ἀθείσμον καὶ ἀγνωστικισμόν. Ἐνίοτε συμβαίνει τὸ ἀντίθετον. Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην ἔφηβοι, κυρίως κορίτσια, μπορεῖ νὰ δοκιμάσουν μίαν ἐπίτασιν θρησκευτικοῦ αἰσθηματος ἢ νὰ ἐμπλακοῦν βαθειὰ εἰς μίαν τελειῶς διαφορετικὴν θρησκείαν ἀπὸ ἐκείνην μὲ τὴν ὁποίαν ἐγαλουχῆθησαν. Ὑπάρχουν περιπτώσεις κατὰ τὰς ὁποίας μία τοιαύτη μεταβολὴ δὲν γίνεται ἀπλῶς ἀπὸ ἀνταρσίαν, καὶ τοιαῦται ἐμπειρία δύναται νὰ χρησιμοποιηθοῦν ἀπὸ γονεῖς καὶ πνευματικὸς πατέρας μὲ ἐνθάρρυνσιν πρὸς μεμονωμένα ἐπεισόδια τὰ ὁποία τὸ άτομον θὰ «ὑπερπηδήσῃ».

Ὡς ἀπεδείχθη ἀπὸ τὰς προηγουμένας ἐρεῦνας, ὑπάρχει ἰκανὸς ἀριθμὸς νέων ὡς πρόσφορον ἔδαφος εἰς τὴν κολλεγιακὴν ἡλικίαν. Κάνοντας ἐκκλησίαν κατὰ τρόπον ποῦ τοὺς ἐνθαρρύνει νὰ θεωρήσουν μίαν τοιαύτην ἐμπειρίαν ὡς μίαν ἀνακάλυψιν, οἱ ἄνευ προκαταλήψεων καὶ μὲ ἰδίαν κρίσιν νέοι αὐτοὶ θὰ εἶναι εἰς θέσιν νὰ δεχθοῦν πνευματικὴν ἱκανοποίησιν καὶ θρησκευτικὴν κατεύθυνσιν ὡς ἕνα νέον καὶ σημαντικὸν στοιχεῖον εἰς τὴν ζωὴν των.

Μία τοιαύτη προσέγγισης κατευθυνόμε-
νη προς την ομάδα αυτήν ειδικῶς δύναται
νὰ τοὺς ἐμποδίσει ἀπὸ τοῦ νὰ αἰσθάνονται
ὅτι ἀπλῶς ἀκολουθοῦν τὸ παλαιὸν κατεστη-
μένον ποῦ ἐσχεδιάσθη δι' αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς
γονεῖς των ὅταν ἦσαν παιδιά. Τοῦτο συνέ-
βη ἐπιτυχῶς μὲ ἐφήβους εἰς πολλὰς ἐνορίας
καὶ ἀπὸ μεγαλύτερας ἐκκλησιαστικὰς ὀρ-
γανώσεις ὡς αἱ τοῦ Demolay, Hillel καὶ
τὴν Καθολικὴν Ὀργάνωσιν Νεολαίας. Με-
ρικαὶ παρόμοιαι ομάδες δὲν ἐπέτυχαν νὰ
ἐπωφεληθοῦν τοῦ λανθάνοντος θρησκευτι-
κοῦ ἐνδιαφέροντος τῶν νέων συγγέουσαι
ὑπερβολικὰ τὸ πνευματικὸν μετὰ τοῦ κο-
σμικοῦ. Ὁ ἀθλητισμὸς, τὸ θέατρον καὶ ὁ
χορὸς, ἀντικαθιστοῦν ὡς πρωτεύουσαι δρα-
στηριότητές των τὸ λατρευτικὸν καὶ τὴν
συζήτησιν ἐπὶ θρησκευτικῶν θεμάτων. Τοῦ-
το γίνεται συχνὰ διὰ νὰ αὐξήσων τὸν ἀ-
ριθμὸν τῶν μελῶν καὶ νὰ συμπεριλάβουν
πολλοὺς, οἵτινες στεροῦνται θρησκευτικοῦ
ἐνδιαφέροντος καὶ οἵτινες δύναται ἐλευθέ-
ρως νὰ ἐκφράσουν κνισμὸν καὶ σκεπτικι-
σμόν. Αἱ καθοδηγητικαὶ αὗται ομάδες δύ-
ναι νὰ εἶναι περισσότερον ἀποδοτικαὶ
ἐὰν ἀφήσουν τὴν χλιαρὰν μειοψηφίαν τῶν
τοιούτων νέων εἰς τὰ μηχανήματα των
καὶ ἀντ' αὐτοῦ νὰ συγκεντρώσων
τὰς προσπαθείας των εἰς τὸ
νὰ ἐνδυναμώσων τὴν πίστιν
ἐκείνων διὰ τοὺς ὁποίους αὐ-
τὴ θὰ εἴχεν ἀληθῆ σημασίαν.

Ὁ Billy Graham καὶ ἡ κίνησις Ἑθικὸς
Ἑπανεξοπλισμὸς (Moral Rearmement)
τοῦ ἀποθανόντος Peter Howard's προσε-
ταίρισθησαν πολλοὺς ὁπαδοὺς εἰς τὰ κολ-
λέγια. Ὁ καθὲς ἀπὸ αὐτοὺς προσεῖλκυσε
μέγαν ἀριθμὸν ἀκροατῶν μεταξὺ τῶν πλέον
ἀθέων Πανεπιστημιακῶν κοινοτήτων. Τὸ
γεγονὸς τοῦτο ἐπιβεβαιεῖ τὰς στατιστικὰς
τὰς καταρτισθείσας ὑπὸ τῶν Ἰνστιτούτων
Allport καὶ Gallup, ὅσον ἀφορᾷ τὴν θρη-
σκευτικὴν ἀνησυχίαν εἰς τὰς πανεπιστη-
μιουπόλεις.

Αἱ ἐνδείξεις αὗται εἶναι σποραδικαὶ καὶ
χάνουν τὴν βαρύτητά των μετὰ μίαν περί-
που ἑβδομάδα. Προσπάθειαι νὰ συνεχι-
σθοῦν τοιαῦται συγκεντρώσεις μικρῶν ὀ-
μάδων ἢ «ἀποφοίτων» τείνουν ν' ἀποτύ-
χουν. Δυνατὸν οἱ ὑποστηρικταὶ τοιούτων
συγκεντρώσεων νὰ εὑρουν τρόπον νὰ πα-

ρατεῖνουν καὶ νὰ ἐμπλουτίσουν συνεχῶς τὴν
ἀρχικὴν ἐμπειρίαν.

ΨΥΧΙΑΤΡΙΚΑΙ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑΙ ΑΠΟΦΕΙΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

Αἱ ψυχιατρικαὶ καὶ θρησκευτικαὶ ἀπό-
ψεις τοῦ ἀτόμου καὶ ἡ προσαρμογὴ του
εἰς τὸν περὶ αὐτὸ κόσμον διαφέρουν. Ἡ ἀν-
τιμετώπισις τῆς πρώτης εἶναι πρωτίστως
ἐσωτερικὴ καὶ τῆς δευτέρας ἐξωτερικὴ,
ἀλλ' οἱ σκοποὶ των ὅμοιοι, κατὰ τοῦτο ὅτι
τόσον ὁ ἰατρὸς ὅσον καὶ ὁ ἱερωμένος ἐ-
πιχειροῦν νὰ βοηθήσουν ὁ μὲν ἓνα ἀσθενηῆ
ὁ δὲ ἓνα ὑγιᾶ ἐνορίτην νὰ ἐννοήσῃ καλλί-
τερον τὸν ἑαυτὸν του μέσα εἰς τὴν κοινω-
νίαν γενικά. Ἡ ἐσωτερικὴ διάρθρωσις τοῦ
ἀνθρώπου δὲν γίνεται ἀντιληπτὴ κατὰ
τρόπον ὅπως διαφορετικὸν ἐκ μέρους τῶν
ἀνωτέρω δύο ἀπόψεων (ψυχιατρικῶν καὶ
θρησκευτικῶν) παρ' ὅλον ὅτι ἐκάστη αὐ-
τῶν χρησιμοποιεῖ ὅπως διαφορετικὸν λε-
ξιλόγιον.

Τὸ ὑπὸ τοῦ Φρόυδ περιγραφέν σχέδιον
τοῦ ἀσυνειδήτου ὡς «χᾶος κοχλαζούσης ἐ-
ξάψεως ἀγνοούσης ἀξίας, καλὸν καὶ κα-
κόν, ἠθικὴν» δὲν διαφέρει πολὺ ἀπὸ τὰς
«ἀμαρτωλὰς ἐπιθυμίας τῆς σαρκὸς» τῶν ὀ-
πίων γίνεται μνεῖα κατὰ τὴν ἱερουργίαν
τοῦ βαπτίσματος τῶν Διαμαρτυρομένων.
Ἡ ἄλογος δύναμις τοῦ ἐνστίκτου τὸ ὀ-
πίον ἀναγκάζει τινὰ νὰ συμπεριφερθῆ μὲ
τρόπον ἀντίθετον πρὸς τὴν καλὴν του κρί-
σιν περιγράφεται ἀπὸ τὸν ἀπόστολον Παῦ-
λον ἐν τῇ Βίβλῳ: «Εἰ δὲ ὁ οὐ θέλω ἐγὼ
τοῦτο ποιῶ, οὐκέτι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐτό,
ἀλλ' ἡ οἰκοῦσα ἐν ἐμοὶ ἀμαρτία. Εὐρίσκω
ἄρα τὸν νόμον τῶ θέλοντι ἐμοὶ ποιεῖν τὸ
καλὸν ὅτι ἐμοὶ τὸ κακὸν παρᾶκειται· συνή-
δομαι γὰρ τῶ νόμῳ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν
ἔσω ἄνθρωπον βλέπω δὲ ἕτερον νόμον ἐν
τοῖς μέλεσί μου ἀντιστρατευόμενον τῶ νό-
μῳ τοῦ νοός μου» (Πρὸς Ρωμαίους ζ'
17-23).

Μὲ ἀπλᾶ λόγια, ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου
ἀπὸ θρησκευτικῆς ἢ ἀπὸ ψυχιατρικῆς ἀπό-
ψεως ἐξεταζομένη, καθιστᾷ δύσκολον τὸν
ἐλεγχον τῶν πράξεών του καὶ τὸ νὰ συμπε-
ριφέρεται κατὰ τρόπον ὅστις φαίνεται ὀρ-
θὸς καὶ λογικὸς εἰς τὴν ἰδίαν του ὡς καὶ
τὴν τῆς κοινωνίας ἀποψιν. Χρειαζέται βοή-

θειαν, ἐνίοτε ἀπλῶς ὡς συνήθης συνετὸς πολίτης ἀσχολούμενος εἰς τὰ ἔργα του με τρῶπον γνωστικὸν καὶ ἄλλοτε ὡς ἀσθενὴς μαστιζόμενος ἀπὸ νευρωτικὰ συμπτώματα. Ἐπιδιώκει ἐξωτερικὴν συμπαράστασιν διὰ νὰ θέσῃ ὑπὸ ἔλεγχον τὰς παρορμήσεις του ἐνδυναμιῶν τὴν βούλησίν του, διαχωρίζων τὸ πραγματικὸν ἀπὸ τοῦ φανταστικοῦ καὶ ἀνακτῶν προοπτικὴν τῆς ζωῆς γενικὰ καὶ ἐν σχέσει πρὸς τὸ νόημα καὶ τὸν σκοπὸν καὶ τοῦ ποιοῦ ἐπρεπε νὰ εἶναι οἱ ἰδικοὶ του ἀτομικοὶ σκοποὶ καὶ φιλοδοξίαι.

Ὁ ψυχίατρος ἔχει ὀλίγα νὰ προσφέρῃ εἰς τὸ ὑγιὲς ἄτομον τὸ ὁποῖον ζητεῖ ἀπαντήσεις εἰς ἐρωτήματα σχετικὰ μετὰ τὸ νόημα τῆς ζωῆς. Προσάθεται ἐρμηνείας τῶν ἀναγκῶν τῶν ὑγιῶν ἀπὸ ψυχαναλυτικὰ σχήματα δὲν ἀπεδείχθησαν ἀποτελεσματικά. Παρὰ τὸ πλῆθος τῶν μελετῶν ἐπὶ τοῦ ἰδεώδους φυσικοῦ καὶ ψυχολογικοῦ κλίματος ἀνατροφῆς παιδιῶν, δὲν προβλέπεται ἡ ἐξεύρεσις κανόνων, οἱ ὁποῖοι θὰ ἐβοηθοῦσαν εἰς τὴν φύσιν τοῦ ζητήματος. Ἐξιμῶσει ἑνὸς οὐχὶ πειστικοῦ πειράματος (προοδευτικὴ ἐκπαίδευσις) δὲν ἐπρότάθησαν νέαι θεωρίαι ἀναπτύξεως τοῦ παιδιοῦ. Μετὰ ὅλην τὴν νέαν μελέτην εἰς τὸν τομέα τῶν νεανικῶν παραβάσεων, δὲν ἐδόθη ἀκόμη σαφὴς λύσις διὰ τὴν πρόληψίν των. Ὁ περισσότερος κόσμος προσβλέπει ἀκόμη εἰς τοὺς θρησκευτικοὺς ἡγέτας του — καὶ ὀρθῶς — ὡς ὁδηγοὺς δι' ἕνα ἄρμονικὸν καὶ ἱκανοποιητικὸν τρῶπον ζωῆς.

ΔΙΑΚΡΙΣΕΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

Μία ἐκκρινὴς διαφορὰ προκύπτει ὡς πρὸς τὴν στάσιν τῶν ἱερέων καὶ τῶν ψυχιάτρων ὅταν οὗτοι εὐρίσκονται πρὸ ψυχικῶς τεταραγμένων ἀτόμων. Ὁ ψυχίατρος προσπαθεῖ νὰ βοηθήσῃ τὸν ἀσθενὴ φέρων εἰς φῶς ἐσωτερικὰς μεταβολάς, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον βοηθεῖ νὰ προσαρμοσθῇ καλύτερον ὁ ἄρρωστος πρὸς τὸ περιβάλλον του. Ἡ κυρία ἔμφρασις προσδίδεται εἰς τὸ τεταραγμένον ἄτομον τὸ ὁποῖον βοηθεῖται νὰ θελήσῃ ν' ἀντιμετωπίσῃ αἰσθήματα ἢ ἀναμνήσεις εἰς τὸ ὑποσυνείδητον καὶ τὰς ὁποίας ἀπέφευγε προηγουμένως ἐνσυνει-

δήτως ἢ ἀσυνειδήτως. Ὁ θρησκευτικὸς σύμβουλος ἀφ' ἑτέρου, βοηθεῖ τὸ ἄτομον νὰ ἀτενίσῃ τὰ προβλήματα του ἐν τῇ συναφεί ἐκφράσει τῆς θρησκείας του καὶ νὰ ὑπομένῃ ἢ νὰ τὰ λύσῃ μετὰ τὴν βοήθειαν τοῦ πνευματικοῦ παραγότος. Δύναται νὰ καταστήσῃ ὑποφερέτα, ἀμετάκλητα δεινὰ μετὰ παρηγορίαν διὰ προσευχῆς ἢ ν' ἀνακουφίσῃ αἰσθήματα ἐνοχῆς διὰ τῆς ἐξομολογήσεως, ἀφέσεως ἢ μετανοίας. Ὑπάρχουν πολλοὶ ἄλλοι τρόποι μετὰ τοὺς ὁποίους δύναται ἡ θρησκεία ν' ἀνακουφίσῃ ἀπὸ νευρωτικὰ συμπτώματα — ἐνίοτε μάλιστα ἀπὸ συμπτώματα τὰ ὁποῖα ὁ ψυχίατρος θὰ ἦτο ἀπολύτως ἀνίκανος νὰ ἀνακουφίσῃ.

Ὑπάρχει περίπτωση ἰσχυροῦ φοιτητοῦ, ὁ ὁποῖος ἀνησυχεῖ μεγάλως δι' ἐμπειρίας ὁμοφυλοφιλίας, αἵτινες ἔλαβον χώραν κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἐφηβείας του καὶ διὰ μίαν συνεχιζομένην σπανίαν ἔλξιν πρὸς τοὺς συνομηλικούς του ἄρρενας, ἦτις χωρὶς νὰ εἶναι ἀπολύτως σεξουαλικῆς φύσεως τοῦ ἐφαίνετο ἀφύσικα ἰσχυρά. Οὗτος προήρχετο ἀπὸ διακεκομμένην οἰκογένειαν· ὁ πατήρ του ἦτο διπλωματικὸς ὑπάλληλος, καὶ ἡ μητέρα του μία διεθνῶς γνωστὴ γυναικίς. Εἶχε τρεῖς μεγαλύτερους ἀδελφούς εὐδοκίμησαντας εἰς τὸν ἐπαγγελματικὸν στίβον. Ὁ φοιτητὴς ὑπέστη ψυχοθεραπείαν μετριάς ἐντάσεως ἐπὶ ἑν ἔτος. Συνειργάσθη εὐπειθῶς μετὰ τὸν ψυχίατρόν του καὶ κατόρθωσε νὰ ἐννοήσῃ τὴν προέλευσιν τῶν ὁμοφυλοφιλικῶν κλίσεων του εἰς τὴν ἀρχὴν μᾶλλον τῆς θεραπείας του. Ἡ ἀπομάκρυνσις του ἀπὸ τὸν πατέρα του ἐπετάθη ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ὁ πατήρ του λόγω τῆς ἐργασίας του ὡς διπλωματικοῦ, ἀπεμακρύνετο εἰς ξένας χώρας καὶ ἐξ αἰτίας μᾶς ψυχρότητος προελθούσης ἐκ τοῦ ὅτι ὁ πατήρ του ἐγνώριζεν ὅτι δὲν ἦτο φυσικὸν του τέκνον, ἀλλὰ καρπὸς περιπειτιῶν τῆς μητρός του μετὰ ἄλλους ἀνδρας. Ἡ ἀπόθησις αὐτῆ ἐν συνδυασμῶ μετὰ τὴν σκληρὰν καὶ αὐθαίρετον στάσιν τῆς μητρός του ἀπεμόνωσαν τὸν νέον περισσότερον τοῦ συνήθους. Ἀπὸ ἡλικίας ὀκτῶ ἐτῶν παρηκολούθει Ἐπισκοπιανὰς λειτουργίας, εἰσαχθεὶς εἰς τὸ δόγμα τοῦτο ἀπὸ μίαν Ἀγγλικανὴν παιδαγωγόν. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν ταύτην παρὰ τὴν ἐπίσημον λειτουργίαν τῆς ἀπέκτησε τὸ συναίσθημα ὅτι

έγινε δεκτός και τὸ συναίσθημα τοῦτο ἐπλήρωσε τοῦλάχιστον μερικῶς τὸ ψυχικόν του κενόν.

Κατὰ τὸ διάστημα τῆς θεραπείας ὁ νέος ἀπέκτησε ἰκανὴν ἐσωτερικὴν ἐπίγνωσιν. Πρωτίστως ἐνόησε σαφῶς τὰ αἷτια τῆς ἀσυνήθους ἀνησυχίας του σχετικῶς τόσο μετὰ τὰς σεξουαλικὰς «ὑπερβασίας», ὅσον και τὴν αἰτίαν τῆς ἀναμίξεώς του εἰς ὁμοφυλοφιλικὰς δραστηριότητας. Παρ' ὅτι ἡ ἐπίτευξις τῆς αὐτῆς ἐσωτερικῆς ἐπιγνώσεως προκαλεῖ συνήθως καλλιτέρευσιν ἢ ἐξαφάνισιν τῶν συμπτωμάτων, τοῦτο δὲν συνέβη εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτῆν. Ὄταν ὁ ψυχοθεραπευτὴς ἐξήγησεν ἐπιμελῶς τὴν θρησκευτικὴν ζωὴν τοῦ ἀσθενοῦς τούτου, ἀνεκάλυψεν ἀποχὴν ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας κατὰ τὰ τελευταῖα τέσσαρα ἔτη. Ὁ νέος

εἶχεν αἰσθανθῆ ὅτι τὰ προηγηθέντα ἁμαρτήματά του τὸν καθίστων ἀπαράδεκτον ὡς μέτοχον εἰς τὰς θρησκευτικὰς και κοινωνικὰς δραστηριότητας τῆς ἐκκλησίας.

Μόνον μετὰ ἐξομολόγησιν και ἄφεσιν ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν παρατηρήθη πραγματικὴ πρόοδος εἰς τὴν βελτίωσιν τῶν ἀρχικῶν συμπτωμάτων τοῦ νέου αὐτοῦ. Ἄφ' ἧς αἱ σχέσεις του μετὰ τὸν Θεὸν ἀποκατεστάθησαν και ἀνέκτησε τὸ αἶσθημα ὅτι ἀποτελεῖ πραγματικὸν μέλος τῆς θρησκευτικῆς κοινότητος, κατέστη πάλιν ὠλοκληρωμένον ψυχικῶς ἄτομον.

(Συνεχίζεται)

GRAHAM BLAINE

Μετάφρ.: ΚΑΙΤΗ ΚΑΛΛΙΚΟΥΝΗ

ΑΠ' ΤΗ ΜΕΓΙΣΤΗ ΛΑΥΡΑ

Στὸν πατέρα Παῦλο.

Φέρνω στὴ θύμησιν τὸν ἀκούραστο ἀπ' τὶς προσευχὰς γέροντα
μὲ τὰ παιδικὰ μάτια και τ' ἄθωο χαμόγελο.

Παρ' ὄλες τὶς γνώσεις του, ἡ σκέψιν του μένει διάφανη.

Ἄπ' τὴ ζωὴ δὲν περιμένει

παρὰ τὴν τελείωσιν μονάχα,

γιὰ ν' ἀντικρύσει μετὰ βεβαιότητα

τὸν ὠραῖο κόσμον, ποῦ ὀλόψυχα λαχταράει.

Ξεκουράζεται γράφοντας τὶς σκέψεις του

πάνω στὰ γεγονότα.

Νοιώθει πῶς ὄλα ὄσα ζῆ

πορεύονται μιὰν ἄλυσωτὴ συνέπειαν

ἀπὸ θεϊκὴ ρύθμιση.

Ἄγναντεύει ἀπ' τὸ παράθυρό του

τὴ φουρτουνιασμένη θάλασσα

ποῦ πέρα ἐνώνεται μετὰ τὸν οὐρανὸ

—τὸν οὐρανὸ ποῦ νοσταλγεῖ ἡ ψυχὴ του.

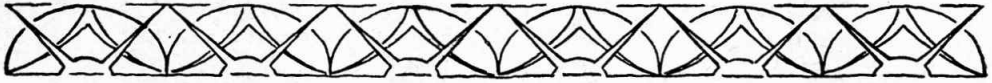
Τὸν συντροφεύει ἡ γαλήνη τῆς μοναξιάς,

ἢ σιωπηλὴ συνομιλία μετὰ τὸν Κύριον,

ποῦ τὴν διακόπτει ἡ κλήσιν στὸν σεπτὸ του οἶκο:

Τὸ σῆμαντρο, μετὰ τὴ γλυκειὰ του ἄρμονία.

Γ. Δ. ΚΑΧΡΙΜΑΝΗΣ

Η ΣΧΕΣΙΣ ΜΕΤΑΞΥ ΓΛΩΣΣΗΣ ΚΑΙ ΣΚΕΨΕΩΣ

Δύο κυριαρχικά «ἐκφραστικά ὄργανα» τῆς ψυχῆς τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἡ Σκέψις καὶ ἡ Γλῶσσα.

Ποῖον ὅμως πνευματικόν — ἀκόμη καὶ ὕλικόν, πολλάκις — στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον πηγάζει ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, τὴν ἀτομικότητα, τὸ πρόσωπον, εἶναι ἀπηλλαγμένον πνευματικῆς προεκτάσεως, μίᾳ μεταφυσικῆς θεωρήσεως;

Καὶ ἐπειδὴ, πολλῶ μᾶλλον, ἡ Γλῶσσα καὶ ἡ Σκέψις (ἐναλλάσσομεν τὴν θέσιν τῶν ὄρων διὰ τὸ ἀποφύγωμεν τὴν δημιουργίαν προκαταλήψεων) εἶναι ἀλληλένδετοι μετὰ τῆς βαθυτέρας ὑπάρξεως καὶ καθορίζουν ἀποφασιστικῶς τὴν προσωπικὴν ζωὴν ἐκάστου, «δι' ὃν Χριστὸς ἀπέθανε» — καὶ δὲν εἶναι μικρὸν τὸ τίμημα! — διὰ τοῦτο ἐθεωρήσαμεν σκόπιμον νὰ παρουσιάσωμεν τὸν προβληματισμὸν σχέσεως μεταξὺ Γλῶσσης καὶ Σκέψεως.

Εἰς τὴν παρούσαν ἐργασίαν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἐξαντληθῇ τὸ ἀπύθμενον αὐτὸ θέμα, τῆς σχέσεως τῶν δύο θεμελιωδῶν αὐτῶν ψυχολογικῶν, κοινωνικοπολιτικῶν καὶ βιογενετιστικῶν τῆς ζωῆς στοιχείων, διότι σκοπὸς μας ἀρχῆθεν ἦτο τὸ «δίδον σοφῶ ἀφορμὴν...» καὶ διότι ἡ πολλαπλότης τῆς δυνατότητος ἐκφράσεως τοῦ βασιλέως τῆς Δημιουργίας ἔχει μίαν ὑψηλὴν ἀντιστοιχίαν εἰς τὸ πολυσύνθετον τῆς σχέσεως τῶν δύο προαναφερθέντων «ἐκφραστικῶν ὀργάνων», εἰς τὴν ἐξέτασιν τῆς ὁποίας προβαίνομεν.

ΑΙ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΕΡΑΙ ΑΠΟΨΕΙΣ

Ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸ ὑπὸ συζήτησιν θέμα, τῆς ὑπαρχούσης σχέσεως μεταξὺ Γλῶσσης καὶ Σκέψεως ἀναφέρονται τρεῖς θέσεις^(1, 2), ἐκεῖ ὅπου ἐμφανίζονται φυσιολογικῶς ἀμφότερα τὰ φαινόμενα.

1. Ἡ μονιστικὴ ἀποψις τοῦ Πλάτωνος.

Κατ' αὐτὴν τὴν ἀποψιν τὸ σκέπτεσθαι καὶ τὸ λαλεῖν δὲν εἶναι δύο κεχωρισμένα λειτουργία, ἀλλὰ, πολλῶ μᾶλλον, μία, φύσει ὁμοειδῆς καὶ ἀποτελοῦν μίαν μοναδικὴν ψυχικὴν δραστηριότητα.

Ἡ Σκέψις (τὸ σκέπτεσθαι) θεωρεῖται ὡς σιωπηλὴ, ἄφωτος καὶ ἀμετάδοτος ὁμιλία, ἐνῶ ἡ Γλῶσσα (τὸ λαλεῖν) θεωρεῖται ὡς ἡχηρὰ σκεπτικὴ διαδικασία. Αὐτὴν τὴν θέσιν τὴν χαρακτηρίζουν οἱ σύγχρονοι Ψυχολόγοι ὡς θέσιν τῆς **τ α υ τ ο π ο ι ἡ σ ε ω ς**!

(1) Kainz, F. Denken und Sprache, hdb. der Psychologie 2. Hbb., 1964, σελ. 564.

(2) Klages, L., Die Sprache als Quelle der Seelenkunde Zürich, 1948.

Σκέπτεσθαι

→
Ὁμιλεῖν

Σχ. 1

(Τὸ σκέπτεσθαι καὶ ὁμιλεῖν ἔχουν τὴν αὐτὴν ἀφετηρίαν, τὴν αὐτὴν τροχίαν καὶ τὸ ἴδιον τέρμα).

2. Ἡ δυϊστικὴ-διαφορικὴ ἀποψις.

Ἐντελῶς ἀντίθετος εἶναι ἡ θέσις, ἐκ τῆς ὁποίας ἡ «δυϊστικὴ θεωρία» ἀντλεῖ τὰ ἐπιχειρήματά της. Ὁμιλεῖν (Γλῶσσα) καὶ σκέπτεσθαι (Σκέψις) εἶναι δύο ἐξ ὀλοκλήρου διάφοροι λειτουργία, δύο ψυχικαὶ δραστηριότητες, αἵτινες μόνον ἓνα κοινὸν σημεῖον ἔχουν, δηλονότι τὴν ἔκφρασιν τῶν διανοηθέντων, δηλαδή ὅτι ἡ Γλῶσσα καθίσταται τὸ ὄργανον τῆς Σκέψεως.

Σκέπτεσθαι Ὁμιλεῖν

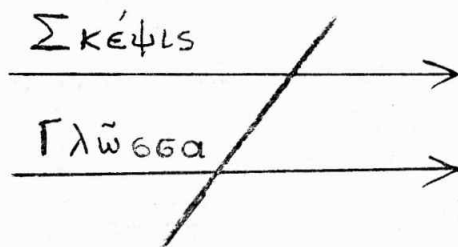
→

Σχ. 2

Ἡ σκέψις προηγείται τοῦ λόγου καὶ ἀμφότεραι ἔχουν μόνον ἓν σημεῖον ἐπαφῆς, τὴν στιγμὴν δηλονότι τῆς ἐκφράσεως τῶν διανοημάτων (ἐκεῖ ὅπου τὸ σκέπτεσθαι περατοῦται, ἐκεῖ ἄρχεται τὸ ὁμιλεῖν). Ἀλλὰ, κατὰ τὴν ἀνωτέρω ἄποψιν, διὰ τὴν ἀπόκτησιν αὐτῶν τῶν σκέψεων ἢ Γλῶσσα δὲν συνεισφέρει οὐδεμίαν βοήθειαν.

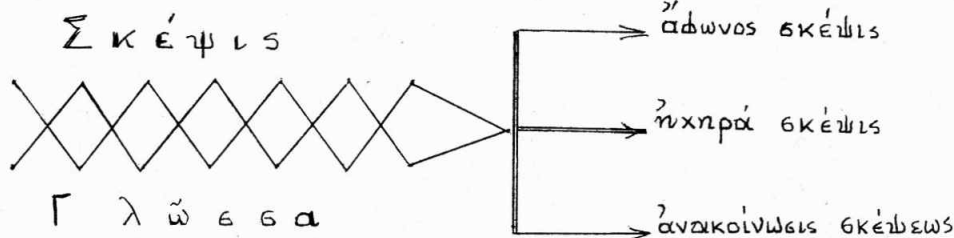
3. Ἡ παραγωγικο-συμβιωτικὴ ἄποψις.

Ἡ ἀνωτέρω (τρίτη) θέσις, εἶναι μία νέα, αὐτοτελὴς θεωρία, ἣτις διαθέτει ἰδικὰ τῆς καὶ σύγχρονα μάλιστα ἐπιχειρήματα. «Γλῶσσα καὶ Σκέψις εἶναι δύο διάφοροι ψυχικαὶ λειτουργίαι»⁽³⁾, αἵτινες — μακρὰν τῆς ἀπόψεως μιᾶς συγχρόνου παραλλήλου διατάξεως,

Σχ. 3

τόσον γενετικῶς ὅσον καὶ λειτουργικο-διαρθρωτικῶς εἶναι στενωτάτα συνδεδε-

Σχ. 4

μέναι μεταξύ των. Ὡς ἀλληλένδετοι λειτουργίαι ἐνεργοῦν αὐταὶ ὑπὸ τὴν ἔννοιαν μιᾶς ἐνεργειακῆς συμβιώσεως, ἀμφότεραι δὲ προάγουν ἀλλήλας ἐξ ἀλληλεπιδράσεως. Θὰ ἠδύνατό τις τοῦτο νὰ τὸ παραστήσῃ διὰ τοῦ κατωτέρω σχήματος.

ΑΛΛΗΛΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΓΛΩΣΣΗΣ ΚΑΙ ΣΚΕΨΕΩΣ

Δὲν εἶναι ἔργον ἡμῶν (ἀντικειμενικῶς καὶ τεχνικῶς) νὰ παρουσιάσωμεν τὴν λειτουργικὴν διάρθρωσιν τῆς Σκέψεως, οὔτε τοὺς νόμους κινήσεως καὶ δράσεως τῆς Γλώσσης. Ἡμεῖς ἐνταῦθα θὰ ἀναπτύξωμεν τὸν προβληματισμὸν τῆς σχέσεως μεταξύ Γλώσσης καὶ Σκέψεως.

1. Σκέψις καὶ Γλῶσσα.

Ἡ Σκέψις, μέχρι τοῦδε, ἔχει διαφοροτρόπως ὀρισθῆ. Εἰς ἡμᾶς θὰ ἤρκει ὁ ὀρισμὸς τοῦ Kainz⁽⁴⁾. «Σκέψις εἶναι ἡ αὐθόρμητος δραστικὴ παραγωγή καὶ σύλληψις τῶν πραγματικῶν σχέσεων, μεταξύ περιεχομένων, τῆς συνειδήσεως τῶν ἀντικειμένων. Εἰς τὴν Σκέψιν κατορθοῦται ἐκεῖνη ἡ συνειδησιακὴ θαθμίς, τὴν ὁποίαν δύναται τις νὰ χαρακτηρίσῃ ὡς Intentionalität ὑπὸ τὴν στενήν της ἔννοιαν: τὸν σκοπίμως κατευθυνόμενον λογισμὸν πρὸς ἀντικειμενικόν τι, τὸ ὁποῖον δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐκληφθῆ ὡς τι ἀπλοῦν, ἀλλὰ προϋποθέτει τὴν λογικὴν του κατάκτησιν.

(3) Kainz, F., ἔ. ἀ., σελ. 566.

(4) Kainz, F., ἔ. ἀ., σελ. 569.

2. Ἡ προσφορά τῆς Γλώσσης εἰς τὴν Σκέψιν.

Ἐὰν ἀποχωρισθῇ ἡ Γλῶσσα ἀπὸ τὴν Σκέψιν ἢ ἡ Σκέψις ἀπὸ τὴν Γλῶσσαν, τότε ἔχει πλέον καταστραφῇ ἡ ἐνότης τῆς Γλώσσης-Σκέψεως. Διότι ἡ Σκέψις ἀναπτύσσει τὴν περιοχὴν τῆς εἰς τὴν Γλῶσσαν. Αὐτὸ σημαίνει, ὅτι ἡ ποικιλία τῆς γλωσσικῆς παραστάσεως εἶναι ἐρριζωμένη εἰς τὴν ψυχικὴν διαφορικότητα.

Παρὰ τὴν στενότητα σχέσεως τῶν μεταξὺ τῆς Σκέψεως καὶ τῆς Γλώσσης ὑπαρχόντων χαρακτηριστικῶν δράσεως καὶ συντονισμοῦ, εἶναι καὶ ἀναγκαῖον καὶ δυνατόν, αὐτὰς τὰς ἀναφερομένας εἰς τὴν ἐπίδοσιν σχετικῶν λειτουργίας καὶ ἐξ ἐπόψεως σ υ σ τ ῆ μ α τ ο ς καὶ ἐξ ἐπόψεως ἀ ρ χ ῆ ς νὰ τὰς διακρίνωμεν ἀπ' ἀλλήλων. Ἀντιθέτως εἶναι συνηθέστατα ἀδύνατος ἕνας σ α φ ῆ ς διαχωρισμὸς ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν λειτουργικὴν πλοκὴν καὶ τὴν χρονικὴν διαδρομὴν των. Συχνάκις δὲν δύναται τις σαφῶς νὰ δηλώσῃ, πότε φθάνει ἡ νοητικὴ προετοιμασία εἰς τὸ τέλος καὶ πότε ἀρχίζει ἡ ἔκφρασις· διότι ἀμφότεραι αἱ λειτουργαὶ πλέκονται κατὰ τὴν δρᾶσιν στενωδῶς μεταξύ των καὶ διασταυροῦνται. Μάλιστα, ἡ γλωσσικὴ ἔκφρασις παρεμβάλλεται ἀποτελεσματικῶς εἰς τὴν νοητικὴν διαδικασίαν, ἥτις ἀκολούθως δὲν δύναται νὰ ὑπάρχῃ ὡς τι αὐτούσιον πρὸ ἢ μετὰ ταύτην. Καὶ μὲν τούτου δὲν εἶναι τὸ γλωσσικὸν περιέβλημα αὐτῆ αὐτῆ ἡ ἔκφραζομένη σκέψις. Ἐὰν ἐταυτίζοντο ἡ Σκέψις καὶ ἡ Γλῶσσα, τότε δὲν θὰ ἦτο ποτὲ δυνατόν νὰ ἐξέρχεται ἡ Σκέψις ἀπὸ τὴν τροχίαν τῆς Γλώσσης, ὅπερ σημαίνει ὅτι θὰ ἐξέλιπεν ὀλοτελῶς πᾶσα κριτικὴ τῆς Γλώσσης ἐκ μέρους τῆς Σκέψεως.

Εἰς τὴν περὶ ταυτότητος ἡ «μονιστικὴν» θεωρίαν ἐναντιοῦται ὡσαύτως, ὅτι ἡ Σκέψις δὲν ἱκανοποιεῖται πάντοτε μὲ τυχούσαν γλωσσικὴν ἔκφρασιν. Καὶ ὄχι σπανίως κοπιᾷ ἐκαστος ἐξ ἡμῶν νὰ ἀντικαταστήσῃ μίαν ἔκφρασιν διὰ μιᾶς καλυτέρας καί, συνήθως, ὡς καρπὸς αὐτῆς τῆς προσπαθείας, ἐμφανίζε-

ται μία τελειότερα σκέψις εἰς τὴν θέσιν τῆς ἀτελεστέρας, ἀλλ' ὅμως, πολὺ συχνά, ἐνῶ δὲν ἀλλάσσει τὸ πραγματικὸν περιεχόμενον τῆς ὅλης ἰδέας, ἐπιτυγχάνεται ὅμως μία καλυτέρα παρουσίασις.

Ἐπ' αὐτῆς τῆς θάσεως θεμελιούται ἡ διαβάθμισις τῆς δυνατότητος κατοχῆς μιᾶς Γλώσσης εἰς τρεῖς βαθμίδας, ὅταν ὁμιλοῦμεν:

α) Περί «γλωσσικῶς ἐσχηματισμένου» (sprachegeformter) ἀνθρώπου.

β) Περί «γλωσσικῶς μορφωμένου» (sprachgebildeter) ἀνθρώπου καὶ

γ) Περί «γλωσσικῶς ἰσχυροῦ» (sprachmächtiger) ἀνθρώπου⁽⁵⁾.

α) Γ λ ω σ σ ι κ ῶ ς ἔ σ χ η μ α τ ι σ μ ἔ ν ο ς θεωρεῖται ὁ ἄνθρωπος, ὅστις ἀπλῶς κατέχει τὴν μητρικὴν του Γλῶσσαν.

β) Γ λ ω σ σ ι κ ῶ ς μ ο ρ φ ω μ ἔ ν ο ς θεωρεῖται ὁ ἄνθρωπος, εἰς τὸν ὅποιον ἡ καθαρότης τῆς Σκέψεώς του δὲν ἐπιτρέπει νὰ ἱκανοποιητῆ με τὴν χρῆσιν δυσνοήτου λεξιλογίου καὶ εἰς τὸν ὅποιον τὰ ἠχηρὰ φηναφήματα εἶναι ἐξ ἴσου ὑποπτα ὅσον καὶ οἱ κενοὶ λόγοι· καὶ

γ) Γ λ ω σ σ ι κ ῶ ς ἰ σ χ υ ρ ὸ ς θεωρεῖται ὁ ἄνθρωπος, εἰς τὸν ὅποιον καὶ ἡ Γ λ ῶ σ σ α τ ῶ ν ἄ λ λ ω ν εἶναι προσιτή. Ἴσως εἶναι ἕνα ἐκ τῶν δυσκολωτέρων ἔργων μας τὸ νὰ ἀκούωμεν καὶ νὰ κατανοῶμεν πράγματι, ὅτι ὁ ἄλλος λέγει. Τοῦτο δὲν προϋποθέτει μόνον ἄσκησιν εἰς πολλὴν ὑπομονήν, ἀλλὰ καὶ τὴν συνύπαρξιν τοῦ ὅλου πληρώματος τῶν γλωσσικῶν δυνατοτήτων.

ΕΝΝΟΙΑ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΑ

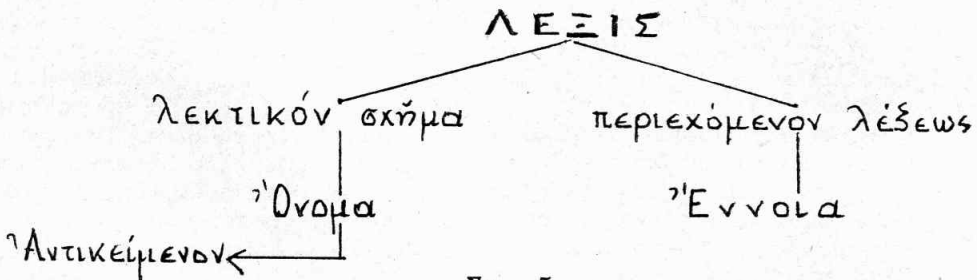
Κατὰ τὸν Mach⁽⁶⁾, ἔννοια «εἶναι ἀδηλοὶ νοητικαὶ συνθέσεις, εἰς τὰς ὁποίας συνοψίζονται συγκεκριμένα δεδομένα τῆς πραγματικότητος, ἅτινα λόγῳ κοινῶν οὐσιωδῶν γνωρισμάτων ἐνοποιοῦνται». Ἡ ἐνσυνειδητος αὐτῶν ὑπαρξίς καὶ

(5) Weisgerber, L., Die Sprache Unter der Kraeften des Menschlichen Daseins, 1949, σελ. 24, 28.

(6) Kainz, F., ἔ.ἀ., σελ. 573.

μία εύαρμωστος χρησιμοποίησις τούτων κατορθούται μόνον τότε, όταν αὔται εἶναι προσδεδεμένα εἰς μίαν λέξιν, ἥτις ἐνεργεῖ ὡς σύμβολον καὶ φορέυς των. Διὰ τοῦτο ἔννοιαι, αἵτινες δὲν ὑποστηρίζονται ὑπὸ λεκτικῶν σχημάτων καὶ δὲν ἐδραιοῦνται δι' αὐτῶν εἰς τὸν καθ' ἡμέραν βίον, εἶναι συνηθέστατα ἐπιπόλαιαι καὶ ἀσταθεῖς. Αὕτη ἡ γλωσσικὴ ὑποστήριξις τῆς Σκέψεως καθίσταται τοσοῦτον μᾶλλον ἀναγκασιότερα, ὅσον περισσότεραι εἶναι αἱ πρὸς ἔκφρασιν σχέσεις, ὅσον περισσότεραι συνεξαρτήσεις δέον νὰ παραχθοῦν καὶ ὅσον μακρότερον ἀπομακρύνονται αἱ νοητικαὶ συνθέσεις ἐξ ἐκάστης συγκεκριμένης ἀντιπροσωπεύσεως.

Ἐπειδὴ κατὰ τὴν Σκέψιν δὲν δυνάμεθα νὰ χρησιμοποιώμεν αὐτὰ ταῦτα τὰ ἀντικείμενα, διὰ τοῦτο χρησιμοποιοῦμεν τὰς ἐννοίας καὶ τότε «ἡ λέξις καὶ τὸ ἀντικείμενον συντίθενται εἰς μίαν ὁλότητα διὰ τῆς ἐννοίας» (7). Σχετικῶς πρὸς τ' ἀνωτέρω παραθέτομεν τὸ ἀκόλουθον σχῆμα:

Σχ. 5

Εἰς τὴν λέξιν παρατηρεῖ τις δύο σπουδαία στοιχεῖα:

α) Τὸ λεκτικὸν σχῆμα καὶ β) τὸ περιεχόμενον τῆς λέξεως. Ἐξ ἀμφοτέρων τούτων τὸ μὲν λεκτικὸν σχῆμα προσφέρει εἰς ἡμᾶς τὸ ὄνομα τοῦ ἀντικειμένου, τὸ δὲ περιεχόμενον τῆς λέξεως τὴν ἐννοίαν τῆς λέξεως. Τοιοῦτοτρόπως δυνάμεθα νὰ ἐπαναλάβωμεν

τῆς σκέψεως κτηθέντων ἀνεξαρτήτως πρὸς τὴν συμβολὴν τῆς Γλώσσης, ἀλλὰ ὄργανον δράσεως τῆς Σκέψεως, τὸ ὁποῖον χάρις εἰς τὴν ἀντιπροσωπευτικὴν ἀξίαν τῶν συμβόλων τῆς καθιστοῦν τὴν Σκέψιν οἰκονομικωτέραν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀποδοτικωτέραν. Ἡ Σκέψις κατορθώνει, τότε μόνον τὸ μέγιστον ὕψος δραστηριότητός της, ὅταν ἐπιτύχη νὰ θέσῃ εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἑνα σύστημα ἐκ συμβόλων.

(7) Jünger, F., Sprache und Denken, 1962, σελ. 152.

τὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ Jungel ὅτι: Λέξις καὶ ἀντικείμενον διὰ τῆς ἐννοίας ἐνοποιοῦνται!

Καὶ ὅμως ἡ διεργασία τῆς σκέψεως δὲν ὀλοκληροῦται διὰ μεμονωμένων ἐνοιῶν ἢ κραματικῶν ἐνώσεων τούτων ἀλλὰ διὰ κρίσεων, διὰ τῶν ἐννοιολογικῶν σχέσεων διὰ τῶν ὁποίων κατανοοῦνται. Περαιτέρω, δὲν ὀμιλοῦμεν διὰ λέξεων, ἀλλὰ δι' ἐλλόγων ἐνοτήτων, διὰ προτάσεων.

Καὶ ἐνῶ εἰς τὰς κρίσεις, ὡς καθοριστικαὶ δομικαὶ στιγμαὶ τῆς μορφῆς, λαμβάνουν μέρος αἱ ἐννοιαί, εἰς τὰς ἐλλόγους ὅμως ἐνότητας τῆς ὀμιλίας λαμβάνουν μέρος αἱ λέξεις.

Οὕτω παραμένει ὡς σύνδεσμος μεταξὺ τῆς ἐννοίας καὶ τῆς λέξεως τὸ θεμελιακὸν φαινόμενον τῆς σκεπτικο-γλωσσικοψυχολογικῆς διαδικασίας.

Ἡ ΓΛΩΣΣΑ ΩΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΡΩΓΗ ΤΗΣ ΣΚΕΨΕΩΣ

Ἡ Γλῶσσα δὲν εἶναι μόνον μέσον ἐδραίωσης καὶ ἐκφράσεως πορισμάτων

Ὁ στενὸς σύνδεσμος μεταξύ τῶν λεκτικῶν συμβόλων καὶ τῶν ἐννοιολογικῶς ἐπεξεργασμένων παραστάσεων ἐγγυᾶται ὡς ἐκ τούτου εἰς τὴν νοητικὴν διεργασίαν, ἀποτελεσματικωτάτην βοήθειαν.

Ὁρθῶς⁽⁸⁾ ὑποστηρίζεται ὅτι «τὸ σύμβολον χρησιμοποιοεῖται ἀποτελεσματικῶς ὡς ἐκπρόσωπος ἐνὸς πλήθους περιεχομένων, τὰ ὁποῖα, διαφορετικῶς, θὰ ἔπρεπε νὰ χρησιμοποιῶνται μέσῳ παραδειγμάτων. Ἡ ἐννοια ἀντιπροσωπεύει μίαν σχηματικῶς ἐνιαίαν ὁμάδα ἀντικειμένων τῆς πραγματικότητος καὶ ἡ λέξις παρουσιάζει αὐτὴν τὴν ἐννοίαν: λ.χ. ἡ ἀγγελία ἐνὸς συμβάντος ἀποφέρει τὸ αὐτὸ ἀποτέλεσμα ὡς καὶ ἡ θίωσις τοῦ ἰδίου συμβάντος, γεγονός ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἐθεμελιώθη ἡ ἀποψις τῶν κοινωνιολόγων τῆς Ψυχολογίας τῆς «Ἐξωτερικῆς Συμπεριφορᾶς» (Behaviorismus), περὶ τῆς ἰκανότητος τοῦ λόγου νὰ δρᾷ ὡς ἐρεθισμὸς ἐνεργείας καὶ δράσεως.

Ὁ Stohr⁽⁹⁾ ἐκφράζει τὴν ἀποψιν ὅτι «μία ἰδιαίτερος ἐντυπωσιακὴ συμβολὴ εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῶν γλωσσικῶν συμβόλων διὰ τὴν οἰκονομίαν τῆς σκέψεως προσφέρεται διὰ τῆς λειτουργίας τῶν ἀριθμῶν». Αὐτοὶ δὲν εἶναι κἂν πλήρεις λέξεις. Ὡς ἀντίστοιχοι ὅμως τῶν ὀνομάτων καθιστοῦν σαφές, ὅτι, διὰ τῶν συμβολιζομένων ἀριθμῶν, ἐν συγκρίσει πρὸς τὸ νόημα τῶν πραγμάτων καὶ τὰς συμβολικὰς παραστάσεις των, ἀποδεικνύουν ἕνα ὑψηλὸν βαθμὸν ἐκφραστικῆς δυνατότητος.

Διὰ τῆς εὐκόλως ἀσκουμένης γλωσσικῆς συναρμογῆς των καθίστανται οὖτοι μία εὐχρηστος ἀριθμομηχανή.

Οὕτως εἶναι εὐκόλον νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ἡ Γλῶσσα προάγει πρωταρχικῶς τὴν διανοητικὴν ἐργασίαν, κυρίως διὰ τῆς οἰκονομίας τῆς σκέψεως μέσῳ τῶν εἰς αὐτὴν διατεθέντων συμβόλων. Ἐκτὸς τούτου ἡ ἔσωτερικὴ γλωσσικὴ συζήτησις τῶν σκέψεων εἶναι ἐξαιρετικῶς ὑποβοηθητικὴ τῆς νοητικῆς διαδικασίας. Αὕτη ἡ συμβολὴ αὐξάνεται με

τὸν βαθμὸν τοῦ πλούτου τῆς ἐκτενοῦς ἐρμηνεύσεως, δι' ἣν προσφέρονται τὰ γλωσσικὰ μέσα.

Ἀπὸ τῆς ἀφώνου Σκέψεως, διὰ λεκτικῶν παραστάσεων, ἐντὸς τοῦ ἐννοιολογικοῦ ὕλικου καὶ τῶν κατηγορικῶν ἀπόψεων μιᾶς Γλώσσης, ἕως τὴν «ἠχηρὰν Σκέψιν», τὴν συζήτησιν μετὰ τοῦ ἑαυτοῦ μας (=Selbstgespräch), τὴν ὁποῖαν πολλοὶ ἐρευνηταὶ καὶ ἰδιαίτερος ὁ Dunker⁽¹⁰⁾ ἔχει χρησιμοποιήσει, ἐνυπάρχουν ὅλαι αἱ βαθμίδες. Αὕτη ἡ τροχιά τῆς Σκέψεως ἐνθυμίζει τὸ «εὐρηκᾶ» τοῦ Ἀρχιμήδους. Ἡ σιωπηλὴ καί, ἐνίοτε, ἡ ἠχηρὰ ἐκφρασις τῶν σκέψεων εἰς γλωσσικὰς παραστάσεις ἀναβιβάζει τὴν παραγωγικὴν ἰκανότητα τοῦ «διανοεῖσθαι» καὶ ἐπενεργεῖ παρορμητικῶς ἐπὶ τῆς πορείας τῶν σκέψεων. Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς συνηθίζουσι ὄχι ὀλίγοι ἄνθρωποι νὰ «σκέπτονται ἠχηρῶς», ἡ διανοητικὴ των ἐργασία νὰ λαμβάνη δραστηρικωτέραν ἐκφρασιν καὶ νὰ κατορθώσῃ συγκεκριμένως ὑψηλὰς ἐπιτυχίας.

Ἡ ἀποφασιστικωτέρα ὅμως πρόοδος δὲν εἶναι καρπὸς τοῦ ἐσωτερικοῦ μονολόγου, ἀλλὰ τῆς συνομιλίας μετὰ τῶν ἄλλων, τοῦ διαλόγου, ἰσχυρίζεται κατὰ λέξιν ὁ Kröber⁽¹¹⁾. Δὲν θὰ ἦτο παρακεκινδυνευμένον ὅμως νὰ προχωρήσῃ κανεὶς πέραν τούτου, ἰσχυριζόμενος: «Οὗτος (ὁ διάλογος) εἶναι ἡ πανταχόθεν ἀπαιτούμενη καὶ διαμορφουμένη ὑπερξίς τῆς Γλώσσης, δηλονότι ἡ μορφή, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἡ Γλῶσσα εὕρισκει τὴν πλήρη ὑπαρξιακὴν τῆς τελείωσιν⁽¹²⁾. Τοῦτο πιστοποιεῖ ἡ ἀλήθεια, ὅτι μόνον πρὸ ἀκροατηρίου δύναται τις νὰ ἀναπτύξῃ ἕνα μακρότερον λόγον, ἐνῶ ἀντιθέτως δὲν δύναται τις νὰ διεξαγάγῃ μετὰ τὸν ἑαυτὸν του ἕνα ἐκτενὴ διάλογον. Περὶ τούτου συνηγοροῦν οἱ πασίγνωστοι «Πλατωνικοὶ Διάλογοι». Περὶ τούτου συνηγορεῖ ὡσαύτως καὶ τὸ γεγονός, ὅτι ἐν μέγα μέρος τῶν ἐξωτερικευομένων σκέψεων ἔρχεται εἰς τὸ

(10) Dunker, K., Zur Psychologie des Produktiven Denkens, Berlin 1935.

(11) Kröber ἰδὲ Kainz, 1964, σελ. 583.

(12) Kainz, F., 1964, σελ. 583.

(8) Höfftling, ἰδὲ εἰς Kainz, F., 1964.

(9) Stohr, ἰδὲ εἰς Kainz, 1964, σελ. 580.

προσκήνιον μόλις κατά τὴν δ ι α ρ κ ε ι α ν τῆς ὀμίλιας. Ὅταν, λοιπόν, ὁ Γονεύς, ὁ Διδάσκαλος ἢ ὁ Καθηγητῆς ἀπευθύνῃ πρὸς τὸν μαθητὴν τὴν ἀξίωσιν: «Σκέψου πρῶτα, προτοῦ νὰ μιλήσῃς», τοῦτο δύνανται νὰ ἔχη μόνον τὴν ἔννοιαν, ὅτι ζητεῖ νὰ ἀποτρέψῃ τὸν μαθητὴν ἀπὸ τὰς προώρους καὶ θεβιασμένας ἐξωτερικεύσεις. Λαμβανομένη κατὰ λέξιν, ἀξιοῖ αὕτη ἡ ἐντολή τι δυσεφάρμοστον, διότι ὄχι μικρὸν μέρος τῶν ἐξωτερικευομένων σκέψεων δὲν ὑπάρχει κἂν πρὸ τῆς γλωσσικῆς μορφοποιήσεως τῶν, τουλάχιστον ἐν σαφεῖ καὶ ἀνεπτυγμένῃ μορφῇ. Καὶ τοῦτο διότι «ὁ λόγος δὲν εἶναι μόνον τὸ κύριον μέσον τῆς ἀνακοινώσεως τῶν σκέψεων ἀλλ' ἐπίσης καὶ τῆς ἐκδιπλώσεως, ἀναπτύξεως τῶν σκέψεων»⁽¹³⁾. Τοῦτο παρατηρεῖ πᾶς τις, συχνάκις, ὅταν θασανίζεται νὰ ἀναπτύξῃ τὰ νοήματά του εἰς μίαν ξένην Γλῶσσαν: Ἔως ὅτου ἀνεύρῃ τὰς καταλλήλους λέξεις, διὰ τὴν ἔκφρασιν τῶν σκέψεων του, τοῦ διαφεύγουν αἱ ἰδέαι!

Η ΓΛΩΣΣΙΚΗ ΠΑΡΑΠΛΑΝΗΣΙΣ

Ἡ Γλῶσσα ἐνεργεῖ ἐπὶ τῆς Σκέψεως τόσοσιν θετικῶς ὅσον καὶ ἀρνητικῶς.

Ἄξιονημόνευτος εἶναι ἡ ἀκόλουθος παρατήρησις: «Εἰς τὴν Γλῶσσαν δὲν ἐπαναπαύεται μόνον ὅλη ἡ δύναμις τοῦ σκέπτεσθαι· αὕτη εἶναι ἐπίσης καὶ ἡ κυρία ἐστία πάσης παρανοήσεώς της»⁽¹⁴⁾. Πράγματι! Ἡ ἐπίδρασις, τὴν ὁποίαν ἐξασκεῖ ἡ Γλῶσσα ἐπὶ τῆς Σκέψεώς μας δύνανται σαφέστατα νὰ παρασταθῇ, ἐὰν λάθωμεν ὑπ' ὄψιν μας ὅτι αὕτη, ὄχι μόνον προάγει ἐκείνην, διὰ τῆς διαθέσεως αὐτῆς εὐχρήστων ἐννοιολογικῶν συμβόλων, λογικῶν συσχετιστικῶν μέσων καὶ κατηγορικῶν διατακτικῶν σχημάτων, ἀλλὰ εἶναι εἰς θέσιν, καὶ χωρὶς δυσκολίαν, νὰ παραπλανήσῃ καὶ νὰ ὀδηγήσῃ εἰς ἀδιέξοδον καὶ εἰς... παραλογισμοὺς τὴν Σκέψιν!...

(13) Dessoir, ἰδὲ Kainz 1964, σελ. 586.

(14) Hamann, ἰδὲ Junger, F., 1962, σελ. 150.

Τοῦτο ἦτο σαφέστατα γνωστὸν εἰς τὸν Σωκράτην, ὅταν οὗτος ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν Πρωταγόραν ἔλεγεν ὅτι οἱ Σοφισταὶ εἶναι ἱκανοί, διὰ τῆς Γλώσσης, τὴν Ἀλήθειαν εἰς ψεῦδος καὶ τοῦτο εἰς Ἀλήθειαν νὰ μεταστρέφουν.

Ἄλλὰ καὶ τὸ «συμπέρασμα τοῦ κροκοδείλου» τὸ ὁποῖον ἀναφέρει ὁ Stohr⁽¹⁵⁾ συνηγορεῖ εἰς τ' ἀνωτέρω. Ὁ μῦθος λέγει:

«Εἷς κροκοδείλος ἤρπασεν ἐν παιδίον καὶ ἡ Μήτηρ του καθημαγμένη καθικετεύει τὸ τέρας τοῦ Νείλου νὰ τῆς ἐπιστρέψῃ τὸ τέκνον της».

—Κροκοδείλος: Ἐὰν μαντεύσῃς τί θὰ κάμω, τότε θὰ ἐπανακτήσῃς τὸ τέκνον σου.

—Μήτηρ: Θὰ τὸ σκοτώσῃς...

—Κροκοδείλος: Ὅρθως! Ἐὰν δὲν τὸ ἐμάντευς, τότε θὰ ἐσκοτώνα τὸ τέκνον σου, ἐπειδὴ ἔσφαλες· ἀλλὰ καὶ τώρα θὰ τὸ σκοτώσω, διότι ὀρθῶς τὸ ἐμάντευσας! Ἐὰν δὲν θὰ τὸ ἔκαμα αὐτό, τότε δὲν θὰ τὸ εἶχες μαντεύσει ὀρθῶς.

—Μήτηρ: Ἐπειδὴ ὀρθῶς τὸ ἐμάντευσα, ὀφείλεις, κατὰ τὸ στοίχημα, νὰ μοῦ ἐπιστρέψῃς τὸ τέκνον μου· ἀλλὰ καὶ ἐὰν θὰ ἔσφαλα, τότε δὲν θὰ ἦτο ἀληθὲς ὅτι θέλεις νὰ τὸ σκοτώσῃς».

Ὁ κεκρυμμένος παραλογισμὸς εὐρίσκεται εἰς τὴν πλαγίαν κατονομασίαν διὰ τῆς χρησιμοποιήσεως τῆς ἐκφράσεως θ ἄ κ ἄ μ η ς ἀντὶ τῆς εὐθείας ἐκφράσεως: θ ἔ λ ε ι ς, δηλ. ἐὰν μαντεύσῃς τ ἰ θέλω νὰ κάμω, τότε δὲν θὰ πραγματοποιήσω τὴν ἀπόφασίν μου. Ἐὰν ἀντιθέτως συσχετίξῃ τις κυριολεκτικῶς τὴν ἔκφρασιν «θὰ κάμῃς» μετ' ἐκείνου, ὅπερ μέλλει νὰ συμβῇ καὶ οὐχὶ μετ' ἐκείνου, ὅπερ ἐ π ι θ υ μ ε ἰ τ α ι νὰ συμβῇ, τότε παρεισφύει ὁ κάτωθι παραλογισμὸς:

Ἐὰν μαντεύσῃς τί θὰ εἶναι ὁ Α, τότε δὲν θὰ εἶναι αὐτὸ ὁ Α...

Εἰς συναγωγὴν πορισμάτων δὲν προχωρεῖ ὁ ὑποφαινόμενος.

Ἡμεῖς κατεδείξαμεν πῶς, κατὰ τὰς ἀπόψεις τῆς συγχρόνου ἐπιστημονικῆς

(15) Ἰδὲ Kainz, 1964, σελ. 590.

Σκέψεως καὶ τῆ βοηθείᾳ τῆς συγχρόνου Γλώσσης, ἡ θαυμασία αὕτη ἀνθρωπίνῃ λειτουργία ὀλοκληροῦται καὶ ποῦ, δυνατόν, νὰ ὀδηγήσῃ ἢ χρησις καὶ ἡ κατάχρησις τῆς αὐτονομίας ἑκατέρας.

Θεωρῶν ὁμως στρατευμένον τὸν ἑαυτόν του, εἰς τὸ χρέος τῆς Ἀγάπης, ἐπιλέγει:

1) Τόσον ἡ ὀλοκλήρωσις τῆς ὑπάρξεως ὅσον καὶ ἡ εὐτυχῆς κοινωνικῆς ἔνταξις ἑκάστου ἀτόμου προϋποθέτει μίαν αὐξουσαν ἐνημέρωσιν τοῦ προσωπικοῦ μας «κώδικος γλωσσικῆς ἐπι-

κοινωνίας» καὶ κατακορύφου καὶ ὀριζοντίου προσανατολισμοῦ.

2) Διὰ τὴν ἐπίτευξιν ἀρίστου συντονισμοῦ καὶ τὴν ἀποφυγὴν «παρρασίων», εἰς αὐτὴν τὴν τρισδιάστατον ἐπικοινωνίαν μας εἶναι ἀναγκαία ἡ «ἐνδυσισ» καὶ ἡ «βάπτισις» — ὑπὸ Κυριακὴν ἔννοιαν! — τοῦ «κώδικος γλωσσικῆς ἐπικοινωνίας», πρὸ τῆς χρήσεώς του, εἰς τὴν Ἀγάπην καὶ Καλωσύνην!

ΘΕΟΦΙΛΟΣ ΚΟΤΣΜΑΝΙΔΗΣ

ΑΠ' ΤΟΝ «ΑΘΑΝΑΣΗ ΔΙΑΚΟ»
ΑΣΜΑ ΠΡΩΤΟΝ: Η ΠΑΡΑΜΟΝΗ
(Ἡ προσευχὴ τοῦ Διάκου)

Ἵταν ἡ μαῦρ' ἡ μάνα μου ἐμπρὸς σὲ μίαν εἰκόνα
Πλάστη μου μ' ἐγονάτιζε μὲ σταυρωτὰ τὰ χέρια
καὶ μόλεγε νὰ δεηθῶ γιὰ κειοὺς ποῦ τὸ χερμῶνα
σὰ λύκοι ἐτρέχαν στὰ βουνά, μὲ χιόνια μ' ἀγριοκαίρια,
γιὰ νὰ μὴ ζοῦνε στὸ ζυγὸ, ἐνωθῶ τὴ φωνή μου
νὰ ξεψυχᾷ στὰ χεῖλη μου, ἐσπάραζε ἡ καρδιά μου,
μοῦ ἐτρέμανε τὰ γόνατα, σὰν νᾶθελε ἡ ψυχὴ μου
νὰ φύγῃ μὲ τὴ δέσησιν ἀπὸ τὰ σωθικά μου.

Ἵστερα μόλεγε κρυφὰ νὰ σοῦ ζῆτῶ τὴ χάριν
νὰ μ' ἀειώσης μιά φορά, ἕνα σπαθὶ νὰ ζῶσω
καὶ νὰ μὴν ἔρθῃ ὁ θάνατος νὰ μ' εὔρῃ, νὰ μὲ πάρῃ
πρὶν πολεμήσω ἐλεύθερος, γιὰ σὲ πρὶν τὸ ματώσω.
Πατέρα παντοδύναμε! Ἵκουσες τὴν εὐχὴ μου.
Μοῦ φύτεψες μὲς στὴν καρδιά ἀγάπην, πίστην, ἐλπίδα,
ἔδωσες μίαν ἀχτίδα σου ἀθήρα στὸ σπαθὶ μου
καὶ μοῦ ἴπες: Τώρα πέθανε γιὰ μέ, γιὰ τὴν πατρίδα!

Ἵτοιμος εἶμαι Πλάστη μου! Λίγες στιγμὲς ἀκόμα
καὶ σθηῶνται τ' ἄστρα σου γιὰ μέ. Γιὰ μέ θὰ σκοτειδιάσῃ
τ' ὄμορφο γλυκοχάραμα. Θὰ μοῦ κλειστῇ τὸ στόμα
ποῦ ἐκελαδοῦσε στὰ βουνά, στὴ ρεματιά, στὴ βρύση,
θὰ μαραθοῦν τὰ πεῦκα μου. Ἵραχνιασμένη ἡ λύρα,
ποῦ μοῦ ἴταν ἀδελφοποιητὴ κι ὅπου μ' ἐμὲ στὴ φτέρην
ἀγκαλιασμένη ἐπλάγιαζε, τώρα θὰ μείνη στεῖρα
καὶ στ' ἄψυχο κουφάρι τῆς θεῆ νὰ βογκᾷ τ' ἀγέρι.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΒΑΛΑΩΡΙΤΗΣ (1824-1879)

ΤΑ ΝΑΡΚΩΤΙΚΑ

Κατά τὸν τελευταῖον καιρὸν καὶ ὁ παγκόσμιος καὶ ὁ ἑλληνικὸς τύπος ἀναγράφει πληροφορίας διὰ τὸ «κατάντημα» οὐκ ὀλίγων ἀτόμων, ἰδιαίτερος δὲ νέων. Συχνάκις μανθάνομεν διὰ τὸ ἄδοξον καὶ τραγικὸν τέλος αὐτῶν.

Διὰ τὰ πρόσωπα αὐτὰ πολὺς θόρυβος καὶ κρότος γίνεταί διὰ τὴν ὄλην δημοσίαν καὶ ἰδιωτικὴν ζωὴν των. Οἱ θαυμάσται των εἰς ὅλον τὸν κόσμον καὶ ἰδίως εἰς τὰς χώρας ὅπου δροῦν, εἶναι πολλοί. Ἄρκετοὶ νέοι καὶ νεάνιδες ἀσχολοῦνται ἐπὶ μακρὸν χρόνον. Καὶ τὴν μελέτην των καὶ τὰς ἄλλας ἀσχολίας των θυσιάζουν προκειμένου νὰ παρακολουθήσουν τὰ «ἔργα καὶ κατορθώματα» τῶν «διασημοτήτων» αὐτῶν. Τὸ τρομερώτερον δὲ εἶναι, ὅτι γίνεται συναγωνισμὸς μιμητισμοῦ τῶν ἀνωτέρω μὲ θύματα πολυάριθμα.

Εἰς μερικά κράτη ὅπου λειτουργεῖ ἀξιόλογος Στατιστικὴ Ἰντερesia καὶ κατὰ διαστήματα λαμβάνει χώραν σφυγμομέτρησις τῆς κοινῆς γνώμης δίδονται λίαν ἀνησυχητικοὶ ἀριθμοὶ διὰ τὴν ὄλην συμπεριφορὰν καὶ διαγωγὴν πολλῶν ἀτόμων καὶ δὴ τῶν νέων.

Ἐσχάτως πλεῖστα θύματα προέρχονται ἐκ ποικίλων ἀφορμῶν, ἰδίως δὲ ἐκ τῆς χρήσεως τῶν ναρκωτικῶν. Οἱ δημοσιεύμενοι ἀριθμοὶ εἶναι χαρακτηριστικοὶ τῆς λίαν ἐπικινδύνου καὶ θλιβερᾶς καταστάσεως. Ἐδημοσιεύθη προσφάτως ἐν Ζυρίχῃ μία ἀνακοίνωσις ἐξ ἀφορμῆς τῶν ἐργασιῶν τοῦ παγκοσμίου συνεδρίου ἐπὶ τῶν ναρκωτικῶν. Αὕτη περιλαμβάνει τὰ ἑξῆς: «Μόνον εἰς τὴν Ν. Ἰνδία πεθαίνουν κάθε ἡμέραν 4 ἄνθρωποι ἀπὸ δηλητηρίασιν ἐκ ναρκωτικῶν. Ἡ νεανικὴ ἐγκληματικότης αὐξήθη τὸν περασμένον χρόνον εἰς τὰς Η.Π.Α. καὶ εἰς τὸ 20%

τῶν περιπτώσεων οἱ δρᾶσται τῶν ἐγκλημάτων ἐνήγγησαν ὑπὸ τὴν ἐπήρειαν τῶν ναρκωτικῶν. Ὁ ἀριθμὸς τῶν τοξικωμῶν εἰς τὴν Εὐρώπῃν τριπλασιάσθηκε μέσα εἰς τὰ τελευταῖα 4 αὐτὰ χρόνια. Εἰς ὄρισμένας ψυχιατρικὰς κλινικὰς τοῦ Βερολίνου σημειώθη αὕξησις 900% ἀπὸ τὸ 1968 ἕως τὸ 1969 τῶν κλινῶν ποὺ καταλαμβάνονται ἀπὸ τοξικομανεῖς. Καὶ ἀνάμεσα εἰς αὐτοὺς ἐμφανίζεται ἐξαιρετικὰ ἠῤῥημένον τὸ ποσοστὸν τῶν παιδιῶν ἡλικίας 13 καὶ 14 ἐτῶν — ἀγοριῶν, κοριτσιῶν! Σύμφωνα μὲ τελευταίας στατιστικὰς ἐρεῦνας οἱ καταναλωτὰί χάσις καὶ μαριχουάνας μεταξὺ τῶν Ἑλβετῶν καὶ τῶν Σκανδιναυῶν ἔχουν αὐξηθῆ εἰς ἀριθμοὺς πολὺ μεγαλυτέρους ἀπ' ὅ,τι ἐπιστεῦτο μέχρι τώρα»⁽¹⁾.

Θλιβερὸς ἀπολογισμὸς! ἀνατριχιαστικοὶ ἀριθμοὶ!

Εἰς τὴν ὠραιότεραν πλατεῖαν τοῦ Λονδίνου, τὸ «Πικαντίλλυ», συγκεντρώνονται κάθε βράδυ οἱ ἐθελονταὶ τοῦ «Λενοὺ θανάτου», κυρίως νέοι. Εἰς τὰ ἐκεῖ πλησίον φαρμακεία ἀγοράζουν οἱ τοξικομανεῖς τὰς δόσεις των κατόπιν συνταγῆς ἰατρῶν. Ἰσοθέτησε τοῦτο ἡ Ἀγγλικὴ Κυβέρνησις διὰ νὰ ἀπαλλάξῃ τοὺς τοξικομανεῖς ἀπὸ τὴν ἐκμετάλλευσιν τῆς μαύρης ἀγορᾶς! Καὶ διὰ νὰ θέσῃ ὑπὸ ἔλεγχον τὴν κυκλοφορίαν καὶ τὴν κατανάλωσιν τῶν ναρκωτικῶν. Ἄγγλος ἐρευνητῆς ὑπολογίζει, ὅτι ἐφ' ὅσον συνεχισθῆ ὁ αὐτὸς ρυθμὸς αὐξήσεως τῶν τοξικομανῶν, κατὰ τὸ ἔτος 1990 θὰ ἔχουν φθάσει οἱ τοῖς ἑκατομμύριον. Τὰ πρῶτα συμπτώματα τῶν χρησιμοποιούντων ναρκωτικὰ εἶναι: Ἀπώλεια βάρους, χλωμότης, ἐξασθένησις ὀ-

(1) Βλ. Γεωργ. Μελέτη: «Πολέμα ἐξουπνα», σελ. 139.

ράσεως, μνήμης, άκοής, πολυλογία, γάγγραινα εις τὰ δάκτυλα ποδιών και χειρών μέχρι σημείου να αποκόπτονται ταύτα δια να σωθῆ τὸ ὑπόλοιπον σῶμα. Ὡσαύτως δημιουργοῦνται ὀπτικά παραισθήσεις, ὑστερικά φωναί, ἄλλαι ἐκδηλώσεις τύπου ἐπιληπτικῶν κ.λ.π. Ἰδιαιτέρως τὸ L.S.D. προκαλεῖ τρομακτικὰς παραισθήσεις, αἱ ὁποῖαι ὀδηγοῦν εἰς τὸν θάνατον. Οἱ χρησιμοποιοῦντες τοῦτο νομίζουν, ὅτι εἶναι «ταξιδιῶται» ἢ «πτηνὰ» και προσπαθοῦν να «πετάξουν» ἀπὸ παράθυρα ἢ στέγας. Ἄλλοι ἔχουν τὴν παραισθήσιν, ὅτι εἶναι τετράποδα και ἀνεβαίνουν εἰς δένδρα ἢ ὅτι εἶναι ἰχθύες και πίπτουν εἰς τὴν θάλασσαν, ἢ εἰς λίμνας. Μερικοὶ ἄλλοι δὲν εἶναι δυνατὸν να κάμουν διακρίσιν μεταξὺ ἐμφύχων και ἀψύχων θεωροῦν τοὺς ἑαυτοῦς των ἄυλους και τραυματίζονται εἰς τὴν προσπάθειάν των να διαπεράσουν ἕνα τοῖχον. Μὲ ὀλίγα λόγια καθίστανται σχιζοφρενεῖς. Ὁ Ἄγγλος καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Μάντσεστερ Κόκκετ ἔδωκεν εἰς τὴν δημοσιότητα συμπεράσματα ἐρευνῶν, τὰς ὁποίας ἔκαμε μεταξὺ 2500 νέων, οἱ ὁποῖοι εὗρισκοντο ὑπὸ ἐπιτήρησιν εἰς ἀναμορφωτικὸν κατάστημα. Ἀποφαίνεται, ὅτι ἡ πλέον ἐπικίνδυνος ἡλικία διὰ τὸν ἐθισμὸν εἰς τὰ ναρκωτικά εἶναι τὸ 15ον ἔτος, χωρὶς και να ἀποκλείεται μερικὰς φορὰς και ἡ ἑναρξὶς ἀπὸ τὸ 11ον. Ὑποδεικνύει ἔντασιν τῶν μέτρων ἐλέγχου και κυρίως ἐφαρμογὴν αὐστηρῶν νόμων.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον μᾶς δίδει πλέον ἑναργῆ τὴν πραγματικότητα εἶναι αἱ περιγραφαὶ τοῦ «καταντήματος και τραγικοῦ τέλους» τῶν χρησιμοποιούντων τὰ ναρκωτικά.

Παρέχομεν πληροφορίας διὰ μερικοὺς ἀπὸ πρόσφατα περιστατικά:

α) Ἡ Τζαϊίνις Τζόπλιν «δὲν ὑπάρχει πλέον», ἀνέγραψαν αἱ ἐφημερίδες. Ἀπέθανεν αἰφνιδίως εἰς ἡλικίαν 27 ἔτων ἀπὸ χρῆσιν ναρκωτικῶν. Ἦτο διάσημος μουσικὸς με ἰσχυρὰν φωνήν. Ἀπεκαλεῖτο «λέαινα τοῦ Ρόκ». Μετείχε μεγάλων μουσικῶν και θεατρικῶν συγκροτημάτων. Εἶχεν ἀποκτήσει πάρα πολλοὺς θαυμαστάς. Μετὰ τὴν χρῆσιν τῶν ναρκωτικῶν ὅταν ἐτραγουδοῦσεν, ἤρχισε να κινῆ με μανίαν τὸ σῶμα της και ἔκανε φοβεροὺς μορφασμοὺς ἀγωνίας πού προέδιδον τὸ ἔσωτερι-

κὸν δράμα της. Τὰ πόδια της και τὰ μπράτσα της ἦσαν κατατρυπημένα ἀπὸ ἐνέσεις παραισθησιογόνων. Ἡ ἰδία ὀλίγον πρὶν ἀποθάνη εἶχε δηλώσει μελαγχολικά: «Εἶμαι ἕνα θῦμα τῶν ἐνοστικῶν μου. Εἶμαι γεμάτη συγκινήσεις και ταραχὴν και θέλω να ἡρεμησω...».

β) Εἰς Κωνσταντινούπολιν ἀπέθανε προσφάτως εἰς ἡλικίαν 22 ἔτων ἡ Περικιάν, «Βασίλισσα τῶν χίππυς». Αἱ ἐφημερίδες ἀνέγραψαν «ἀπέθανεν ἀπὸ τὸν πολὺν ἔρωτα και τὴν μαριζουάνα». Ὁ θάνατός της ἦτο τὸ ἀποκορύφωμα τοῦ δράματός της. Ἡ κηδεῖα της ἦτο τὸ ἀποκορύφωμα ὑποκρισίας. Μετὰ τὴν κηδεῖαν οἱ χίππυς εἰς τὸ (Σουλτὰν Ἀχμέτ) τὴν «ἐτίμησαν» με τὴν συνέχισιν τοῦ γλεντιοῦ των, ὅπως κάθε βράδυ και με τὴν ἐκλογὴν τῆς «νέας βασιλίσσης».

γ) Ἡ Ἰνγκερ Στήβενς ἐκ Σουηδίας και δρῶσα εἰς τὴν Ἀμερικὴν εὐρέθη νεκρὰ εἰς τὸ κρεβάτι της, εἰς τὴν βίλλαν της, εἰς Χόλλυγουντ. Ὁ ἰατροδικαστῆς διεπίστωσε «θάνατον ἀπὸ κατάχρησιν βαρβιτουρικῶν». Ἦτο διάσημος. Εἶχε λάβει πολλὰ βραβεῖα τῆς Ἀμερῆας και ἐκέρδιζε πολλὰ χρήματα ἀπὸ τὸ θέατρον κ.λ.π. Καὶ ὁμως δὲν ἦτο εὐτυχής... Εἰς τὴν περίπτωσίν της ἐπανελήφθη τὸ δράμα τῆς ὡσαύτως «διασήμου» Μονρόε.

δ) Ἡ Μάρι Μπάουμαν. (Κόβερ - γκέρλ) 21 ἔτων εἰς τὸ Μόναχον ἠτοκτόνησε κατόπιν λήψεως ἰσχυρᾶς δόσεως Ἐλ-Ἐς-Ντι και 30 καπουλῶν μορφίνης. Ἡ μητέρα της Κα Ἐλιζ Μπάουμαν μετὰ τὴν ἀνακάλυψιν, ὅτι ἡ κόρη της ἦτο τοξικομανὴς μετέβαινε ἔξω ἀπὸ ἕνα χορευτικὸν κέντρον τοῦ Μονάχου και ἐπεδείκνυε πρὸς τοὺς συγκεντρωμένους νέους φωτογραφίας τῆς θυγατρὸς της. «Ἐδῶ τὴν βλέπετε γεμάτη ζωή, γελαστή, να κἀνη ὄνειρα... Νά, ὁμως ἡ Μάρι μου 6 μῆνες ἀργότερον. Τὸ χάσις τὴν εἶχε μεταμορφώσει ἔτσι. Ἐρχομαι ἐδῶ διὰ να σᾶς προφυλάξω. Μὴν παίζετε με τὴν ὑγείαν σας...». Καὶ ἐνῶ ἡ μητέρα διεξῆγγε τὸν ἀγῶνα αὐτόν, μετ' ὀλίγον χρόνον εἶδε τὴν φωτογραφίαν τῆς τραγικῆς θυγατρὸς της εἰς τὰς ἐφημερίδας με τὴν γνωστοποίησιν τῆς αὐτοκτονίας της. Δέον δὲ να σημειωθῆ, ὅτι πρὸ ὀλίγου μόλις και-

ροῦ μὲ τὸν ἴδιον τρόπον εἶχεν αὐτοκτονήσει καὶ ὁ φίλος της.

ε) Ὁ Πέτρος - Πάτρικ - Πίλον εἰς Η.Π.Α. σπουδαστής, 18 μόλις ἐτῶν καὶ ἐκ καλῆς οἰκογενείας ἠυτοκτόνησε βληθεὶς μὲ σφαῖραν εἰς τὴν κεφαλὴν. Ἀπὸ 7 μῆνων εἶχε καταστῆ ναρκοτικομανής. Ἀφήκεν μίαν ἐπιστολήν, ἣ ὁποία εἶναι λίαν χαρακτηριστικὴ καὶ διδακτικὴ: «Ἐάν κάποιος σᾶς προσφέρει ναρκοτικά — γράψτε — σταθῆτε περισσότερα ἀνδρας καὶ ἀπαντήστε τὸν ὅχι. Πάρετε σάν παράδειγμα τὸν ἑαυτὸν μου. Δὲν θέλω κανεὶς νὰ ζῆση σ τὴν κόλασι πὺ ἐζήσα ἐγὼ καὶ πὺ ζῶ ἀκόμη. Ἐάν δεχθῆτε, οἱ «ἴδιοι φίλοι» πὺ θὰ σᾶς τὸ προσφέρουν «δωρεάν» θὰ ἀρχίσουν ἀργότερα ὅταν συνηθίσετε νὰ σᾶς ζητοῦν χρήματα. Καὶ δὲν θὰ σταματήσουν ἐκεῖ. Θὰ ἀρχίσουν νὰ σᾶς δίνουν, μὲ χαμηλότερες στὴν ἀρχὴ τιμές, πὺ θὰ τὶς ἀνεβάσουν ἀργότερα, ὅλο καὶ ἰσχυρότερα ναρκοτικά».

«Οἱ ἴδιοι δὲν τὰ χρησιμοποιοῦν γιατί ξέρουν τὴν καταστροφὴ πὺ φέρουν. Θυμηθῆτε ὅμως, ὅτι οἱ ἴδιοι πὺ σᾶς ἔδωσαν μαριχουάνα, θὰ σᾶς δώσουν ἀργότερα ἠρωϊνὴ» ξέρετε γιατί; Γιὰ νὰ σᾶς πάρουν περισσότερα χρήματα, καταστρέφοντας ἐσᾶς. Ἐπὶ ἑπτὰ μῆνες ἐχρησιμοποίησα ὅλων τῶν εἰδῶν τὰ ναρκοτικά. Ἄλλαξαν τὶς ιδέες μου γιὰ τὴν ἀγάπη, κατέστρεψαν τὶς φιλοδοξίες μου καὶ τὴν οἰκογενειακὴ μου ζωὴ, πὺ ἦταν τὸ πᾶν γιὰ μένα πρὶν ἔλθουν αὐτά. Τὰ ναρκοτικά προσφέρουν μερικὲς στιγμὲς εὐτυχίας, εἶναι ἀλήθεια. Κάθε μιά, ὅμως ἀπὸ τὶς στιγμὲς προσφέρει τὸν ὄλεθρον ἐνὸς ὀλοκλήρου αἰῶνα, ὁ ὁποῖος μένει ἀνεξίτηλος».

στ) Ὁ Νέγρος Τζιμ Χέντριξ θυελλώδης μουσικὴ φυσιογνωμία. Ἐγοήτευε τοὺς πολλοὺς μὲ τοὺς ἤχους τοῦ τραγουδιοῦ καὶ τῆς κιθάρας του. Ἐντὸς ὀλίγων ἐτῶν ἐκέρδιζε τεράστια ποσά. Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς δίσκους του εἶχον πωληθῆ εἰς περισσότερα ἀπὸ 1.000.000 ἀντίτυπα. Παρ' ὅλην τὴν δόξαν καὶ τὰ πλοῦτῃ ἐγένεν αἰχμάλωτος τῶν ναρκοτικῶν. Εἰς τὴν ἡλικίαν τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ἐνοιωθε φοβερὰ ἀπογοητευμένος. Εἰς ἓνα δημοσιογράφον εἶχε δηλώσει: «Σᾶς φαίνομαι ἐλεύθερος; Καὶ ὅμως δὲν εἶμαι καθόλου... Δίδω αὐ-

τὴν τὴν ἐντύπωσιν ἐπειδὴ κινεῖμαι διαρκῶς...». Ἡῤῥεσαν τὰς δόσεις τῶν δηλητηρίων καὶ τὸ τραγικὸν τέλος ἐπῆλθεν εἰς τὸ Λονδῖνον εἰς τὴν ἀμὴν τῆς νεανικῆς ἡλικίας του. Ἀξίζει νὰ γνωστοποιήσωμεν τὴν δῆλωσιν τοῦ πατέρα του μετὰ τὸν θάνατον τοῦ παιδιοῦ του: «Δὲν ξεγελάστηκα ποτὲ ἀπὸ τὴν φήμην του, οὔτε ἀπὸ τὰ χρήματα πὺ ἐκέρδιζε. Γνώριζα, ὅτι ἀνῆκεν εἰς ἓνα κόσμον ἄρρωστον καὶ ὅτι θὰ τὸν παρεμόνευαν ὅλα τὰ ἐνδεχόμενα. Πολλὰς φορὰς εἶχομεν ἔλθει εἰς συγκρούσεις, ἀλλὰ πάντοτε μοῦ ἔλεγε τὸ γνωστὸ τροπᾶριον, ὅτι ἡ δική μου γεννὰ εἶναι ξεπερασμένη καὶ νεκρὰ καὶ ὅτι αὐτὸς ἐκπροσωποῦσε μιὰ νέα γεννὰ ἀπηλλαγμένη ἀπὸ τὶς κακομοιριὰς τῆς παληᾶς. Τὸ θλιβερὸν τέλος του μὲ συνέτριψεν ἂν καὶ δὲν μὲ ἀφνιδίασεν. Ἄς χρησιμεύσῃ ἡ κατάληξις του σάν παράδειγμα πρὸς ἐκείνους τοὺς νέους ὅλου τοῦ κόσμου πὺ ἔχουν χάσει κάθε ἐπαφὴ μὲ τὴν πραγματικότητα».

ζ) Τὸ τραγικότερον δὲ τοῦ τελευταίου καιροῦ 144 νέοι ἐκάησαν ἐντὸς κέντρον διασκεδάσεως εἰς Σαίν - Λωράν - Ντυπὸν τῆς Γαλλίας. Ἡ κραιπάλη καὶ ἠἀποχαύνωσις ἐκ τῆς παναφροδισιακῆς ἀπολαύσεως καὶ ἡ χρῆσις τῶν ναρκοτικῶν κ.λ.π. τοὺς ἀπεστέρησε τῆς ἐτοιμότητος νὰ εἶναι εἰς θέσιν ν' ἀντιδρᾶσουν ἢ νὰ ἀντιληφθοῦν ἐγκαίρως τὸν κίνδυνον. Τὸ θλιβερότερον εἶναι, ὅτι οἱ γονεῖς τῶν νέων ἐζήτησαν εὐθύνας ἀπὸ τὰς ἀρχάς, διότι δὲν εἶχον λάβει μέτρα ἀσφαλείας. Οἱ ἴδιοι ὅμως οἱ γονεῖς ποῖα μέτρα εἶχον λάβει ὅταν ἄφηναν ἀσύδοτα τὰ παιδιά των νὰ χορευθοῦν, νὰ πίνουν κ.λ.π. εἰς ἀπομονωμένον καὶ κλειδωμένον κέντρον; Δὲν θρηνοῦν πὺ εὔρεν ὁ θάνατος τὰ παιδιὰ των εἰς τοιοῦτον κέντρον;

η) Εἰς ἓνα ἀπὸ τὰ πλέον ἀκριβότερα σχολεῖα τῆς Ἀγγλίας εἰς Οὐάϊκομπ Ἄμπεϋ διεπιστώθη, ὅτι μαθητῆριαι 16-17 ἐτῶν διωργάνων «μυστικὰ» πάρτυ καὶ ἐκάπνιζον ἀρετὰς φορὰς μαριχουάνα. Ἐγένετο μέγα σκάνδαλον καὶ ἐγνωστοποιήθη εὐρύτατα ἡ ἀνησυχία τῶν γονέων.

θ) Εἰς τὴν 89ην ὁδὸν τῆς Ν. Ὑόρκης εὐρίσκεται τὸ «odyssey House». Εἶναι τὸ «σπίτι τῶν νεαρῶν τοξικομανῶν» ἡλικίας 9-20 ἐτῶν. Εἰς τοῦτο νο-

σηλεύονται και θεραπεύονται ένιστε άνω των δύο χιλιάδων παιδιών. Τα πλείστα έγένοντο τοξικομανείς από την άχαλίνωτον έλευθερίαν και την άδιαφορίαν των γονέων των και άλλων ύπευθύνων προσώπων. Είναι λίαν συγκινητικά και διδακτικά αι έξομολογήσεις τας όποιας κάμνουν οι μικροί εις άρμόδια πρόσωπα.

ι) Ό πρωταθλητής βαρέων βαρών και πρωτοπυγμάχος Τσάρλς «Σόννυ» Λίστον 38 έτών δέν ύπάρχει πλέον. Εύρέθη νεκρός μετά μίαν έβδομάδα από του θανάτου του. Έλάμβανεν από έτών ναρκωτικά. Από της χρήσεως των ποικίλων τοξικών ουσιών κατέρρευσαν αι δυνάμεις του και είχε περάσει εις τό περιθώριον. Τα ναρκωτικά του άφήρσαν την μεγάλην δύναμιν, τας πολλές τιμάς, δόξας και τα σημαντικά χρηματικά όφελή.

ια) Και ένα λίαν έντυπωσιακόν γεγονός άνηγγέλη προσφάτως: «Τά ναρκωτικά κατέστρεψαν τους Μπήτλς». Άνεκονώθη τοϋτο εδρύτατα. Αυτή είναι ή άληθινή αίτια της διαλύσεως του πλέον διασήμου συγκροτήματος έλαφράς μουσικής. «Θέλω νά γλυτώσω από αυτήν την παγίδα», διακηρύσσει ό ένας έξ αυτών ό Πώλ Μάκ Κώρτενϋ. Και άλλοι θιασώται τους άνήγγειλαν: «Τά ναρκωτικά έσπαράλιασαν τά νεϋρα τους».

ιβ) Έσχάτως έλληνικόν περιοδικόν έδημοσίευσεν έν μεταφράσει άρθρον Γάλλου δημοσιογράφου, του Άλαίν Νογκέ με τόν τίτλον «Τά καρβάνια της άπωλειάς».

Άναφέρει τί συμβαίνει εις τό έξωτερικόν Νεπάλ, εις τους πρόποδας των Ίμαλαίων. Χιλιάδες χίπτις από την Εϋρώπην και την Άμερικην μεταβαίνουν εκεί διά νά γνωρίσουν τόν Βούδδαν, την γιόγκα και τό χάσις.

Τά όσα γράφει είναι τρομερά και θεβαιώνουν τό κατάντημα των «πολιτισμένων».

Παραθέτει και μερικάς φωτογραφίας, αι όποια άποτροπιασμών και φρίκην προκαλούν.

Εις την Ζούγκλαν ίσως ή διαβίωσις νά είναι κάπως άνθρωπινωτέρα. Μεταβαίνουν εκεί διά νά έξασφαλίσουν τό «νιρβάνα» του Βουδδισμού, δηλαδή την ήρεμίαν, άμερμνησίαν κ.λ.π. Έξασφαλίζουν όμως

πολύ ένωρίτερον άφθονίαν χάσις. Έκει τό χάσις και ή μαριχουάνα πολούνται έλεύθερα, εις την άγοράν ή και εις κρατικά ή ιδιωτικά καταστήματα. Η τιμή των είναι πολύ μικρά, έξευτελιστική. Προσφέρονται πολλάκις και δωρεάν.

Τό κάπνισμα του χάσις γίνεται με δλόκληρον ιεροτελεστίαν. «Συχαίνεται» κανείς νά βλέπη σηνάς καπνιστών, ανθρώπων, οι όποιοι λίαν συντόμως καταντούν σωματικά και ψυχικά νανάγια, άληθή ράκη. Κτηνώδης ζωή!

Έχομεν εις την διάθεσίμ μας και άλλα περιστατικά. Νέοι και νέαι «καλών και άριστοκρατικών» οικογενειών εις τό άνθος της ήλικίας των άποθνήσκουν κατά τόν δραματικώτερον και σπαρακτικώτερον τρόπον εκ της χρήσεως των πάσης φύσεως ναρκωτικών. Κατόπιν όλων των άνωτέρω παραδειγμάτων διαπιστούται άπολύτως ποϋ οδηγεί ό «ιδεοσθισμοϋ» ό όποιος κατατρώγει τόν ανθρώπινον όργανισμόν. Έπνωτίζει με τό ήδονιστικόν δηλητήριον και παραλύνει κάθε αντίδρασιν ύγείας. Με τό σύνθημα της άπολύτου έλευθερίας, τό όποιον διατυμπανίζεται, ώθείται μέγα μέρος της ανθρωπότητος εις τόν όλεθρον, άποδεικνύεται δέ, ότι τόν θάνατον δέν φέρει μόνον ό πόλεμος, αλλά και τά ναρκωτικά και τό σέξι. Όσαύτως ή μουσική, τό θέαμα, ό χορός, ή μόδα, ό τύπος κ.λ.π. Και μάλιστα όταν όλα αυτά με τρόπον κυνικόν προπαγανδίζουν την «όλασιν» των ναρκωτικών ένισχύουν τόν άρξάμενον κατήφορον και έκτροχιασμόν.

Όλη αυτή ή κατάστασις επαναφέρει δυστυχώς τόν «καλιμβαρβαρισμόν», ως λέγει και ό καθηγητής κ. Άλ. Τσιριντάνης. Και άλλος σύγχρονος συγγραφεϋς ό κ. Γ. Μελέτης συμπληρώνει:

«Η ανθρωπότης από τόν βαρβαρισμόν έπροχώρησεν εις τόν πολιτισμόν. Και τώρα από τόν πολιτισμόν καλπάζει προς τόν βαρβαρισμόν». Είναι δέ γνωστόν από την ιστορίαν, ότι ή συμφιλίωσις με τόν βαρβαρισμόν σημαίνει έξάφασμόν.

Τό κακόν έχει παραφάνει. Από παντού ύψώνονται σήματα κινδύνου και μεγάλης άπειλής. Έπί τέλους συνεκινήθησαν και γονείς και Σωματεία και ήγέται κρατών. Όλοι διακηρύττουν, ότι πρέπει νά προ-

λάβωμεν πριν έπεκταθῆ πολὺ τὸ κακόν. Συνιστοῦν δὲ τὴν λήψιν αὐστηρῶν καὶ συντόνων μέτρων.

Ἀναφέρομεν τὰ ὅσα ἐδήλωσε προσφάτως ὁ Πρόεδρος Νίξον: «Ὅσον εὐρίσκομαι εἰς τὸν Λευκὸν Οἶκον δὲν πρόκειται νὰ υπάρξῃ χαλάρωσις τῆς ἐθνικῆς προσπάθειας νὰ ἐλέγχεται καὶ νὰ ἀποβάλλεται πᾶσα ρυπαρότης ἀπὸ τὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους...». Καὶ ἄλλοτε παρόμοια καὶ αὐστηρότερα ἔχει δηλώσει ἐξ ἀφορμῆς τοῦ αὐξανομένου ρεύματος τῆς πορνογραφίας, τῆς αὐξήσεως τῶν τοξικομανῶν, τῆς διαπράξεως ἀποτροπαίων ἐγκλημάτων κ.λ.π. Μάλιστα εἶναι ἡ πρώτη φορά, καθ' ἣν κατὰ τὰ τελευταῖα 40 ἔτη πρόεδρος τῶν Η.Π.Α. ἀπορρίπτει πόρισμα Προεδρικῆς Ἐπιτροπῆς, ἡ ὁποία δὲν ἐθεώρησε σοβαροῦς τοὺς ἀνωτέρω κινδύνους.

Καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία ἔπραξε τὸ καθῆκον τῆς. Προσφάτως ἐδημοσιεύθη νόμος περὶ αὐστηροτέρας τιμωρίας τῶν παρβατῶν.

Τ' ἀνωτέρω δὲν ἐγράψαμεν διὰ νὰ τὰ γνωστοποιήσωμεν πρὸς τοὺς Ἕλληνας. Οἱ περισσότεροὶ γνωρίζουν τί συμβαίνει εἰς τὰς ἄλλας χώρας. Ἀναγνωρίζουν τὸν ἀπειλητικὸν κίνδυνον καὶ ὑπολογίζουν τὸ ποῦ θὰ ὀδηγηθῆ ἡ ἀνθρωπότης, ἐὰν συνεχισθῆ ἡ ἰδίᾳ κατάστασις. Τὸ κακὸν ὅμως φαίνεται, ὅτι ἀρχίζει νὰ ἐμφανίζεται καὶ εἰς τὴν

χώραν μας. Τὸ φέρουν οἱ «τουρίσται» καὶ μερικοὶ ἰδιοὶ μας, μεταβαίνοντες εἰς τὸ ἐξωτερικὸν καὶ γενόμενοι τοῦ παρὰ εἰσοσούτων ναρκωτικῶν⁽²⁾. Θ' ἀφήσωμεν νὰ ἐπεκταθῆ ἡ συμφορὰ; Εἶναι νομίζομεν καιρὸς νὰ κινητοποιηθῶμεν διὰ σταυροφορίας.

Καλοῦμεθα, ὅθεν, ὅλοι καὶ κυρίως οἱ γονεῖς, οἱ ἐκπαιδευτικοί, οἱ κληρικοὶ καὶ ἡ Πολιτεία νὰ ἐπαγρυπνῶμεν καὶ νὰ ἀγωνιζώμεθα μὲ καλὴν διάθεσιν καὶ ἰδίως μὲ παιδαγωγημένον καὶ ψυχολογημένον τρόπον.

ΒΑΣ. Θ. ΑΛΕΞΟΠΟΥΛΟΣ

(2) Εἰς τὸ ἐσχάτως συγκληθὲν εἰς τὸ «δῶμα τοῦ Νοσοκομείου Εὐαγγελισμοῦ», Συμπόσιον περὶ τῶν ψυχοφαρμάκων, οἱ λαθόντες μέρος ἰατροὶ ἀνεκοίνωσαν ὅτι ἐφθασε καὶ εἰς τὴν χώραν μας τὸ παραισθησιογόνον L.S.D. Μάλιστα εἰς εἶπεν, ὅτι εἶδεν ἓνα αὐτοκίνητον νὰ φέρῃ τὸ σῆμα «FLY — LSD, δηλ. «Πετᾶτε μὲ L.S.D.», διὰ νὰ πιστοποιηθῆ ὅτι ἡ κατάστασις παραισθησίας, ἡ ὁποία δημιουργεῖται μὲ τοῦτο ὀνομάζεται «ταξίδι». Ἄλλοι προσέθεσαν ὅτι ἀρκετοὶ ἀπὸ περιέργειαν ἐπιδιώκουν νὰ δοκιμάσουν τὸ L.S.D. Εἰς τὴν χώραν μας ἀπαγορεύεται ἡ κυκλοφορία του. Τὸ Συμπόσιον ἔκρουσε τὸν κώδωνα τοῦ κινδύνου καὶ συνέστησε μεγάλην ἐπαγρύπνησιν καὶ ἐλεγχον τῶν εἰσερχομένων τουριστῶν, διότι κάλλιστα εἶναι δυνατόν τὸ «μικρόβιον νὰ εἰσέλθῃ καὶ εἰς τὰ ἐλληνικὰ σπῆτια».

ΤΟ ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΚΟΛΛΕΓΙΟΝ ΤΗΣ ΑΜΕΡΙΚΗΣ

Τὸ Ἑλληνικὸν Κολλέγιον, ἰσότημον Πανεπιστημιακὸν Ἰδρυμα ὑπὸ τὴν αἰγίδα τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδόξου Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς, ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο Σχολάς, τὴν Σχολὴν τῶν Ἐλευθέρων Τεχνῶν καὶ Ἐπιστημῶν καὶ τὴν Ἱεράν Θεολογικὴν Σχολὴν τοῦ Τιμίου Σταυροῦ. Διπλῆ ἢ δομὴ καὶ ἡ μορφή τοῦ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου, διπλοῦς ὁ σκοπὸς του, διπλὰ τὰ ἰδανικά του καὶ ἡ φιλοσοφία του. Καὶ ἡ φιλοσοφία του διπλῆ, διότι βασίζεται καὶ οἰκοδομεῖται καὶ ὑψώνεται ἐπάνω εἰς τοὺς δύο ἀκλονήτους θράχους, τὴν Ἑλληνικὴν Παιδείαν καὶ τὴν Ὁρθόδοξον Χριστιανικὴν Θεολογίαν καὶ ζωὴν. Αὐτοὶ εἶναι οἱ δύο πόλοι, περίξ τῶν ὁποίων κινεῖται καὶ θὰ κινήται πάντοτε τὸ Ἑλληνικὸν Κολλέγιον.

Σκοπὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου, εἰς τὴν μεγάλην αὐτὴν χώραν τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς εὐκαιρίας, εἶναι νὰ μεταλαμπαδεύσῃ εἰς τοὺς τροφίμους του, καὶ δι' αὐτῶν εἰς τὰ πλατύτερα στρώματα τῆς ἀμερικανικῆς κοινωνίας, ὅλα τὰ ἀνθρωπιστικὰ ἰδεώδη, ὅπως τὰ ἐξῆσαν καὶ τὰ διεισέπωσαν ὁ Σωκράτης, ὁ Πλάτων, ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Ὅμηρος, ὁ Αἰσχύλος, ὁ Εὐριπίδης. Καὶ χρειάζεται ἡ σημερινὴ κοινωνία αὐτὸ τὸ μήνυμα, πού ἔρχεται ἀπὸ τὰ θάθη τῶν αἰώνων. Μέσα εἰς τὴν τεχνοκρατικὴν καὶ τεχνοκρατουμένην κοινωνίαν μας αἱ ἀνθρωπιστικαὶ σπουδαί, δηλαδὴ ἡ προσπάθεια νὰ σπουδάσωμεν πῶς νὰ γίνωμεν πάλιν ἀνθρωποὶ, οἱ ἰσορροπημένοι καὶ ἐλεύθεροὶ ἀνθρωποὶ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, θὰ ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν ἐποχὴν μας τὸ αἶσθημα τῆς εὐθύνης, τοῦ μέτρου τοῦ ἠθικοῦ κάλλους καὶ τῆς ψυχικῆς ἀνωτερότητος.

Ἄλλὰ τὸ Ἑλληνικὸν Κολλέγιον ἀποβλέπει καὶ εἰς ἄλλους σκοπούς: τὴν καλλιέργειαν τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ, ὅπως οὗτος διεμορφώθη ὑπὸ τὴν πνοὴν καὶ ἐργασίαν τῶν μεγάλων πατέρων τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἄλλων ἀνθρώπων τῶν γραμμάτων κατὰ τὴν με-

σαιωνικὴν περίοδον.

Μαζὶ μὲ τὴν ἀρχαίαν, τὴν Ἑλληνικὴν καὶ τὴν Βυζαντινὴν περίοδον, τὸ Ἑλληνικὸν Κολλέγιον εἶναι κέντρον διδασκαλίας καὶ ἐρεύνης τῆς ἱστορίας τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ ἀπὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἕως σήμερον.

Πλὴν τοῦ τμήματος τῶν Ἑλληνικῶν Γραμμάτων καὶ Σπουδῶν, ὅπου διδάσκεται ἡ γλῶσσα, ἡ φιλολογία, ἡ ἱστορία, ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ αἰωνία παράδοσις γενικῶς τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὸ Ἑλληνικὸν Κολλέγιον περιλαμβάνει δύο ἀκόμη τμήματα ἢ σχολάς: τὸ τμήμα Θρησκείας - Φιλοσοφίας, κατὰ τὰ ἀμερικανικὰ πρότυπα, καὶ τὸ τμήμα Γενικῶν Ἀνθρωπιστικῶν Σπουδῶν, εἰς τὸ ὁποῖον διδάσκονται μαθήματα ἀγγλικῆς γλῶσσης καὶ φιλολογίας, ψυχολογίας, κοινωνιολογίας, ἀνθρωπολογίας, μουσικῆς καὶ καλῶν τεχνῶν.

Τὸ Ἑλληνικὸν Κολλέγιον εἶναι ἀκόμη μικρόν. Ἐχει ἐπίγνωσιν τῶν περιθωρίων, μέσα εἰς τὰ ὁποῖα μπορεῖ νὰ ἐργασθῇ. Ἄλλ' αὐτὸ δὲν ἔχει σημασίαν. Σημασίαν ἔχει, τὸ γεγονός ὅτι ὑπάρχει εἰς τὴν μεγάλην αὐτὴν Χώραν ἐν Κέντρον μικρὸν μὲν εἰς Χέροσ, μεγάλο ὁμως εἰς τὴν ψυχὴν καὶ τὰ ἰδανικά, διὰ νὰ προσφέρῃ τὸ μήνυμα τῆς Ἑλληνικῆς Παραδόσεως ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων μέχρι τῶν νεωτάτων χρόνων.

★ ★ ★

Ὁ δεῦτερος πόλος, περίξ τοῦ ὁποῖου περιστρέφεται τὸ Ἑλληνικὸν Κολλέγιον εἶναι ἡ Θεολογικὴ μας Σχολή. Τὸν Τιμιόν Σταυρόν ἔχει σάν σύμβολον, σύμβολον θυσίας καὶ αὐταπαρνήσεως, ἀλλὰ καὶ σύμβολον πού ὀδηγεῖ εἰς τὴν νίκην καὶ τὴν χαρὰν τῆς Ἀναστάσεως. Τελεῖ ὑπὸ τὴν ἀμεσον προστασίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ μας Πατριαρχείου καὶ τὴν πατρικὴν εὐθύνην τοῦ Σεβασμιωτάτου Ἀρχιεπισκόπου Ἀμερικῆς. Δύναται νὰ εἴπῃ κανεὶς, ὅτι ἔχει δύο βασικούς σκοπούς ἢ Θεολογικὴ μας Σχο-

λή, ἅφ' ἑνὸς μὲν νὰ προετοιμάζῃ τοὺς μέλλοντας κληρικούς μας καὶ ἅφ' ἑτέρου νὰ παρουσιάσῃ καὶ νὰ ἀποτελεῖ τὴν ζωντανὴν μαρτυρίαν τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδοξίας εἰς τὸ δυτικὸν ἡμισφαίριον. Οἱ φοιτηταὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς προετοιμάζονται ἐπὶ τέσσαρα ἔτη εἰς τὴν Σχολὴν τῶν Ἑλληνικῶν ἀνθρωπιστικῶν Σπουδῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου καὶ ἀκολούθως εἰσάγονται εἰς τὴν Θεολογικὴν Σχολὴν μετὰ ἑλληνοπρέπειαν, διαποτισμένοι μετὰ νάματα τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας, κάτοχοι τῆς ἀθανάτου ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ εὐγνώμονες πρὸς τὴν Ἑλληνικὴν Ἀρχιεπισκοπὴν Ἀμερικῆς καὶ τὴν Ἑλληνικὴν Ὁμογένειαν.

Ἡ Ἑλληνικὴ Ὁρθοδοξία, εἰς τὴν ὁποίαν οἱ φοιτηταὶ καταρτίζονται ἐν τῇ Θεολογικῇ μας Σχολῇ, δὲν εἶναι στεγνὴ, κοσμικὴ σοφία, καὶ σχολαστικὴ καὶ ἀψυχη θεολογία. Εἶναι θρησκευτικὴ πράξις καὶ ζωὴ καὶ ἐμπειρία. Ἐτσι κυριαλεκτικὰ ἀναθαπνίζονται εἰς τὴν μελέτην τῶν ἱερῶν Εὐαγγελίων καὶ μάλιστα εἰς τὴν πρωτότυπον ἑλληνικὴν γλῶσσαν, εἰς τὴν ὁποίαν τὰ ἔγραψαν οἱ θεόπνευστοὶ εὐαγγελισταί, ἐντρυφοῦν εἰς τὴν μελέτην τῆς ζωῆς καὶ τῶν συγγραμμάτων τῶν ἁγίων καὶ μεγάλων Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας, ἀφιερώνονται εἰς τὴν λειτουργικὴν ζωὴν τῆς Ἁγίας μας Ἐκκλησίας, καθαγιαίνονται μετὰ τὴν συμμετοχὴν τῶν εἰς τὴν μυστηριακὴν ζωὴν. Ταῦτοχρόνως ἀσκοῦνται εἰς τὴν ποιμαντικὴν διδασκτικὴν, καὶ κοινωνικὴν δρᾶσιν τοῦ κληρικοῦ, διδασκόμενοι ὅτι, ἡ ἀποστολὴ τοῦ ἱερέως εἶναι πρῶτιστα διακονία καὶ ὑπηρεσία καὶ θυσία, διὰ τὴν ἐξυπρέτησιν τοῦ πτωχοῦ καὶ πλουσίου, τοῦ μετανάστου καὶ τοῦ γηγενοῦς, τοῦ ἀγραμμάτου καὶ τοῦ μορφωμένου, τοῦ ἀκαθοδηγήτου νέου καὶ τοῦ παραγκωνισμένου γέρου. Μανθάνει ὁ φοιτητὴς τῆς Θεολογικῆς μας Σχολῆς νὰ γίνεταί «τὰ πάντα τοῖς πᾶσι». Μαθαίνει νὰ εἶναι πιστὸς εἰς τὸ Οἰκουμενικὸν μας Πατριαρχεῖον καὶ τὴν Ἱεράν μας Ἀρχιεπισκοπὴν, εὐγνώμων εἰς τὴν Ὁμογένειάν μας, συνεχῶς ἐμπνεόμενος ἀπὸ τὰ ἰδανικὰ τῆς ἀρχαίας, τῆς Βυζαντινῆς

καὶ Νεωτέρας Ἑλλάδος, ἀπόλυτα νομιμόφρων εἰς τὴν μεγάλην μας Πατρίδα Ἀμερικὴν. Μαθαίνει νὰ ἀγαπᾷ ὅλους ἀνεξάρτητα θρησκευματος, φυλῆς καὶ γλώσσης, εἶναι ἔτοιμος νὰ διαλέγεται μετὰ μὴ Ὁρθοδόξους καὶ μετὰ σταθερότητα νὰ μαρτυρῇ περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδοξίας καὶ νὰ παρέχῃ εἰς πάντας τοὺς ζητοῦντας τὴν παρηγορίαν, τὴν δύναμιν καὶ τὴν εὐλογίαν τῆς Ἁγίας Ἑλληνικῆς μας Ὁρθοδοξίας.

Ἑλληνικὴ Παιδεία καὶ Ἑλληνικὴ Ὁρθοδοξία, θεωρία καὶ πράξις, ἀποτελοῦν τὰς δύο θάσεις, ἀλλὰ καὶ τοὺς δύο σκοπούς, ποῦ ἐπιδιώκει τὸ Ἑλληνικὸν Κολλέγιον. Ἐπάνω εἰς αὐτοὺς στηρίζει τὴν ὑπαρξίν του. Ἱερὸς λόφος καὶ φωτεινὸς φάρος ἔχει χαρακτηρισθῆ ὁ τόπος, εἰς τὸν ὁποῖον ὑψώνεται τὸ Ἑλληνικὸν Κολλέγιον καὶ ἡ Θεολογικὴ του Σχολή. Καὶ πολὺ σωστά. Διότι ἡ Ἑλληνικὴ Παιδεία μαζί μετὰ τὴν Ἑλληνικὴν Ὁρθοδοξίαν ἠμποροῦν νὰ δώσουν εἰς τὸν σύγχρονον ἄνθρωπον τὴν κατεύθυνσιν, διὰ νὰ γίνῃ πάλιν ἄνθρωπος καὶ τὴν καθοδήγησιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, διὰ νὰ γίνῃ πάλιν παιδί τοῦ Θεοῦ, παιδί τοῦ φωτός καὶ κληρονόμος τῆς αἰωνιότητος.

Ἐτσι γνωρίζοντας κανεὶς τὸν θεῖον καὶ ἀνώτερον σκοπὸν τοῦ Ἑλληνικοῦ Κολλεγίου καὶ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς δὲν ἀμφισβᾷ, ὅτι ὀλόκληρος ἡ Ὁμογένεια, ὁ ἑλληνικὸς μας τύπος, οἱ κληρικοὶ μας, οἱ διανοούμενοί μας, ὅλον τὸ πλήρωμα τῆς Ἐκκλησίας μας θὰ ἐνισχύσουν τὴν ὑπαρξίν καὶ πρόοδον τοῦ μοναδικοῦ μας τούτου ἰδρύματος εἰς τὸν Νέον Κόσμον, διότι εἶναι ἀναμφισβήτητον γεγονός, ὅτι ἡ ἐπιβίωσις τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀμερικῆς συνταυτίζεται μετὰ τὴν ὑπαρξίν τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας καὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδοξίας, ποῦ καλλιεργοῦν τὸ Κολλέγιον τῶν Ἑλληνικῶν ἀνθρωπιστικῶν σπουδῶν καὶ ἡ Θεολογικὴ Σχολή τῆς Ἑλληνικῆς Ὁρθοδοξίας εἰς τὸ Brookline, Massachusetts.

Δ. Ι. ΚΩΝΣΤΑΝΤΕΛΟΣ

ΔΙΑΛΟΓΟΣ ΜΕ ΤΟΝ ΑΙΩΝΙΟ

Φίλε,

«Ο διάλογος, ή συνομιλία με τόν Θεόν είναι τò ευγενέστερο φαινόμενο τού ανθρώπινου πνευματικού βίου. Τò μεγαλειò και ή ύπεροχή του βρίσκεται στο òτι τò ανθρώπινο ἐγώ βγαίνει τρόπον τινά από τὰ òρια τού ίδιου τού «είναι», μπαίνει στον κόσμο τού Αιωνίου και Θείου και θυθίζεται στην αρχική πηγή κάθε òντος και κάθε δυνάμεως».

“Ετσι νοιώθει τήν προσευχή ò καθηγητής τής φιλοσοφίας J. Hessen. “Ετσι τήν έννοιωσαν πολλά μεγάλα πνεύματα, ένας Αύγουστίνος, ένας Μιχαήλ Άγγελος, ένας Μπετόβεν: σ α ν α ν ά γ κ η τ ή ς ψ υ χ ή ς ν ά έ π ι κ ο ι ν ω ν ή σ η μ έ τ ό ν Α ι ώ ν ι ο !

“Ετσι τή νοιώθουν και νέοι, που ζοϋν κάτω από ανοιχτούς Ουρανούς. Σε ώρες δύσκολες, μαζί με τόν Ψαλμοδό λένε: «Άκουσον τής φωνής μου», «Κλίνον τò οϋς σου προς με». Και òταν δέχονται τὰ δώρα τού Ουρανού ψιθυρίζουν: «Εδλόγει ή ψυχή μου τόν Κύριον».

“Πάρχουν όμως και νέοι, που δέν προσεύχονται καθόλου ή που ή προσευχή τους είναι μιὰ άψυχη πράξις, μιὰ μηχανική άπασχόλησις, ένας τυπικός σταυρός. “Η ψυχή τους μένει μακριά από τήν σωστή επικοινωνία με τόν Ουράνιο Πατέρα της. “Ο δέκτης της, δέν συλλαμβάνει τὰ θεία μηνύματα ή κάτι συλλαμβάνει, αλλά μέσα σε χίλια-δυò παράσιτα. “Ετσι οί νέοι αυτοί ζοϋν σε πνευματική ξεραϊλα...

Αυτό τονίζει ò ιερός Χρυσόστομος με ζωντανές εικόνες από τήν καθημερινή ζωή. Λέει:

«Όσπερ τῷ σώματι φῶς ἥλιος, οὕτω τῆς ψυχῆς ἡ προσευχή. Εἰ οὖν τυφλῷ ζημία τὸ μὴ ὁρᾶν τὸν ἥλιον, πόση ζημία Χριστιανῷ τὸ μὴ προσεύχεσθαι συνεχῶς καὶ διὰ τῆς εὐχῆς τὸ τοῦ Χριστοῦ φῶς εἰς τὴν ψυχὴν εἰσάγειν;»

Και σ' ἄλλο σημείο συμπληρώνει:

«Άν τῆς προσευχῆς ἀποστερήσης σ' αὐτόν, ταῦτόν ποιήσεις, ὡσπερ ἂν εἰ τὸν ἰχθὺν ἐκ τοῦ ὕδατος ἐξήγαγες...».

Θὰ ἦταν ἀσφαλῶς χίμαιρα γιὰ ἓναν ζωγράφο νὰ ζωγραφίξη χωρὶς χρώματα, γιὰ ἓναν συγγραφέα νὰ γράφῃ χωρὶς πέννα και χαρτί, γιὰ ἓνα γλύπτη νὰ σκαλίξη χωρὶς σμίλη, γιὰ ἓναν στρατιώτη νὰ πολεμᾷ χωρὶς ὄπλο, γιὰ ἓναν βασιλῆα νὰ κυβερνᾷ χωρὶς νόμους. Τò ἴδιο εἶναι χίμαιρα γιὰ ἓνα Χριστιανὸ νέο νὰ νομίζῃ ὅτι μπορεῖ νὰ εἶναι Χριστιανὸς χωρὶς νὰ προσεύχεται.

«Πρέπει νὰ προσευχώμεθα!

Νὰ προσευχώμεθα!

Νὰ προσευχώμεθα!»,

γράφει κάπου ò Μπετόβεν.

Μὰ ή προσευχή μας δέν πρέπει νὰ γίνεται από συνήθεια. “Οχι προσευχή-ρουτίνα. “Ας προχωρήσουμε στην προσευχή-άνατας τής ψυχῆς στον Πλάστη. Στον Πλάστη, που Αυτός πρώτος ύποκλίνεται προς τόν άνθρωπο. “Ετσι «ή προσευχή εμφανίζεται σαν μιὰ διπλή κίνηση: Μιὰ κί-

νησι ἀπὸ τὰ κάτω καὶ μιὰ ἀπὸ τὰ ἄνω. Ἐν τούτοις εἶναι ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ γεγονός, ποὺ ὅταν τὸ βλέπουμε ἀπὸ τὰ κάτω, παρουσιάζεται ὡς ἀφοσίωσι τῆς ψυχῆς στὸν Θεό, καὶ ὅταν τὸ βλέπουμε ἀπὸ τὰ ἄνω φαίνεται ὡς μιὰ πλήρης χάριτος παρουσία καὶ κατασκήνωσις τοῦ Θεοῦ μέσα στὴν ψυχῆ, στὴν ὁποία χαρίζει δύναμι, θάρρος στὸν ἀγῶνα τῆς.

Λένε συχνὰ καὶ γράφουν στὰ Ἡμερολόγια τους οἱ νέοι πὼς — ἀντιγράφω ἀπὸ τὸ Ἡμερολόγιο τοῦ Π. Δ. (ΣΤ' Γυμνασίου) — «στὴν πιὸ δύσκολη ὥρα τῆς ζωῆς μου, τὴν ὥρα ποὺ βάδιζα στὸν ἠθικὸ γκρεμὸ μιὰ προσευχὴ μπρὸς σ' ἓναν Ἐσταυρωμένο, με γλύτωσε...».

«Ἄγιοι χαρακτῆρες σχηματίζονται μετὰ τὴν δύναμι πραγματικῆς προσευχῆς. Ὅσο περισσότερη προσευχὴ, τόσο περισσότεροι ἀληθινοὶ ἄγιοι», τονίζει ὁ Bounds στὸ βιβλίον του «Ἡ δύναμις διὰ τῆς προσευχῆς».

Καὶ στῆς καθημερινῆς ζωῆς στίς δυσκολίες διαβάσεις, στίς ἐξετάσεις σας ἢ σὲ μιὰ οἰκογενειακὴ συμφορὰ, ἡ προσευχὴ εἶναι ὁ πιὸ πολύτιμος σύντροφος.

★ ★ ★

Χριστιανοὶ τῶν πρώτων αἰώνων καὶ πιστοὶ τοῦ 20οῦ αἰῶνος, μάρτυρες καὶ ἄγιοι,

πολέμαρχοι τοῦ 1821, ἀλλὰ καὶ ἐργάται πολιτισμοῦ, ὅπως ὁ Λίνκολν καὶ ὁ Γλάδστον καὶ ὁ Νεύτων, Εὐρωπαῖοι καὶ Νέγροι, ἐνώνονταν στὴν προσευχὴ, ποὺ κάνει τὸν ἄνθρωπο νὰ γεύεται ἀπὸ τὴν αἰωνιότητα, γιὰ τὴν ὁποία ἔχει κληθῆ.

Καὶ σύ, φίλε, ἐνώσου στὴν μεγάλη αὐτὴ ἀλυσίδα τῶν προσευχομένων. Γονάτιζε καὶ ἰκέτευε μεθ' ἐξέστης γιὰ ὅλα τὰ θέματα, ποὺ ἀντιμετωπίζεις. Μὴ ζητᾷς μόνος σου νὰ βρῆς λύσεις. Παρουσίαζε τα μπρὸς τὸν Θεό. Ἀκούμα τα στὰ πόδια του καὶ ζήτη Του τὴν βοήθειά Του.

«Σύ, Ἰησοῦ, εἶσαι καὶ μένεις ὁ φίλος μου καὶ μεθ' ἐξέστης σε παρακαλῶ: Κύριε βοήθησέ με», λέει ὁ Σ. Μπάχ.

Ἡ ζωὴ σου πρέπει νὰ εἶναι προσευχὴ. Καὶ προσευχὴ ἡ ζωὴ σου.

Μιὰ συνεχῆς ἀνάτασις πρὸς τὸν Οὐρανὸ τὰ ὁμορφα χρόνια τῆς νεότητός σου.

Ὁ φίλος σου,

Α.

«Θεέ μου, κάνε νὰ γενῆ
ὁ κόσμος ἀδελφός
τὰ ματωμένα χέρια του
νὰ ξεπλυθοῦν στὸ Φῶς.
Νὰ βασιλέψη ἡ εἰρήνη
καὶ στῆς ἀγάπης τὸ ναὸ
νὰ λειτουργήσῃ
ἡ Καλωσύνη».

T. M.

ΣΥΝΩΜΟΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΧΩΡΗΣΗ

Ἐσταυρωμένε,
ἡ γῆ ἓνα πορτοκάλι στὰ χέρια Σου
...ἔδω στήν Ἀσία,
εἶπες,
οἱ ἄνθρωποι θά φυτέψουν φοινικόδεντρα
στίς κίτρινες ἀμμουδιές ὅταν ἔρχεσαι
θά ξυπνοῦν τὰ πουλιά στίς νύχτες τὸν Αὐγουστο
πατῶντας πάνω στοὺς ἀφροὺς τῆς θάλασσας
μὲ τὴν ξανθὴ Σου κόμη τυλιγμένη στὸ φεγγάρι
θά κἀνω νὰ ψωμώνουν τὰ στάχυα
καὶ τοὺς καρποὺς νὰ ὀριμάζουν τὴν αὐγὴ
μὲ τὴν ἀνάσα Σου
στὸν ἔρημο γιαλὸ λευκὰ κρίνα.
Οἱ Τοῦρκοι, οἱ Ἀραβες, οἱ Πέρσες, οἱ Σλάβοι
θά πετάξουν τὰ ὄπλα τους στὸ δρόμο
γιὰ νὰ πάρουν ἀπ' τὸ χέρι Σου τὴν εἰρήνη.
Ξέρουν πὼς δὲν ἦρθα ἀπ' τὴν λάμψη τῆς πορφύρας
νὰ φέρω στὸ θέαμα τῶν μονομάχων
ἕναν ταραγμένον ὕπνο γιὰ τὰ πεινασμένα πάθη τους.
Ἔλα, Κύριε,
μὲ τὸν ἀκάνθινο στέφανο
ν' ἀπλώσεις τὸ χέρι Σου
στὸν κόρφο τῶν φτωχῶν καὶ στὸ ἀχυρένιο προσκέφαλο
ἐκεῖ ζεσταίνεται τὸ ὄνειρο τῶν ἀνθρώπων
καὶ Σὲ περιμένουν
στὰ κάτεργα καὶ στίς λεωφόρους.
Ποιὸς θά φέρει τὸ οὐράνιο τόξο
πάνω ἀπ' τὴν φλεγόμενη βᾶτο;
Χωρὶς τὴν παρουσία Σου
εἴμαστε μονάχα ἓνα ὄνομα κενὸ
ποὺ χρειάζεται σύμβολα καὶ λέξεις
γιὰ νὰ πάρει τὴν δύναμη νὰ χτίζει
πύργους καὶ σύμβολα πάνω στήν ἄμμο.
Οἱ τοξότες κοιμήθηκαν περιμένοντας
νὰ κλείσεις τὶς πληγές τους
πίσω ἀπόναν ὕπνο λευκὸ μὲ περιστέρια ἀπὸ ἐλαιῶνες
καὶ καπνοὺς πάνω ἀπ' τὰ τείχη τῆς Βασιλεύουσας
τὴν ὥρα ποὺ ἦρθες στήν ἔρημο
μὲ κεῖνο τὸ πελώριο φεγγάρι
νὰ χρυσώνει τὴν ἀκινήσιά τῆς γῆς
ποὺ μοιράσαμε κάτω ἀπ' τὸν ἴσκιο τοῦ Σταυροῦ Σου.
Πῶς θά σκεπάσουμε τὴν τέφρα
στὰ ἔρημα λιμάνια μὲ τὴν σιωπὴ τῶν ὄστων
ἀπ' τοὺς νεκροὺς στρατιῶτες τῶν πεδιάδων
τὴν ὥρα ποὺ ἀνθίζεις τὰ χαμομήλια
σὴν φτωχικὴ μας αὐλόπορτα;
Τὴν ὥρα τούτη ποὺ τὰ στρατόπεδα
Τοῦ Τερεζίν καὶ τοῦ Ἀουσιβίτς ἀπομένουν ἔρημα
ἀπ' τὶς πεταλοῦδες ποὺ κυνηγοῦσαν

ΣΚΕΨΕΙΣ ΣΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ

ΤΟ ΠΗΓΑΔΙ ΤΟΥ ΚΑΜΠΟΥ

Πώς έτσι αναπάντεχα πέρασε ό λίθας
πάνω άπ' τό μικρό μας πλανήτη κι έ-
καμε κατάξερη τή γή μας!

Στέρεψε τics πηγές κι άφησε μόνο τά
λιμνασμένα νερά στους θάλτους και στα
ποτάμια. Στόν πλατύ κάμπο τά λου-
λούδια κοίτονται στό χώμα, πεθαμένα
άπό τόν έρχομό του λίθα. Οί άνεμώνες
γύρανε τά κεφαλάκια τους στή γή και
κοιμήθηκαν τόν άππάντεχο ύπνο του
θανάτου. Ή ληλασία της άμφιβολίας
ήρθε καλπάζοντας, άρπαξε τή θεβαιό-
τητα τών χρωμάτων και πέταξε τ' άν-
θοπέταλα πέρα στό θράχο, νά σαπί-
ζουν στα μουχλιασμένα νερά, που άκι-
νητοποιήσε ή τέλεια άπραξία και ή έγ-
κατάληψη.

Τίποτα δέν κινείται πιά πάνω στόν έ-
ρημο πλανήτη μας! Μόνο τά μικρά έ-
κείνα έντομα — μυριάδες άμέτρητες —
που γέννησε ή άποσύνθεση του νερού.
Σύγνεφα τά κουνούπια περιφέρουν παν-
του τήν άδράνεια, τήν τέλεια στασιμότη-
τα, τόν ύπνο του θανάτου. Και κάνουν
άκόμα πιό τραγική τήν όψη του πεθα-
μένου πλανήτη μας...

★

Ίθέ μου! Τί γίνανε κείνες οί πηγές
που ξεπηδούσανε βίαια τά γάργαρα νε-
ρά! Και κατεβαίνανε κελαρύζοντας
στόν πλατύ κάμπο, τραγουδώντας τό

Πηγή ύδατος άλλομένου...

(Ίω. δ' 14)

τραγουδι της έλπίδας. Φτιάχνανε ρυά-
κια, γίνονταν ποτάμια — λευκοί κινού-
μενοι δρόμοι γεμάτοι ζωντάνια κι ένέρ-
γεια, νά φέρνουν τήν έλπίδα στους κα-
τοίκους της γής. Ό λίθας τις ξέρανε.
Δέν έμεινε τίποτα. Μονάχα στήν άκρη
του έρημου κάμπου, εκεί κοντά στήν
πόλη Σιχάρ, άπόμεινε ένα πηγάδι, τό
φρέαρ του πατέρα Ίακώβ. Και μιá γυ-
ναίκα άκόρεστη στις ήδονές, όλη σάρκα
και ήδυπάθεια, ή Σαμαρείτιδα του Εύ-
αγγελίου, — ή άχόρταγη έπιθυμία μας
για ζωή και για θάνατο, νά έρχεται «του
άντλήσαι ύδωρ».

Τό φρέαρ του πατέρα Ίακώβ! Τουτο
μόνο άπόμεινε νά ξεδιψάση τους κατοί-
κους της γής. Τό φρέαρ! Μιά άνάμνη-
ση μόνο!...

Μιά θρησκευτική άνάμνηση πώς θγή-
καμε με άγάπη άπ' τά χέρια του Θεού,
πλασμένοι «κατ' εικόνα και καθ' όμοί-
ωσιν» Έκείνου, μπήκαμε κορωνίδα της
Δημιουργίας, μάς έβαλε άφεντάδες «έν
τῷ παραδείσῳ της τρυφής, εργάζεσθαι
αὐτὸν και φυλάσσειν»!

Μιά ιστορική άνάμνηση πώς περάσαμε
διá πυρός και σιδήρου, θγήκαμε άπό τις
σπηλιές και τά δάση, φτιάξαμε πολιτι-
σμούς, κατακτήσαμε τή γή!

Μιά πνευματική άνάμνηση πώς κά-

τά παιδιά τών Έθραίων
κι' άπ' τά στεγνωμένα όνειρα τών όμήρων;
Τώρα, ό Μάρτιν Λούθηρος Κίνγκ έρχεται
νά θωπεύσει τά πεινασμένα παιδιά της Μπιάφρας
φορώντας έναν ματωμένον έπίδεσμο στό κεφάλι.

ΔΗΜΟΣΘ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ

ποτε πλάσαμε ιδανικά, ξεχωρίσαμε το καλό απ' το κακό, ξεπεράσαμε τον έαυτό μας, γίναμε άνθρωποι! Ήταν ή εποχή που μιλάγαμε για ανθρωπισμό και πνευματικά γυμνάσματα.

Τό φρέαρ του πατέρα 'Ιακώβ! Μιά ανάμνηση και μια πραγματικότητα μαζί.

Μιά έπιστημονική πραγματικότητα πώς οί πνευματικές μας λειτουργίες είναι ανώτερες από κείνες των ζώων.

Μιά τεχνολογική πραγματικότητα πώς ξεπεράσαμε το γήινο φράγμα. Και τώρα, λύτεροι πιά, με προοπτικές γεμάτες αϊσιοδοξία και φόβο, πετάμε στο διάστημα.

Μιά ψυχολογική πραγματικότητα πώς ό 'ίλιγγος των έπιτυχιών μας στέγνωσε τις δροσοσταλίδες της ψυχικής μας ευαισθησίας κι έφερε το άγχος, αυτήν την έσχατη μορφή άπιστίας που γεννάει τον πνευματικό θάνατο.

Και κείνη ή γυναίκα, ή Σαμαρείτιδα, τό προσωπείο του ανθρωπισμού μας, τό προσωπείο της θεϊκής καταγωγής μας, ή άκόρεστη έπιθυμία μας για ζωή και για θάνατο, να έπιμένει να μάς ξεδιψάσει με τό στάσιμο νερό!...

ΉΩ! Σαμαρείτιδα! ΉΩ ύποκριτικέ έαυτέ μας! Πολιτισμέ του αιώνα μας, που φορείς τον μανδύα του ανθρωπισμού και είσαι όλος μισάνθρωπος! Μην έπιμένεις να μάς ξεδιψάσεις με τό στάσιμο νερό απ' τό πηγάδι του 'Ιακώβ. Μην έπιμένεις να μάς ξεδιψάσεις μόνο με τις άναμνήσεις κάποιου χαμένου παραδείσου και τις καυτές πραγματικότητες ένός καινούριου πολιτισμού βασισμένου σε μαθηματικές έξισώσεις και συνημίτονα. "Όλα τούτα για την πνευματική μας ύπόσταση είναι στάσιμα νερά! Είναι τό στάσιμο νερό, που έκλεινε μέσα του τό πηγάδι του 'Ιακώβ. Και τά στάσιμα νερά, όσο βαθιά κι αν βρίσκονται, είναι θλαθερά για τους ανθρώπους! "Όχι, δέν φτάνει να τρέφης μόνο τη σάρκα μας, για να μπορούμε να ζούμε!

Ήποκριτικέ πολιτισμέ του αιώνα μας δέν φτάνουν οί άνέσεις που μάς έδωσες. Δέν φτάνουν τά διαστημόπλοια και τά διαπλανητικά ταξίδια, για να μάς κά-

μης ανθρώπους με αϊσιοδοξία. Οί μαθηματικές έξισώσεις και τά συνημίτονα θά μάς κουράσουν. Κι ή κούραση δέν διώχνει τό άγχος, τό αύξάνει.

Μην έπιμένεις λοιπόν να μάς ξεδιψάσεις με τά στάσιμα νερά. Έκείνος ό 'Οδοιπόρος, που κάθισες πλάι στο φρέαρ του 'Ιακώβ, κατάκοπος απ' τό δρόμο και τά λιοπούρι, τό 'πε ξεκάθαρα: Μόνο όποιος θά πιη απ' την πηγή που ξεπηδάει με όρμη τό νερό, δέν θά διψάσει στον αιώνα!

Ή πορεία του πνεύματος είναι πορεία δυναμική, όπως δυναμική είναι και ή πορεία κάθε άληθινά πνευματικού ανθρώπου. Ή παρουσία του πάνω στον μικρό μας πλανήτη δέν είναι παρουσία στατική, παρουσία παθητική. Είναι παρουσία «έν δυνάμει»! Είναι «πηγή ύδατος άλλομένου»! Καθάριο νερό που ξεπηδάει με θία απ' την άρχέγονη πηγή, απ' τό Αϊώνιο Πνεύμα.

Κι αυτή ή πορεία έχει δυό κατευθύνσεις άδιαίρετες. Ή μια πάει στον κόσμο με πυξίδα την αγάπη. Κι ή άλλη γυρίζει έντός μας. Και γίνεται ένδοσκόπιση, γίνεται αύτογνωσία, γίνεται έσωτερική πνευματική ζωή.

★

Ό λίθας που πέρασε πάνω στο μικρό μας πλανήτη κι έκαμε κατάξερη τη γη μας, δέν ήταν άλλος απ' την άδράνεια του πνεύματος. Τό πνεύμα ζούσε μόνο με τις άναμνήσεις κάποιου χαμένου παραδείσου. Και τις καυτές πραγματικότητες ένός καινούριου πολιτισμού. "Ετσι ήρθε ό λίθας κι έφερε τό άγχος, την έσχατη μορφή άπιστίας που περιφέρει πάνω απ' τό μικρό μας πλανήτη τον πνευματικό θάνατο.

Κι όμως στην κορφή του βουνου ξεπηδάει κελαρίζοντας τό καθάριο νερό! Καλότυχος όποιος άνέθη ίσαμε κεί πάνω. Και δέν μένει, να ξεδιψάσει απ' τό πηγάδι του κάμπου. Από τό φρέαρ του πατέρα 'Ιακώβ!...

Καλότυχος όποιος άκολουθήσει τη δυναμική πορεία του πνεύματος!

ΝΙΚΟΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ

Ἐπιστολαί

ΤΟ ΒΡΑΒΕΙΟΝ ΝΟΜΠΕΛ 1970
ΔΙΑ ΤΗΝ ΕΙΡΗΝΗΝ

Ἀγαπηταί μου «Ἀκτίνες»,

Ἄς μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ γράψω ὀλίγα λόγια δι' ἓν γεγονός τὸ ὁποῖον νομίζω ὅτι δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ περάσῃ ἀπαρατήρητον. Πρόκειται διὰ τὴν ἀπονομὴν τοῦ βραβείου Νόμπελ τῆς Εἰρήνης διὰ τὸ 1970 εἰς ἓνα ἐπιστήμονα, τὸν Ἀμερικανὸν Δρα Norman B. Borlaug, 56 ἐτῶν.

Τὸ γεγονός ἐνέχει σημασίαν, διότι πρῶτην φοράν ἀπονέμεται τὸ βραβεῖον Νόμπελ τῆς Εἰρήνης εἰς ἐπιστήμονα, διὰ τὴν καθαρῶς ἐπιστημονικὴν προσφοράν του πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα.

Ὁ Δρ. Ν. Borlaug γεωπόνος - γενετιστής, εἰργάσθη ἐπὶ τῆς δημιουργίας νέου τύπου σίτου, δι' ἐπιλογῆς, πρὸς ὑποβοήθησιν μιᾶς ὑπὸ ἀνάπτυξιν χώρας, τοῦ Μεξικοῦ.

Πράγματι τὸ 1943 τὸ Ἴδρυμα Ροκφέλλερ ἀνέθεσεν τὸ ὡς ἄνω θέμα εἰς τὸν Ν. Borlaug καὶ οὗτος κατόπιν ἐπιμόνου ἐρευνητικῆς ἐργασίας ἀρκετῶν ἐτῶν, ἐδημιούργησεν ἓνα νέον τύπον σίτου ὑψηλῶν ἀποδόσεων καὶ ἀνθεκτικὸν εἰς ὠρισμένας, ἐπιζημίους διὰ τὸν σίτον, ἀσθενείας (σκωριάσεις). Αἱ πρῶται ποικιλίαι τοῦ σίτου αὐτοῦ ἐκαλλιιεργήθησαν κατὰ τὸ 1960. Ἀμέσως δὲ ἐγνώρισαν τεραστίαν ἐπιτυχίαν καὶ ἐξάπλωσιν. Ἦδη αἱ ποικιλίαι του καλλιεργοῦνται εἰς πολλὰς ὑπὸ ἀνάπτυξιν χώρας τοῦ κόσμου.

Ἐκεῖνο ὅμως τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει τὴν ἀξίαν τοῦ Borlaug δὲν εἶναι μόνον ἡ δημιουργία τῶν νέων αὐτῶν ποικιλιῶν σίτου. Ὁ ἐρευνητικὸς οὗτος ἀντελήφθη ὅτι εἰς μίαν ὑπὸ ἀνάπτυξιν χώραν, ἡ καλύτερευσις μιᾶς καλλιιεργείας πρέπει νὰ συνοδεύεται καὶ ἀπὸ μίαν ἐξελικτικὴν πρόδον εἰς τὰς τεχνικὰς μεθόδους καλλιιεργείας. Οὗτω διὰ τῆς δημιουργίας ὑπηρεσίας στελεχῶν πρὸς διάδοσιν εἰς τοὺς ἀγρότας τῶν διαφορῶν θελτιωμένων τεχνικῶν γνώσεων, μία τοιαύτη χώρα εἶναι δυνατὸν νὰ συνεχίσῃ δι' ἰδίων πλέον μέσων τὴν ἀρχικὴν προσπάθειαν.

Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἀρχῶν αὐτῶν καθὼς καὶ ὅτι, βασικὴ καὶ ἐφηρμοσμένη ἔρευνα

εἶναι ἀρρηκτικῶς συνδεδεμένοι εἰς τὸν κλάδον τῆς θελτιώσεως τῶν φυτῶν, ὠδήγησαν τὸν Borlaug καὶ τὴν ομάδα του εἰς τὴν ἐπιτυχίαν. Διὰ τὸν λόγον αὐτόν, ἐτιμήθη οὗτος διὰ πολλῶν διακρίσεων καὶ βραβείων τόσοσιν εἰς τὰς Η.Π.Α., ὅσον καὶ εἰς ἄλλας χώρας, ἰδίως ὅμως εἰς τὸ Μεξικὸν εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ἀκούρατος αὐτὸς ἐπιστήμων καὶ ἀνθρωπος ἐργάζεται συνεχῶς ἐπὶ 27 ἔτη.

Αἱ μέθοδοί του ὅμως καὶ ἡ πείρα του ἔχουν πλέον διεθνή ἀντίκτυπον καὶ ἐφαρμόζονται εἰς πολλὰς ἄλλας, ἰδίως ὑπὸ ἀνάπτυξιν χώρας τοῦ κόσμου, ὅπου τὸ πρόβλημα τῆς πείνης εἶναι ἔντονον καὶ ὁ σίτος ἀποτελεῖ τὸ βασικὸν στοιχεῖον διατροφῆς τοῦ πληθυσμοῦ.

Τὸ βραβεῖον Νόμπελ διὰ τὴν Εἰρήνην ἔρχεται ὡς ἐπιστέγασμα τῆς διεθνούς ἀναγνωρίσεως τῆς ἐπιστημονικῆς ἐργασίας τοῦ Borlaug, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὴν πλέον θετικὴν συμβολὴν εἰς τὸν παγκόσμιον ἀγῶνα κατὰ τῆς πείνης.

Εὐχαριστῶ διὰ τὴν φιλοξενίαν

Χ. Ν. ΓΙΑΜΒΡΙΑΣ

Η ΚΡΙΣΙΣ ΤΩΝ ΠΑΙΔΙΩΝ ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΩΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΩΝ

Κύριε Διευθυντά,

Δὲν πρόκειται γιὰ κοσμικὲς οικογενεῖες, γιὰ παραστρατημένους γονεῖς καὶ γιὰ ἄθεο οἰκογενειακὸ περιβάλλον. Ὁ λόγος εἶναι γιὰ οἰκογένειες μὲ ἀρχές, γιὰ εὐσεβεῖς γονεῖς, γιὰ ἀνθρώπους θρησκευτικούς, τῆς Ἐκκλησίας καὶ τῆς χριστιανικῆς δράσεως.

Καὶ ὅμως εἰς αὐτὲς τὶς οικογενεῖες, εἰς αὐτοὺς τοὺς γονεῖς παρουσιάζεται συχνὰ τὸ πρόβλημα τῆς κρίσεως τῶν παιδιῶν τῶν. Μιὰ κρίσις ὅμως ἰδιαίτερος χαρακτηριστικὴ εἰς τοὺς ἐφήσους τῶν οικογενειῶν αὐτῶν. Ἐδῶ οἱ ἐκδηλώσεις τῶν παιδιῶν εἶναι πιὸ ἔντονες, οἱ ἀντιδράσεις των περισσότερον ριζικὲς, ἡ ἐπαναστατικότης των περισσότερον ἀήσυχος. Διέρχονται καὶ τὰ παιδιά αὐτὰ τὴν φυσιολογικὴν τῶν κρίσιν, ἀλλὰ κάπως διαφορετικὰ, ἀλλοιωτικὰ ἀπὸ τὰ ἄλλα παιδιά τῆς ἡλικίας των.

Ἔτσι βλέπομε, νὰ διασπάται ἡ οἰκογενειακὴ ἁρμονία, νὰ ταράσσεται ἡ θρησκευτικὴ ἀτμόσφαιρα τοῦ σπιτιοῦ, νὰ αὐξάνῃ ἡ ἀντίδρασι ἐναντίον τῆς πατρικῆς κυριαρ-

χίας, νὰ ἐντείνεται ἡ νευρικότης καὶ οἱ συνεχεῖς προοτριβές, νὰ περιφρονοῦνται οἱ ἀρχές τοῦ σπιτιοῦ.

Ἡ ἰδιόρρυθμος αὐτὴ κρίσις τοῦ παρουσιάζεται ἀποτελεῖ ἴσως πρόβλημα πολλῶν τέτοιων οἰκογενειῶν. Ἐπομένως χρειάζεται ἡ διασάφισις καὶ ἡ ἀντιμετώπισις τῆς κρίσεως αὐτῆς, ἡ λύσις τοῦ προβλήματος.

Νὰ ἰδοῦμε μήπως ἡ σημερινὴ ἀγωγή μας χρειάζεται μιὰ ἐπαναθεμελίωσι καὶ μιὰ ἐπανεξέτασι. Γιατί δὲν ἀποκλείεται ἡ παιδαγωγικὴ μας νὰ ἔμεινε σ' αὐτὰ πού μάθαμε πρὶν χρόνια τώρα καὶ νὰ ἐπαπαυώμαστε εἰς αὐτὰ ὡς κάτι τὰ ἀναμφιβόλως καὶ ἀναμφισβητήτως «παραδεδεγμένα» καὶ «δεδοκιμασμένα».

Νὰ ἔπαυσε δηλ. τὸ πνεῦμα τῆς μαθητείας καὶ τῆς συνεχοῦς ἐντροφίσεως εἰς τὴν ζωὴν τοῦ Κυρίου, μὲ ἀποτέλεσμα τὴν θανάσιμο αὐτοϊκανοποίησι καὶ τὴν καταστρεπτικὴν ἀνάρκειαν. Γι' αὐτὸ ἡ χρεωκοπία τῆς ἀγωγῆς μας δὲν ὀφείλεται εἰς τὴν ἄρνησι τῶν συστημάτων τῆς παιδαγωγικῆς, ἀλλὰ εἰς τὴν ἔλλειψι καὶ τὴν ἀπουσία τῆς θεολογικῆς σκέψεως. Ἡ ἀγωγή πού ξεχνάει ἢ παραθεωρεῖ τὴν θεολογικὴ θεμελίωσι, τὰ βασικὰ σημεῖα τῆς πίστεως, τὴν ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας μας, ἀποκρύπτει τὸ πρόσωπο τοῦ Θεοῦ καὶ διαστρεβλώνει τὸ ἀληθινὸ νόημα τοῦ Χριστιανισμοῦ.

Ἔτσι φτιάχνουμε μιὰ τεχνητὴ πνευματικὴ ζωὴ, ἰδική μας, τελείως ἀνθρώπινη, πού ἐξαντλεῖται σὲ «ὕψηλές κορυφές» ἰδανικῶν καὶ κόσμου ἐξ ὀλοκλήρου ψευδεῖς καὶ ἀπατηλοῦς. Ὁ φόβος πού μᾶς κυριεύει σὲ μιὰ ἔξοδο τῶν παιδιῶν ἀπὸ τὸ θερμοκήπειο τοῦ «ἀγγελισμοῦ» καμμιά φορά, εἶναι ἡ τραγὴ ἔνδειξις γιὰ τὴν ἑλλειπὴ ἐπίγνωσι τῆς χριστιανικῆς μας ζωῆς καὶ τὴν ὑποκειμενικὴ ἄγνοια τῆς ἀμαρτωλότητός μας. Ἡ ἀγωγή μας τότε μοιάζει μὲ τὸ νὰ κουβαλάμε πέτρες χωρὶς νὰ κτίζουμε τίποτα.

Τὸ πρῶτο νομίζω πού ἀπαιτεῖ ἡ ἐπαναθεμελίωσι αὐτὴ καὶ ἐπανεξέτασι, δὲν εἶναι τόσο οἱ ἠθικὲς συμβουλές, ἢ συνεχῆς διδασκαλίαι καὶ ἡ ἐπίμονη προσπάθεια νὰ διαφυλάξουμε τὰ παιδιὰ ἀπὸ τὴν κάθε εἴδους πρόκλησι τοῦ κόσμου, ὅσο ὁ προσωπικὸς μας ἀγὼν νὰ διώξουμε ἀπὸ τὴν ζωὴν μας, ἀπὸ τὸ εἶναι μας τοὺς τρεῖς ἐχθροὺς τῆς χρεωκοπίας μας: τὸν συμβιβασμὸ, τὸν ὀρθολογισμὸ καὶ τρίτον τὸ πολὺπλευρο φαρισαϊσμὸ.

Μὲ τὴν ἐπιστολήν μου θέβαινα αὐτὴν ἀπλῶς θίγω καὶ διερευνᾶ τὸ πρόβλημα αὐτό. Καὶ τοῦτο γιατί εἶναι ἕνα θέμα γενικότερο καὶ πολὺπλοκο.

Πάντως πεποίθησις μου εἶναι, ὅτι ἡ κρι-

σις τῶν παιδιῶν αὐτῶν δὲν λύεται μὲ μέτρα ἀνθρώπινα, μακρὰν τοῦ Θεοῦ, χωρὶς τὸ "Ἐλεος καὶ τὴ Χάρι Του.

"Ἄς τὸ μελετήσωμεν λοιπὸν ἔτσι βαθύτερα.

Μετὰ τιμῆς

ΧΡ. ΠΑΠΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

Σημ. Συντ.: Πραγματικὰ τὸ πρόβλημα εἶναι βαθύτερο καὶ χρειάζεται ἔρευνα καὶ πρὸ πάντων αὐτοκριτικὴ τῶν μεγάλων.

ΕΛΛΗΝΙΔΕΣ

Ἄγαπητές μου «Ἀκτίνες»,

Αὐτὲς τὶς μέρες, τόσο δικαιολογημένα, ἔχουν γραφῆ πάρα πολλά γιὰ τὶς ἡρώιδες Ἑλληνίδες πού στάθηκαν δίπλα στοὺς ἀνδρες μὲ ἀληθινὴ ἀνδρεία καὶ λεβεντιά. Ἐγραψαν καὶ οἱ δικές σου σελίδες, ἔγραψε κι' ὄλος ὁ τύπος.

Εἶναι γεγονός ὅτι ὅσοι γράφουν πελαγώνουν μέσα σὸ πλῆθος ὀνομάτων, ἀπὸ τὴν Ὀμηρικὴ ἐποχὴ ὡς τὰ σημεῖρα.

Οἱ περισσότεροι σταματοῦν στὰ ἡρωϊκὰ κατορθώματα τοῦ Σουλίου μὲ τὸν ἡρωϊκὸ χορὸ τοῦ Ζαλόγγου, ἢ στὰ φαρὰγγια τῆς Ἀραπίτσας, μὲ τὸ ἄφθαστο σὲ ἡρωϊσμὸ παράδειγμα τῶν Ἑλληνίδων τῆς Νάουσας. Ἄλλοι βλέπουν τὴν Μεσολογγίτισσα, πού τρυπεί μὲ τὸ ξίφος τὸ στήθος της γιὰ νὰ πεθάνῃ πρὶν πέση στὰ χέρια τοῦ κατακτητῆ, ἀφοῦ προηγουμένως ἔχει σκοτώσει μὲ τὰ ἴδια της τὰ χέρια τὸ μικρὸ παιδί της.

Ἄλλοι τὴν γυναίκα τοῦ μπορλοτιέρη Κανάρη, μὲ τὸν ἀφθαστὸ ἡρωϊσμὸ της, ἢ τὴν Μαντῶ Μαυρογένους μὲ τὸ ἐπίγραμμα πάνω σὸ ξίφος της: «Δίκασον, Κύριε, τοὺς ἀδικούντας με, πολέμησον τοὺς πολεμούντας με», ἢ τὴν Μαρούλαν τῆς Λήμνου καὶ τὴν Μαρῖαν τὴν Συγκλητικὴν τῆς Κύπρου.

Ὅμως ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὲς τὶς ἡρώιδες, πού ἀληθινὰ ἀνεδείχθησαν πολὺ μεγάλες στὴν ψυχὴ καὶ στὴν γενναίότητα, ὑπάρχουν καὶ πάρα πολλές ἄλλες Ἑλληνίδες γιὰ τὶς ὁποῖες ὅσα κι' ἂν γραφοῦν κι' ὅσα κι' ἂν τραγουδηθοῦν θὰ εἶναι πάντα ὀλίγα. Καὶ ποῖες εἶναι αὐτές;

Εἶναι ὅλες οἱ Ἑλληνίδες μητέρες καὶ σύζυγοι κι' ἀδερφές, πού κρῦβονται πίσω ἀπὸ τοὺς ἀγωνιστάς. Εἶναι οἱ Ἠπειρώτισσες, πού στὸν Ἑλληνοϊταλικὸ πόλεμο τοῦ 1940-1941 ἔδειξαν ἡρωϊσμὸ καὶ αὐτοθυσία ὄχι μόνο γιὰ λίγη ὥρα ἢ γιὰ μερικὲς μέρες, ἀλλὰ σ' ὅλη τὴ δραματικὴ ἐκείνη γιγαντομαχία. Στέκονται δίπλα στὸν Στρατὸ καὶ μετέφεραν ὡς τὴν τελευταία κορ-

φή τὰ πυρομαχικά καί τὰ ποικίλα ἐφόδια, ἀληθινές ἥρωίδες.

Εἶναι οἱ Ἑλληνίδες τῆς Κατοχῆς, πού στάθηκαν ἀλύγιστες μπροστά τοῦς κατακτητές καί στοὺς συμμορίτες καί στὸν Βούλγαρο. Προτίμησαν νὰ πληρώσουν μὲ τὴ ζωὴ τοὺς τὰ ἰδανικά τους, ὅπως ἡ χωριατοπούλα τῆς Εὐρυτανίας, Εὐτυχία Καλύθα καί ἡ δασκάλα τοῦ Σκρᾶ Βασιλικῆ Παπαθανασίου καί ἕνας ἀτέλειωτος ἄλλος ἀριθμὸς ἀφανῶν ἡρωίδων, χωρὶς νὰ ὑποστείλουν τὴν σημαία τοῦ καθήκοντος.

Παράλληλα καί συνέχεια σ' ὅλα αὐτὰ ἔρχονται καί οἱ γυναῖκες τῆς Κύπρου. Οἱ Ἑλληνίδες στὴν μεγαλόνησο Κύπρο, οὔτε λίγο, οὔτε πολὺ, προχώρησαν στὸν ἀπελευθερωτικὸ τοὺς ἀγῶνα, ὅπως καί οἱ ἄνδρες, σάν σὲ μιὰ φυσικὴ ἐξέλιξι τῶν πραγμάτων. Ἡ ζωὴ καί ὁ θάνατος δὲν εἶχαν καμμιά διάκρισι. Ἀναλάμβαναν ὑπηρεσίες πού εἶχαν μέσα τοὺς τὸν θάνατο. Δὲν μετέφεραν μόνον σάν σύνδεσμοι τὴν μυστικὴ ἀλληλογραφία, οὔτε ἀπλῶς ἔκρυβαν μὲ βέβαιο κίνδυνον τῆς ζωῆς τοὺς καί τῆς περιουσίας τοὺς τοὺς ἀγωνιστὰς καί τὰ σπίτια τους, ἀλλὰ ἦσαν καί οἱ μυστικοὶ μεταφορεῖς τῶν ὄπλων πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσι.

Πολλές φορές κάτω ἀπὸ τὴν κούνια τοῦ παιδιοῦ ἢ ἀπὸ τὸ ἀμαξάκι τὴν ὥρα τοῦ περιπάτου, ἢ μητέρα μετέφερε μιὰ δεκάδα χειροβομβίδες, σὲ κάποιον ἀγωνιστῆ. Ἄλλοτε ἕνα ἢ καί περισσότερα περιστροφὰ ἦσαν κάτω ἀπὸ τὰ μαρούλια, πού εἶχε στὴν τσάντα τῆς ἀγορᾶς, κι' ἄλλοτε κάτω ἀπὸ μιὰ ἀνθοδέσμη ἔκρυβε μιὰ ποσότητα ἐκρηκτικῆς ὕλης.

Πόσες φορές ὠδηγήθηκαν στὰ δικαστήρια, ἐκακοπάθησαν ἀπὸ τοὺς Τούρκους ἀστυνομικοὺς, τοὺς ὁποίους σκοπίμως ἔβαζαν οἱ ἀρχές κατοχῆς γιὰ νὰ τίς κακοποιήσουν, καί μαζῆ μὲ τοὺς Τούρκους οἱ φῦλοι ἦσαν γιὰ τίς γυναῖκες τὸ μεγάλο βόητρο.

Καί ὅμως οἱ Κύπριες Ἑλληνίδες, σάν ἄλλη Μαρία Συγκλητικὴ, στάθηκαν γενναῖες καί ἀλύγιστες. Τὸ κορμί τους εἶχε μαυρίσει ἀπὸ τὸ ξύλο καί τίς κακουχίας. Ἡ ψυχὴ τους τρεμόσβηνε νὰ βγῆ, ἀπὸ τὰ βασανιστήρια μέσα στὶς φυλακὲς καί στὰ στρατόπεδα συγκεντρώσεως. Ὅμως αὐτὲς οὔτε ἐπρόδωσαν οὔτε φοβήθηκαν νὰ συνεχίσουν μέχρι τέλους τὸν ἀγῶνα. Στάθηκαν δίπλα στὰ παλληκάρια καί στοὺς ἀρχηγούς ἀληθινές ἥρωίδες. Ἀφοῦ κι' αὐτοὶ οἱ ὑπεύθυνοι εἶπαν πολλές φορές μὲ θαυμασμό: «Δὲν τὸ πιστεύαμε οἱ γυναῖκες μας νὰ σταθοῦν τόσο γενναῖες καί νὰ συνεισφέρουν τόσα πολλὰ στὸν ἀγῶνα».

Νομίζω καί στὶς μέρες μας, πού ἀκούονται τόσα δίκαια καί ἄξια γιὰ κείνες πού πέρασαν, δὲν θὰ πρέπει νὰ μὴ εἰπωθοῦν, ὅσα εἶναι δυνατόν ἀπὸ τοὺς εἰδικούς καί γιὰ κείνες πού ζοῦν ἀκόμη ἀνάμεσά μας. Ἴσως χρειάζονται νὰ λέγονται μερικὰ καί ὅταν ἀκόμη εὐρίσκονται στὴ ζωὴ οἱ ἄξιοι. Εἶναι κάτι, πού ὄχι μόνον ξεκουράζει, ἀλλὰ καί πού δίνει φτερά γιὰ «καινούργιες μάχες στῆς εἰρήνης τὸν καιρὸ».

Οἱ Ἑλληνίδες τῆς Κύπρου δὲν γέννησαν μόνον παλληκάρια, ἀλλὰ ἀπεδείχθησαν κι' αὐτὲς πραγματικὲς ἥρωίδες, σάν ὅλες τίς ἄλλες τῶν προηγούμενων χρόνων.

Οἱ Ἑλληνίδες τῆς Κύπρου δὲν ὑστέρησαν σὲ τίποτε μπροστά στὰ παραδείγματα τῶν παλαιότερων. Ἐδειξαν ὅτι κρατοῦν τὴν συνέχεια τῆς φυλῆς καί ὅτι δικαιώνουν μαζῆ μὲ τὴν ζωὴ καί τὴν ἀρετὴ.

Ἡ πρώτη Ἀπριλίου κάθε χρόνο θὰ μᾶς θυμίζει τὴν ἡρωϊκὴ ἐξέγερσι τῶν Κυπρίων καί τὰ ὑπέροχα παραδείγματα τῶν γυναικῶν στὸν τιτάνειο ἀγῶνα.

Εὐχαριστῶ γιὰ τὴν φιλοξενία

Α. ΚΟΚΟΛΙΟΣ

ΤΑ ΒΙΒΛΙΑ

Δημ. Δ. Κωτσάκη, τακτικού καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν: Η ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΙΣ ΤΟΥ ΣΥΜΠΑΝΤΟΣ. Ἀθῆναι 1971.

Τὸ σύντομον τοῦτο ἔργον τοῦ καθηγητοῦ κ. Κωτσάκη ἔχει σκοπὸν νὰ δώσῃ μίαν κατὰ τὸ δυνατόν πλήρη εἰκόνα τῆς συγκροτήσεως τοῦ Σύμπαντος κατὰ τρόπον ἀπλοῦν καὶ προσιτὸν ὄχι μόνον εἰς τοὺς εἰδικούς, ἀλλὰ καὶ εἰς ὄλους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ἐνδιαφέρονται διὰ τὰς συγχρόνους ἀπόψεις τὰς σχετικὰς μετ' τὸ θέμα.

Ἀσχολεῖται εἰδικώτερον μετ' τὴν διανομὴν τῆς ὕλης εἰς τὸ Σύμπαν, τὰ σύγχρονα πορίσματα τῆς Φυσικῆς ὡς πρός τὴν συγκρότησιν τῆς ὕλης καὶ τὰς ἐνδείξεις περὶ ὑπάρξεως ἀντι-ὕλης, τὰ κοσμολογικὰ πρότυπα ὡς καὶ μετ' μερικὰς γενικωτέρας ἀπόψεις.

Τὸ βιβλίον χαρακτηρίζεται μεθοδικότης, σαφήνεια καὶ ἐνημερότης.

Ἰδιαιτέρως ἐνδιαφέροντα εἶναι τὰ τελευταῖα πορίσματα τῆς συγχρόνου ἐρεῦνης τόσο εἰς τὴν Ἀστροφυσικὴν ὅσον καὶ εἰς τὴν Φυσικὴν, τὰ ὅποια προήλθον ἀπὸ παρατηρήσεις φαινομένων, τὰ ὅποια ἐξελισσονται εἰς τὰ ἀστρικά καὶ τὰ γῆινα ἐργαστήρια.

Ὁ ἀναγνώστης μαθαίνει ἀρκετὰ καὶ διὰ τὰ τελευταῖα πορίσματα τῆς ἐπιστήμης τὰ σχετικὰ μετ' τοὺς ἡμιστέρας (Quasars), τὰς παλλομένας ραδιοπηγὰς (Pulsars) ὡς καὶ διὰ τὰς πλέον προσφάτους ἰδέας τὰς σχετικὰς μετ' τὴν δομὴν τῆς ὕλης καὶ τὴν συγκρότησιν τῶν σωματίων τῆς.

Ὅταν διαβάσῃ κανεὶς τὸ ὥραϊον αὐτὸ βιβλίον μετ' τὴν πλουσίαν εἰκονογράφειν καταλαμβάνεται ἀπὸ τὰ συναισθήματα, τὰ ὅποια κατὰ τὸν καθηγητὴν τοῦ Πανεπιστημίου Columbia τῆς Νέας Ὑόρκης I. I. Rabi (Nobel Φυσικῆς 1944) εἶναι κοινὰ εἰς τοὺς ἐπιστήμονας καὶ τοὺς νέους. Συναισθήματα θαυμασμοῦ καὶ δέους διὰ τὰ μυστήρια τοῦ Σύμπαντος καὶ τῆς ζωῆς, συνοδευόμενα ἀπὸ μίαν ἐπιθυμίαν ἐρεῦνης, συναισθήματα τοῦ χαρακτηρίζουσι (θὰ προσεθέταμεν) καὶ τὸν πιστόν.

A. ΔΩΡΙΚΟΣ

Γ. Ι. Κοντοπούλου, τακτικοῦ καθηγητοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης: ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΣΤΡΟΦΥΣΙΚΗΝ. Τεύχος 4ον. Κοσμολογία. Θεσσαλονίκη 1970.

Τὸ τεῦχος τοῦτο εἶναι τὸ τέταρτον τῆς σειράς «Εἰσαγωγή εἰς τὴν Ἀστροφυσικὴν». Τὰ ἄλλα τρία τεύχη ὑπὸ τοὺς τίτλους: Ἡλιακὸν Σύστημα, Ἀστέρες, Ἀστρικά Σύστημα, συμπληρώνουν τὸ ὅλον ἔργον. Τὰ δύο πρῶτα τεύχη ἔχουν γραφῆ ἀπὸ τὸν καθηγητὴν τῆς Ἀστρονομίας εἰς τὸ Πανεπιστήμιον Ἀθηνῶν κ. Δ. Κωτσάκη, τὸ δὲ 3ον τεύχος ἐκυκλοφόρησε ὑπὸ μορφὴν φοιτητικῶν σημειώσεων, κατὰ τὰς παραδόσεις τοῦ καθηγητοῦ κ. Γ. Κοντοπούλου.

Τὸ ὅλον ἔργον ἀπευθύνεται κυρίως εἰς τοὺς φοιτητὰς τοὺς παρακολουθοῦντας τὸ μάθημα τῆς Ἀστρονομίας εἰς τὰ Πανεπιστήμια Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης εἶναι ὁμῶς χρήσιμον διὰ κάθε μορφωμένον ἄνθρωπον, ὁ ὅποιος ἐνδιαφέρεται νὰ μάθῃ περισσότερα διὰ τὸ Σύμπαν.

Τὸ 4ον τεύχος τῆς σειράς κυκλοφορεῖ εἰς 2αν ἔκδοσιν, εἶναι δὲ διηρημένον εἰς δύο μέρη: Τὸ πρῶτον ἀσχολεῖται μετ' τοὺς γαλαξίας ἀπὸ ἀπόψεως δομῆς, μορφολογίας, ἐξελιξέως καὶ κατανομῆς εἰς τὸ διάστημα (ἀποστάσεις, σμῆνη γαλαξιδῶν κ.τ.λ.), τὴν μεσογαλαξιακὴν ὕλην καὶ τὰς ἐξωγαλαξιακὰς ραδιοπηγὰς. Τὸ δεύτερον μέρος περιλαμβάνει θέματα ὡς τὸ τῆς διαστολῆς τοῦ σύμπαντος, τῆς καμπυλώσεως τοῦ χώρου, τῆς κατανομῆς τῶν ραδιογαλαξιδῶν, τῆς ἡλικίας καὶ τῆς ἐξελιξέως τοῦ σύμπαντος.

Ἡ δεύτερα ἔκδοσις περιλαμβάνει καὶ ὠρισμένα νεώτερα στοιχεῖα ὡς τὰ περὶ τῆς ἀνακαλύψεως ὑπὸ τῶν Penias καὶ Wilson τῆς ἀκτινοβολίας μικροκυμάτων (1969).

Μολοντὶ μερικὰ κεφάλαια ἀπαιτοῦν περισσότερα μαθηματικὰ ἐφόδια, τὸ τεύχος διαβάσεται ἀνέτως ἀπὸ κάθε μορφωμένον ἀναγνώστην κατὰ τὸ μεγαλύτερον αὐτοῦ μέρος.

Ἡ σαφήνεια εἰς τὴν διατύπωσιν, ἡ γνώσις τοῦ θέματος εἰς βάθος καὶ ἡ ἐνημερότης, τὸ εὐμέθοδον τῆς κατατάξεως τῆς ὕλης καὶ ἡ πλουσία εἰκονογράφησις καθιστοῦν τὸ βιβλίον πολύτιμον βοήθημα διὰ τοὺς ἐνδιαφερομένους νὰ ἐξοικειωθοῦν μετ' τὰ μυστήρια τῆς ἐπιστήμης τοῦ Οὐρανοῦ.

Εἰς τὸ τέλος τοῦ βιβλίου καὶ ἐκεῖ ὅπου ἐκτίθενται τὰ τῆς ἐξελίξεως τοῦ Σύμπαντος πολὺ ὀρθῶς τονίζεται ὅτι τὸ θέμα τῆς ἀρχῆς τοῦ Σύμπαντος εἶναι βασικῶς μεταφυσικόν εἰς τὴν φύσιν του καὶ παρ' ὅλον του τὸ ἐνδιαφέρον ἐκφεύγει τῶν ὁρίων τῆς Φυσικῆς ἐπιστήμης.

Εἶναι πράγματι ἐλπιδοφόρον τὸ γεγονός ὅτι δύσκολα θέματα τῆς ἐπιστήμης καὶ τῆς φιλοσοφίας ἀντιμετωπίζονται ἀπὸ τοὺς νεωτέρους ἐρευνητὰς μὲ προσοχὴν καὶ σοβαρότητα καὶ εὐχάριστον τὸ ὅτι ἡ συνεργασία καθηγητῶν τοῦ αὐτοῦ κλάδου ἐργαζομένων εἰς δύο Πανεπιστήμια τῆς χώρας ἀποδίδει καρπὸς ἐπ' ὠφελείᾳ τῶν φοιτητῶν καὶ τοῦ τόπου.

Α. ΔΩΡΙΚΟΣ

★ ★ ★

Σπυρ. Δ. Κυριαζοπούλου, καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων: ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΑΙΤΙΑ ΤΗΣ ΗΘΙΚΗΣ ΤΟΥ ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ, Ἰωάννινα 1971, σελ. 156.

Ἡ ἀναγωγή τῆς ἀρχαίας σκέψεως εἰς τὰ δεδομένα τῆς συγχρόνου ἐνεργοῦ ζωῆς εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν γνώρισμα τῶν περισσοτέρων ἐκ τῶν ἔργων τοῦ καθηγητοῦ κ. Σπ. Δ. Κυριαζοπούλου. Πλέον ἐμφανῆ τὰ γνωρίσματα ταῦτα, ἀνευρίσκομεν καὶ εἰς τὴν τελευταίαν ἐκδοθεῖσαν ἀνά χειρὰς ἐργασίαν του.

Μία ἐκ τῶν πλέον ἰσχυρῶν φιλοσοφικῶν δυνάμεων τῆς νέας γενεᾶς ὁ συγγραφεὺς, δὲν ἦτο δυνατόν νὰ μὴ δονῆται ἐκ τῶν κοσμοϊστορικῶν ἀνακατατάξεων τῆς ἐποχῆς μας εἰς ὅλους τοὺς τομεῖς τοῦ ἐπιστητοῦ. Γνήσιος λοιπὸν ἐκπρόσωπός τῆς, συμβάλει μὲ ὅλας του τὰς δυνάμεις εἰς τὴν ὀρθὴν τοποθέτησιν τῶν δεδομένων τοῦ φιλοσοφικῶς γίνεσθαι, μὴ παρασυρόμενος ἐκ τῆς ρευστότητος τῆς ἐποχῆς.

Τεράστιον, παλαιὸν ἀλλὰ σύγχρονον διὰ κάθε ἐποχὴν τὸ πρόβλημα τῆς Ἠθικῆς καὶ ἡ διερεύνησις αὐτοῦ ἐξ οἰασδήποτε ἐπόψεως δὲν δύναται παρὰ νὰ προσφέρῃ ὑπηρεσίας εἰς τὴν πρακτικὴν φιλοσοφίαν. Κυρίως δὲ ὅταν ἡ ἀναγωγή του θεμελιούται ἐπὶ τοῦ ἀριστοτελικοῦ ἔργου. Καθ' ὅσον «ὁ Ἀριστοτέλης ἐφθασεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι τὸ ἠθικὸν πρόβλημα ἐντάσσεται εἰς τὰ πλαίσια μιᾶς ἐπιστήμης, ἡ ὁποία δὲν ἔχει θεωρητικὴν, ἀλλὰ «θετικὴν» κατεύθυνσιν» καὶ «προσεπάθησε νὰ διατυπώσῃ τοὺς πραγματικοὺς ὅρους τῆς πολιτικῆς διαγωγῆς, διὰ νὰ ὑποδείξῃ τί θὰ ἦτο δυνατόν νὰ πραγματοποιηθῇ χάριν τοῦ ἀνθρώπινου συμφέροντος». Τὴν ἀριστοτελικὴν ταύτην θέσιν πειράται καὶ μετ' ἀπολύτου ἐπιτυχίας διεξοδικῶς διερευνᾷ ὁ κ. Κυριαζοπούλος. Ἄν καὶ τὰ σχολιαζόμενα ἀριστοτελικά ἔργα εἶναι κυρίως τὰ «Πολιτικά» καὶ τὰ

«Ἠθικά Νικομάχεια», ἐν τούτοις δὲν παραλείπει ἐπισκόπησιν τοῦ γεγονότος ἀπὸ τοὺς ὁμηρικοὺς καὶ ἰωνικοὺς χρόνους μέχρι τὴν κλασσικὴν ἐποχὴν τῆς ἀθηναϊκῆς σκέψεως. Χαρακτηριστικοὶ οἱ ὑπότιτλοι τῆς Εἰσαγωγῆς: «Ὁ ἀρχαῖος ἀστικός κόσμος» καὶ «ἡ πολιτικὴ δομὴ τῆς Ἠθικῆς». Ἀλλὰ ἐνδεικτικά, ἀφ' ἑνὸς τοῦ βῆθους ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς εὐρύτητος τῆς ἐρεύνης, εἶναι καὶ οἱ τίτλοι τῶν πέντε κεφαλαίων τοῦ ὅλου ἔργου: «Τὰ ἠθικά ὅρια τοῦ λόγου», «Ἡ μεταπολιτικὴ δικαιοσύνη», «Ἐπὲρ τῆς φύσεως καὶ κατὰ τοῦ νόμου», «Τὸ ἔθος εἰς ἐπικουρίαν τοῦ Ἠθους» καὶ «Ὁ προσωπικὸς ὡς θεωρητικὸς βίος».

ΣΠΥΡ. ΔΙΟΝ. ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ

★ ★ ★

«Ἡ ΒΙΒΛΟΣ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΗ», Ἀπόδοσις κειμένου: Β. Μουστάκη - Ἰ. Τιμαγένους, Ἐκδόσεις «Ἰ. Σιδέρη».

Ἄν δὲν εἶχαν φθαρεῖ πολλές λέξεις τὸν ὀγκώδη τόμο (500 τόσες σελίδες) «Ἡ Βίβλος Εἰκονογραφημένη», ποῦ παρουσιάζουν οἱ Ἐκδόσεις «Ἰ. Σιδέρη», θὰ τὸν ἀποκαλοῦσα «μ ν η μ ε ι ω δ η». Εἶναι, ἀλήθεια, μιὰ ὑπέροχη προσφορά στὰ Ἑλληνόπουλα, ποῦ μποροῦν ἀνάμεσα σὲ πολυάριθμες πολύχρωμες εἰκόνες, νὰ διαβάσουν στὴν ἀπλοελληνικὴ ὅλη τὴν Παλαιὰ καὶ Καινὴ Διαθήκη — ἀπὸ τὴν Δημιουργίαν τοῦ κόσμου ὡς τὴν Ἀποκάλυψιν. Ἡ ἀρκετὰ πλοῦσια στὸν καιρὸ μας παιδικὴ καὶ ἐφηβικὴ λογοτεχνία, πλουτίζεται μὲ τὴν «Βίβλο», ποῦ ἀπέδωσαν οἱ καθηγηταὶ Μουστάκης καὶ Τιμαγένης, μὲ ἕνα ἀληθινὰ πνευματικὸ ἔργο: Γιάτὶ ἡ Ἁγία Γραφή, Παλαιὰ καὶ Καινὴ Διαθήκη, εἶναι τὸ κατ' ἐξοχὴν ὑπέροχο, διδακτικὸ καὶ τωνωτικὸ ψυχικὰ, ἀνάγνωσμα γιὰ μικροὺς καὶ μεγάλους. Ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι τὸ μάννα τῆς ψυχῆς καὶ στοὺς καιροὺς μας, ποῦ ζοῦμε στὴν ἀμφιβολία καὶ οἱ ἀξίες κλονίζονται. Ἐχοῦμε ἀνάγκη νὰ ἀκοῦμε συχνὰ τὸ μῆνυμα τοῦ Οὐρανοῦ ποῦ κλείνεται στὴν Ἁγία Γραφή.

Γι' αὐτό, ὅς μὰς ἐπιτραπῆ, νὰ τονίσουμε, ὅτι τὸ ἔργο «Ἡ Βίβλος Εἰκονογραφημένη» θὰ βοηθήσῃ πολὺ στὴν πνευματικὴ ἀνάταξι, ἂν μὴτὶ σὲ κάθε ἑλληνικὸ σπίτι καὶ σὲ κάθε σχολικὴ βιβλιοθήκη καὶ φθάσῃ στὰ χέρια κάθε Ἑλληνόπουλου.

Α.

★ ★ ★

Χρήστου Σωκρ. Σολομωνίδου: «Ὁ ΣΜΥΡΝΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ», Τόμοι Α' καὶ Β'. Ἐκδόσεις «Ἐθνικῆς Μνημοσύνης».

Χρησιμοποιοῦμε συχνὰ τὴ λέξη ἄθλος,

ΑΚΤΙΝΕΣ ΜΑΪΟΣ 1971

για να χαρακτηρίσουμε ένα αξιο συγγραφικό έργο δύσκολο και πολύμοχθο. Όταν όμως δοκίμασα να χαρακτηρίσω με αυτήν ακριβώς τη λέξη το δίτομο έργο του κ. Χρήστου Σολομωνίδη «Ο Σμύρνης Χρυσόστομος», είδα πόσο είναι ανεπαρκής να έκφραση τις πραγματικές έντυπώσεις και τὰ συναισθήματα, που προκαλεί τὸ έργο αυτό. Και δὲν βρήκα πὸ κατάλληλη και πὸ έκφραστική ἀπὸ τὴ λέξη: «θαύμα».

Καί είναι πραγματικά ένα θαύμα τὸ κατόρθωμα τοῦ κ. Σολομωνίδη νὰ δώσει ὄχι ἀπλῶς μιὰν πλήρη και ἄρτια βιογραφία τοῦ μεγάλου ἥρωα και μάρτυρα Μητροπολίτη Σμύρνης Χρυσόστομου, ἀλλὰ και μιὰν θαυμάσια ψυχολογία του, πὸν ἀπεικονίζει σὲ ὄλο τὸ βάθος και τὸ πλάτος τὴν ὑπέροχη πνευματική και ἠθική ὑπόστασή του και τὶς μεγάλες και σπάνιες ἀρετές και ἱκανότητές του.

Βέβαια και σὲ ἄλλα ἔργα του ὁ ἔμπνευσμένος συγγραφεὺς ἀναδείχθηκε ἄριστος και ἀκούρατος μελετητής και ἀναστηλωτής ἐκλεκτῶν μορφῶν και μεγάλων γεγονότων τῆς πολυαγαπημένης του Σμύρνης, ἀλλὰ ἐδῶ πρόκειται για μιὰν αὐτόχρημα ἱερή και καθαρῶς ἀποδομένη φυσιογνωμία, πὸν και μόνον ἡ ἐνατένισή της προκαλεῖ θαυμάσια ἐκσταση και δέος. Ἀλλὰ ὁ κ. Σολομωνίδης, με τὴν εὐαισθητή και ἀγνή καρδιά του και με τὸ καθαρό και φωτεινὸ πνεῦμα του, μπόρεσε ν' ἀντικρύσει ἀθάμπωτη τὴν ἐκπαλλη φυσιογνωμία τοῦ Χρυσόστομου και νὰ τὴν ἀγιογραφήσει με ὄλο τὸν ἀπαιτούμενο σεβασμὸ και τὴν πίστη.

Στὸν Α' τόμο περιγράφει κυρίως τὴ ζωὴ του και στὸν Β' τὸ μαρτύριό του. Ὁμως οἱ δύο αὐτοὶ τομείς δὲν εἶναι καθόλου χωρισμένοι, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τὸ τέλος συνδυάζονται, συνδέονται, συνταυτίζονται και σχηματίζουν μιὰν ζωὴ γεμάτη μαρτύριο κι' ἕναν θάνατο γεμάτο ἀληθινὴ κι' αἰώνια ζωή.

Αὐτὸν τὸν ὑπέροχο συνδυασμὸ τῶν ὑψηλῶν ἐξάρσεων με τὶς δραματικές συγκρούσεις, τοῦ δημιουργικοῦ μόχθου με τὴν αὐτοθυσία, τῶν ἀκούρατων και γόνιμων κοινωνικῶν και ἔθνικῶν ἐπιτευγμάτων με τὶς καταχθόνιες και ἄγριες καταδίωξεις, τῆς τιμῆς και τῆς δόξας με τὴν ἀγωνία και τὸ μαρτύριο, τὰ ἔδωσε ὁ κ. Σολομωνίδης στὸ έργο του κι' ἐξαίρετη περιγραφικότητα, συνθηματικότητα και τέχνη, ἀλλὰ και με πάθος, ἀφοσίωση και πίστη, πὸν ὄλα μαζί ἐσύνθεσαν ἕνα ἀξιοθαύμαστο ἔθνικοθρησκευτικὸ ἐπίτευγμα, πὸν τοῦ ἀξίζει μεγάλη τιμὴ και ἀδίστακτος θαυμασμός.

ΜΕΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Ἀπὸ τὶς Ποιητικές Συλλογές πὸν ἔλαβα, θέλω νὰ ὑπογραμμίσω δύο: ἡ μιὰ τοῦ

ΑΚΤΙΝΕΣ ΜΑΪΟΣ 1971

Παύλου Κριναίου: «ΤΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ ΤΩΝ ΑΓΓΕΛΩΝ» (Βραβεῖον Παιδικῆς Λογοτεχνίας). Και ἡ ἄλλη τῆς Μαρκησίας Τζιμπούλου: «ΣΤΟΡΓΗ». Και οἱ δύο εἶναι γραμμένες για παιδιά. Ἡ θεματογραφία τοῦ Παύλου Κριναίου εἶναι ἀπόλυτα προσαρμοσμένη στὸν ψυχικὸ κόσμον τοῦ παιδιοῦ. Ὁ μικρὸς ἀναγνώστης ἔχει πολλὰ νὰ διδαχθῆ ἀπὸ τὰ ποιήματα τοῦ Κριναίου. Ἀδίσταχτα μπορῶ νὰ πῶ, πὸς «Τὰ Τραγούδια τῶν Ἀγγέλων» θάπρεπε νὰ τὰ διαβάσουν ὄλα τὰ Ἑλληνόπουλα. Εἶναι γεμάτα Χριστὸ και Ἑλλάδα.

Στιχαρὸς — ὅπως πάντα — ὁ στίχος τῆς Ὀλγας Βότση και στὴ νέα της ποιητικὴ Συλλογὴ «ΚΡΥΠΤΗ ΚΑΙ ΣΥΝΟΡΟ» (Ἀθήνα 1970). Γεμάτος λυρισμὸ και μεταφυσικὸς θεβαιότητες, μὰς δίνει τὸ μέτρο τῆς πνευματικῆς διαφάνειας:

Νὰ ἀπλώνη τὸ χέρι του ὁ θάνατος
ἄρμιο νὰ σὲ παίρνη,
μέσ' στὰ λιγνὰ δάχτυλά του νὰ σὲ
γυρνᾷ
και πουθενὰ κενὸ νὰ μὴν θρίσκη.

Μὰ ὄλα νὰ εἶναι γεμάτα ἀπὸ δάκρυα,
ἀπὸ τοῦ χρέους σου τὶς φωνές
και ἀπ' αὐτὸν τὸν ἀνήφορο
πὸν ἀγάπη τὸν εἶπες.

Ἡ Ὀλγα Βότση και στὴ νέα της Συλλογὴ ἀποδείχθηκε ἀκάματος πνευματικὸς ἐργάτης, πὸν ἀξία παίρνει μιὰ καλὴ θέσι στὴν Νεοελληνικὴ Χριστιανικὴ Ποίησι. Και λέω χριστιανική, γιατί ἡ ποίησι τῆς Ὀλγας Βότση ἔχει σωστὲς ὑπαρξιακές προεκτάσεις, στοιχεῖο πρωταρχικὸ για τὴ Χριστιανικὴ Ποίησι.

Ὁ πληθωρικός στίχος τοῦ Πέτρου Σπεντζῆ στὰ «ΣΤΟΡΙΣΜΑΤΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΜΕ ΤΙΣ ΠΡΟΣΔΟΚΙΕΣ» (Ἰκαρος 1970) προσπαθεῖ ν' ἀνοίξη τὴν αὐλαία ἀπ' ὅπου παρουσιάζεται ἡ ἀγωνία τοῦ σύγχρονου κόσμου. Και πολλές φορές τὸ πετυχαίνει. Ὁμως, καθὼς ὁμολογεῖ ὁ ἴδιος ὁ ποιητής, εἶναι «δύσκολος ὁ διάλογος σ' ἕναν καθρέφτη». Ἴσως ἐδῶ θρίσκεται τὸ δράμα τῆς ἐποχῆς μας. Ὁ σύγχρονος ἀνθρωπος δὲν ἀντέχει σ' ἕναν ἑντιμο ἐσωτερικὸ διάλογο. Νὰ σταθῆ ἐνώπιος ἐνωπίω. Γι' αὐτὸ:

Τὰ λείπια φύτρωσαν παντοῦ.
Μέσα στὰ ἀνθισμένα σκύβαλα.
Μέσα στὰ πεῦκα.
Μέσα στὴν ἄσφαλο.

Ζοῦμε σ' ἕναν κόσμον σκεπασμένον με τὴν ἀνείλικρινεια τοῦ πνευματικοῦ θίου, ὅσο

239

καί ἄν κομπάζη πὼς εἶναι πιὸ εἰλικρινής ἀπὸ τὶς προηγούμενες ἐποχές.

Ἡ ποίησι τοῦ κ. Σ. θάχε πολὺ κερδίσει σὲ βάθος, ἄν μπορούσε νὰ ἀνακαλύψῃ πίσω ἀπὸ τὰ λέπια, πίσω ἀπὸ τὴν φαινομενικότητα, πίσω ἀπὸ τὶς ἀνθρωπίνες ἐμπειρίες τὶς ἐμπειρίες τοῦ σωστοῦ πνευματικοῦ βίου πὺ μεταμορφώνει τὸ θάνατο σὲ εἴσοδο στὴ ζωὴ. Καί θάχε ἀπόλυτα δικαιωθῆ σὲ μορφή, ἄν προχωροῦσε στὴν ἀφαίρεσι.

Δροσερὴ καὶ ἀνάλαφρη ἡ ποίησι τῆς Ἰ-νας Χάρη, μᾶς δίνει ὅλη τὴν γυναικεία εὐαισθησία στὴ συλλογὴ «ΧΥΤΟΙ ΤΗΣ ΚΑΡΔΙΑΣ». Στίχος παραδοσιακός, γεμάτος μυστικότητα καὶ ἀνθρωπιά. Δὲν προβληματίζει, ὅμως ξεκουράζει, γιατί περνάει σὰν αὐρα μέσα ἀπὸ τὴν ταραγμένη ἐποχὴ μας, μέσα ἀπὸ τὴ σημερινὴ πραγματικότητα, τὴ χρυσιμένη ἀπὸ μπετόν καὶ σίδερο. Εἶναι μιὰ δροσερὴ φωνὴ μέσα στὸ ἄλλος πὺ «ἀποκαλύπτει» ὁ σύγχρονος στίχος.

Στὴν καινούρια τοῦ ποιητικῆ Συλλογῆ ὁ Δημήτρης Ποταμίτης: «Ο ΑΛΛΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ» (Ἀθήναι 1970), ἐπιχειρεῖ νὰ δώσῃ τὴν προσπάθεια τῆς νέας γενιᾶς, νὰ ἀπαλλαγῆ ἀπὸ τὸ παρελθόν. Καί λεύτερη νὰ χαράξῃ τὸ δικό της δρόμο. Διαμαρτύρεται γιὰ τὸ «δρόμο πὺ ποτέ τοῦ δὲν διάλεξε» — καθὼς ὅλοι οἱ νέοι — δίχως ὅμως νὰ μᾶς δείχνει τὸν καινούριο δρόμο, πὺ φέρνει σὲ μιὰ ἐσωτερικὴ ἀπελευθέρωσι καὶ ὄχι «στὸ πλέγμα τῆς νύχτας».

Ἀξιολογώτατη «Η ΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΕΡΥΘΡΟΔΕΡΜΩΝ», τῆς Κας Μαρίας Μιχαήλ-Δέδε (Ἰωλκός 1970). Μᾶς κάνει κοινωνοὺς ἑνὸς λαοῦ πὺ λίγα ξέρουμε γιὰ τὸν πνευματικὸ τοῦ πολιτισμό. Ἡ Ἰνδιάνικη λογοτεχνία εἶναι πολὺ λίγο γνωστὴ σ' ἐμᾶς. Καί ὅμως εἶναι πλούσια τοῦλάχιστον ἡ ποίησι, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ ἡ Κα Μ. Καί μιὰ ποίησι γεμάτῃ ἀνθρωπιά, πὺ δύσκολα συναντᾶμε στούς λεγομένους «πολιτισμένους» λαούς:

Ἄς μὴν τσακίζεται κανεὶς ἀπὸ θλίψι

Ἄς μὴν πλανιῶνται οἱ σκέψεις μας
στὴ γῆ

Ἐδῶ εἶναι τ' ἀκριβὰ μας τὰ λουλούδια,
τὰ τραγοῦδια.

Εὐχομαι οἱ φίλοι μας νὰ εὐφραίνονται
μ' αὐτά.

Εὐχομαι ἡ θλίψι νὰ σβύνῃ στὶς καρδιές
μας.

«**AKTINES**». Μηνιαῖον περιοδικόν. Κυκλοφορεῖ τὴν 1ην ἐκάστου μηνός. Ἰδιοκτήτης: «Χριστιανικὴ Ἐγώσις Ἀκτίνες», ὁδὸς Ἀκαδημίας 45, Ἀθήναι (135), τηλ. 624.233.

Ἐκδότης καὶ Διευθυντὴς Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Ἰατριδης, Δημοπρακοπούλου 13, Ἀθήναι (403).

Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Βλ. Σταματόπουλος, Ἰπποκράτους 189, Ἀθήναι (708). Τιμὴ τεύχους δεχ. 7.

Ἐτησία συνδρομῆ, ἐσωτερικῶ δρ. 70, ἐξωτερικῶ δολλ. 5. Τόπος ἐκδόσεως:

Ἀθήναι, Μαῖος 1971. Χειρόγραφα, δημοσιεύμενα ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται.

Ἄφου μιὰ μέρα φεύγουμε
μιὰ νύχτα κατεβαίνουμε στοῦ μυστηρίου
τὶς ἐκτάσεις...

Ἐδῶ ἤρθαμε μονάχα νὰ συναντηθούμε.
με.

Εἴμαστε μονάχα περαστικοὶ ἀπὸ τὴ
γῆ.

Μὲ εἰρήνη καὶ χαρὰ ἄς περνᾶμε τὴ
ζωὴ μας.

Ἐμπρὸς γιὰ νὰ χαροῦμε,
Μὰ ὄχι μὲ κείνους πὺ ζοῦνε στὴν
ὄρη.

Ἡ γῆ εἶναι πολὺ πλατειά.

Θὰ κλείσω μὲ τὰ «ΟΝΕΙΡΑ ΚΑΙ ΝΟΣΤΑΛΓΙΕΣ» τοῦ Π. Κ. Στυλιανόπουλου. Μιὰ ποιητικὴ συλλογὴ γραμμὴν στὸ κρεβάτι τοῦ πόνου. Ὁ ποιητὴς τῆς χρόνια τώρα βρίσκεται στὸ Ἀσυλο Ἀνιάτων. Καί αὐτὸ εἶναι τὸ θαυμαστὸ σὲ τούτῃ τὴ συλλογῆ: Ὁ ψυχικὸς δυναμισμὸς τοῦ ποιητῆ. Ὁ πόνος δὲν ἔγινε μίσος γιὰ τὴ ζωὴ. Ἐγινε ἀγάπη καὶ ὄνειρα καὶ νοσταλγίες. Ἐγινε στίχος! Καί στίχος γεμάτος αἰσιοδοξία καὶ ὄχι ἄγχος, πὺ σημαδεύει τὴ σύγχρονῃ ποίησι. Γιὰ νὰ ἀποδείξηθῃ γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ ὅτι, ὅποιοι ἔχει πίστι «ὡς κόκκον σινάπεως», μπορεῖ καὶ θουνὰ νὰ μετακινήσῃ. Ὅπως τὸ θουνὸ τῆς ἀρρώστειας, πὺ σὲ καθηλώνει μιὰ ὀλόκληρη ζωὴ στὸ κρεβάτι. Ἀπ' αὐτὴν τὴν ἀποψι τὰ «Ὀνειρα καὶ Νοσταλγίες» τοῦ Π. Κ. Στυλιανοπούλου ἀποτελοῦν πνευματικὸ γεγονός. Καί σφίγγουμε θερμὰ τὸ χέρι στὸν ποιητὴ τους.

ΝΙΚΟΣ ΑΡΒΑΝΙΤΗΣ